

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ &
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΝΕΟΤΗΤΑΣ

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΥΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

**ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ 6-8 ΕΤΩΝ**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΓΩΓΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΑΣΚΗΤΗΣ

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΥΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΓΩΓΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΑΣΚΗΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Αθανάσιος Ε. Ασκητής,
Νευρολόγος - Ψυχίατρος, Διδάκτωρ Ψυχιατρικής Πανεπιστημίου Αθηνών,
Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Αγωγής Ψυχικής & Σεξουαλικής Υγείας

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Γεώργιος Α. Ζουπάνος, Ουρολόγος - Παιδοουρολόγος

Κωνσταντίνος Α. Ρόκκας, Ουρολόγος - Ανδρολόγος

Αθανάσιος Γ. Γιαννακούρης, Μαιευτήρας - Χειρ. Γυναικολόγος

Αθηναΐς Π. Παπαδοπούλου, Παιδοψυχίατρος

Μαρίνα Σ. Μόσχα, Απόφοιτος University of Indianapolis - M.D. Κλινικής Ψυχολογίας

Παρασκευή Ε. Μαχαιράκη, Ψυχολόγος

Χριστίνα Π. Χουσιάδα, Ψυχολόγος

Αικατερίνη Ν. Κωστακιώτη, Εκπαιδευτικός - Ψυχολόγος, M. Sc Κοινωνικής Ψυχιατρικής -
Παιδοψυχιατρικής

Γεώργιος Β. Λίγκρης, Ψυχολόγος

Αγαθή Ν. Μητσογιάννη, Κλινική Ψυχολόγος

Μαρίνα Μ. Λουλακάκη, M.D. Σπουδές της Οικογένειας και της Σεξουαλικότητας
των δύο φύλων, Καθολικό Παν/μιο της Λούβεν - Βέλγιο

Φιλολογική επιμέλεια: Ειρήνη Κ. Ζέρβα, Γλωσσολόγος, M.Sc Λογοθεραπείας, Υπ. Διδάκτωρ
Παν/μίου Αθηνών

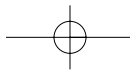
Σκίτσα, Μακέτα Εξωφύλλου: Σπυρίδων Α. Ορνεράκης

Η δημιουργία του παρόντος υλικού έγινε για λογαριασμό του Υπουργείου Παιδείας
στα πλαίσια του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

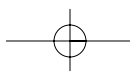
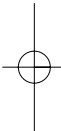
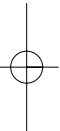
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: Α2 «Προώθηση & βελτίωση της εκπαίδευσης και της αρχι-
κής επαγγελματικής κατάρτισης στα πλαίσια της δια βίου μάθησης», Μέτρο 2.4. Επαγγελμα-
τικός προσανατολισμός και σύνδεση με την αγορά εργασίας, Ενέργεια 2.4.3. Κατηγορία πρά-
ξεων α «Πιλοτικά προγράμματα σχολείων (Δημοτικά, Γυμνάσια, Ενιαία Λύκεια, Τ.Ε.Ε.)».

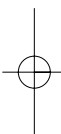
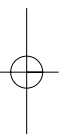
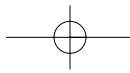
ISBN

Copyright: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Δ/ση Συμβουλευτικού Επαγγελ-
ματικού Προσανατολισμού και Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων.

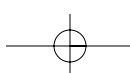
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΥΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

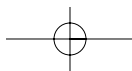
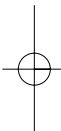
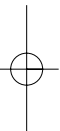
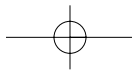
Επισήμανση ως προς τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό δίδεται προς χρήση του εκπαιδευτικού της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, με την προϋπόθεση ότι θα παρακολουθήσει ειδικό επιμορφωτικό σεμινάριο για την σωστή χρήση του συγκεκριμένου υλικού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Η γνωριμία μας	13
2η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Μια ιστορία για το πώς συναντήθηκαν οι άντρες και οι γυναίκες	17
3η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Είμαι ο... Είμαι η...	21
4η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Πώς ήρθα στον κόσμο; I (Η οικογένειά μου)	25
5η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Πώς ήρθα στον κόσμο; II (Τα πρότυπά μου)	29
6η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Πώς ήρθα στον κόσμο; III (Αναπαραγωγική διαδικασία)	33
7η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Ποιος κοιμάται πού	37
8η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Επικοινωνώ και αισθάνομαι I (Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων) ...	41
9η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Επικοινωνώ και αισθάνομαι II (Θετικά και αρνητικά συναισθήματα) ...	45
10η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Η παρέα μας I (Διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις)	53
11η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Η παρέα μας II (Μοναδικότητα - διαφορετικότητα)	57
12η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Συζητάμε στην τάξη μας	61
ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ – ΓΟΝΕΩΝ	63
1η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ	67
2η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ	73
ΓΕΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ	75
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΔΑΥ	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94

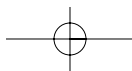
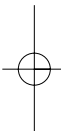
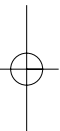
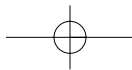
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το πρόγραμμα «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές Σχέσεις» έγινε με στόχο να συμβάλλει στην προαγωγή της ψυχικής και σεξουαλικής υγείας, καθώς η σχολική ηλικία θεωρείται κατάλληλη για να λάβει το παιδί τα πρώτα ερεθίσματα που θα συντελέσουν στην ομαλή ψυχοσεξουαλική του ανάπτυξη.

Η προσπάθεια αυτή επιδιώκει να δώσει στο παιδί της ηλικίας 6-8 ετών τη δυνατότητα να γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του, να μάθει για το άλλο φύλο και για τις σχέσεις που αναπτύσσει με τα σημαντικά πρόσωπα της ζωής του.

Το πρόγραμμα, συνδυάζοντας την επιστημονική γνώση με τη βιωματική προσέγγιση και δίνοντας στο παιδί κεντρικό ρόλο, θέτει τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε να αναπτύξει και να επεξεργαστεί θέματα που αφορούν στη σύνθετη έννοια της σεξουαλικότητας. Η σεξουαλικότητα είναι μια έννοια πολυδιάστατη, που αφορά στη βιολογική, γνωστική, ψυχική, συναισθηματική και κοινωνική πλευρά του ανθρώπου. Ξεκινάει από τη γέννησή του και χαρακτηρίζει το σύνολο της ζωής του.

Το πρόγραμμα είναι εναρμονισμένο στο γνωστικό και ψυχοσυναισθηματικό επίπεδο και στις ανάγκες των παιδιών της ηλικίας 6-8 ετών. Ο εκπαιδευτικός, ως συντονιστής, διευκολύνει την ενεργό συμμετοχή και την αλληλεπίδραση των παιδιών. Η μέθοδος και το υλικό του προγράμματος έχουν στόχο να κινήσουν το ενδιαφέρον των παιδιών και να προσεγγίσουν τη γνώση με τρόπο βιωματικό, αξιοποιώντας τη φαντασία τους και τη δημιουργικότητά τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόγραμμα «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές Σχέσεις» στόχο έχει να θέσει τα θεμέλια για τη σωματική και ψυχική υγεία του παιδιού, διευκολύνοντας την ομαλή ανάπτυξη της σεξουαλικότητάς του. Ο στόχος αυτός πραγματοποιείται μέσα από τη γνώση του εαυτού και των άλλων, τη συναισθηματική έκφραση και επικοινωνία και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων σε διαπροσωπικό και διαφυλικό επίπεδο.

Η υλοποίηση του προγράμματος γίνεται σε δώδεκα δίωρες συναντήσεις του εκπαιδευτικού με τους μαθητές του. Οι συναντήσεις αυτές έχουν συγκεκριμένη θεματολογία, αντίστοιχη με το «Τετράδιο του Μαθητή» της ηλικίας 6-8 ετών. Επιπλέον, το πρόγραμμα περιλαμβάνει δύο δίωρες συναντήσεις του εκπαιδευτικού με τους γονείς των μαθητών του. Προτείνεται η πρώτη συνάντηση να πραγματοποιηθεί στην αρχή του προγράμματος και η δεύτερη συνάντηση μετά την ολοκλήρωσή του.

Μέθοδος διεξαγωγής του προγράμματος

Βιωματική προσέγγιση

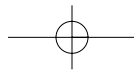
Το πρόγραμμα βασίζεται στη βιωματική προσέγγιση, η οποία αναφέρεται στη διαδικασία οικειοποίησης της γνώσης μέσω της εμπειρίας, των βιωμάτων και της ενεργούς συμμετοχής και παρέμβασης των μαθητών. Η βιωματική μέθοδος κινητοποιεί συναισθήματα και αναπτύσσει την κριτική σκέψη των παιδιών, δίνοντάς τους την ευκαιρία να εκφραστούν δημιουργικά, να συνεργαστούν και να προσεγγίσουν τη γνώση με ευχάριστο τρόπο.

Η προτεινόμενη τεχνική που διευκολύνει την προσέγγιση των θεματικών εννοιών είναι η ώρα του κύκλου (circle time). Συγκεκριμένα, τα παιδιά και ο εκπαιδευτικός κάθονται κυκλικά, τοποθετώντας τα θρανία τους σε μια γωνιά, έτσι ώστε να έχουν καλύτερη βλεμματική και ακουστική επαφή, αλλά και να πραγματοποιούνται οι προτεινόμενες βιωματικές διαδικασίες. Η κυκλική διάταξη στο χώρο βοηθάει στην αλληλεπίδραση, στη συμμετοχικότητα, στην κοινωνικοποίηση και στη λήψη αποφάσεων. Επίσης, με τον τρόπο αυτό τα παιδιά συζητούν θέματα που τους αφορούν και τους ενδιαφέρουν και τους δίνεται κοινός «χώρος» προς επίλυση θεμάτων που προκύπτουν μεταξύ τους.

Τα παιδιά, έτσι, έχουν τη δυνατότητα να αντιληφθούν την αλληλεπίδραση των σκέψεων, των συναισθημάτων και των πράξεών τους, καθώς επίσης να μάθουν να διαχειρίζονται τις διαπροσωπικές τους σχέσεις από μικρή ηλικία. Επιπλέον, τα παιδιά μπορούν να γνωριστούν καλύτερα, να συζητήσουν θέματα κοινού ενδιαφέροντος, να αποκτήσουν την ικανότητα να εκφράζουν τη γνώμη τους και να ακούν διαφορετικές απόψεις.

Συνεργατική μάθηση

Η συνεργατική μάθηση είναι μια διαδικασία ομαδικής μάθησης, στην οποία ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά. Η γνώση, δηλαδή, δεν είναι κάτι που δίνεται στους μαθητές, αλλά προκύπτει μέσα από τις αλληλεπιδράσεις τους και το συμμετοχικό διάλογο μεταξύ τους.

Η συνεργατική μάθηση είναι η από κοινού εργασία πάνω σε μια συγκεκριμένη θεματική με τέτοιο τρόπο, ώστε να προωθείται η ατομική μάθηση, μέσω των συνεργατικών διεργασιών. Αυτού του είδους η μάθηση ευνοεί την αλληλοϋποστήριξη, την καλλιέργεια ενός ευχάριστου κλίματος, την κοινωνικοποίηση των παιδιών και είναι πιθανό να επιδράσει θετικά σε μαθητές που δυσκολεύονται να εκφράσουν τις απόψεις τους και τα συναισθήματά τους.

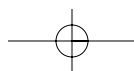
Τεχνικές Ενεργητικής Μάθησης

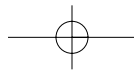
Για την επεξεργασία των θεμάτων, που διαπραγματεύονται οι συναντήσεις, προτείνονται τεχνικές ενεργητικής μάθησης, οι οποίες προωθούν τη συμμετοχή των παιδιών και προκαλούν το ενδιαφέρον τους. Οι τεχνικές αυτές ενισχύουν τη γνώση και τις διαπροσωπικές σχέσεις και διευκολύνουν τη γνωστική και συναισθηματική έκφραση και τη συζήτηση ενδεχόμενων δυσκολιών των παιδιών. Ειδικότερα, οι κυριότερες τεχνικές που προτείνονται στο εγχειρίδιο αυτό είναι:

- **Ελεύθερος συνειρμός:** αφορά στην αυθόρμητη και ελεύθερη έκφραση σκέψεων, συναισθημάτων και ιδεών αναφορικά με ένα θέμα, όπου η χρήση της φαντασίας παίζει σημαντικό ρόλο. Ο ελεύθερος συνειρμός διευκολύνει την παραγωγή μεγάλου αριθμού ιδεών σε μικρό χρονικό διάστημα.
- **Παιχνίδι ρόλων:** αναφέρεται σε διαδραμάτιση ρόλων, προσφέροντας ελεύθερη έκφραση και απεικόνιση φανταστικών ή πραγματικών καταστάσεων. Η τεχνική αυτή προσφέρει άμεση μάθηση και διευκολύνει τη διάδραση μεταξύ των μαθητών. Στόχος της είναι μέσα από το βίωμα να κατανοήσουν οι μαθητές βαθύτερα μια κατάσταση και τις αντιδράσεις τους απέναντι σε αυτή.
- **Δραματοποίηση:** αφορά στην απόδοση θεατρικής μορφής μιας ιστορίας, ενός στιγμιότυπου ή στον αυτοσχεδιασμό (π.χ. παντομίμα, κουκλοθέατρο). Στόχος είναι οι μαθητές να αναπαραστήσουν λεκτικά και εξωλεκτικά καταστάσεις και συναισθήματα, αξιοποιώντας τη φαντασία τους. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η ενεργός συμμετοχή και η αλληλεπίδραση των παιδιών.
- **Καλλιτεχνική δημιουργία:** αφορά στην αποτύπωση σκέψεων, συναισθημάτων, προσώπων ή κοινωνικών σχέσεων και καταστάσεων με ζωγραφική ή κολάζ. Μέσα από την καλλιτεχνική δημιουργία διευκολύνονται οι μαθητές να εκφράσουν τον εαυτό τους και αυτά που αισθάνονται.
- **Μυθοπλασία:** αναφέρεται στη συγγραφή ιστοριών ή σεναρίων, ατομικά ή ομαδικά, με στόχο την έκφραση της φαντασίας των παιδιών και την αξιοποίηση προσωπικών βιωμάτων τους.
- **Συζήτηση:** αποτελεί μια πολύτιμη τεχνική, όπου τα παιδιά καλούνται να μοιραστούν στην ομάδα σκέψεις, συναισθήματα και προβληματισμούς τους γύρω από συγκεκριμένα θέματα. Επίσης, ακούγονται διαφορετικές απόψεις και διερευνώνται πεποιθήσεις, αξίες, στάσεις και προηγούμενες γνώσεις.
- **Εργασία σε ομάδες:** αποτελεί σημαντική τεχνική για τα παιδιά αυτού του ηλικιακού επιπέδου, καθώς ευνοεί την ανάπτυξη της κοινωνικότητας και της συνεργατικότητας.

Ο Ρόλος του Συντονιστή - Εκπαιδευτικού

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην εκπαιδευτική πράξη κατέχει ο εκπαιδευτικός, ως συντονιστής της ομάδας, όσον αφορά στη λειτουργία της και στην επίτευξη των στόχων της. Ο ρόλος του είναι να συμβάλλει στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και σεβασμού μεταξύ των μελών

της ομάδας, καθώς και να καλλιεργεί τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και τη συνεργατικότητα των μαθητών του. Στόχος του είναι να παροτρύνει και να διευκολύνει τα παιδιά να εκφράζονται και να θέτουν προβληματισμούς, χωρίς ο ίδιος να προβαίνει σε ερμηνείες ή κριτική σκέψεων και συμπεριφορών.

Ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών στις ομαδικές και ατομικές βιωματικές δραστηριότητες, αφήνοντας χώρο, ώστε να εκφράζονται οι απόψεις, οι σκέψεις και τα συναισθήματα όλων των παιδιών. Επιπρόσθετα, είναι απαραίτητο σε κάθε βιωματική δραστηριότητα, όπου τα παιδιά καλούνται να χωριστούν σε μικρές ομάδες ή σε ζευγάρια, ο εκπαιδευτικός να φροντίζει ώστε η σύσταση των ομάδων να είναι διαφορετική κάθε φορά. Ακόμη, σε ομαδικές δραστηριότητες, όπου ορίζεται εκπρόσωπος, είναι σκόπιμο όλα τα παιδιά να ενισχυθούν να αναλάβουν το ρόλο αυτό.

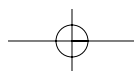
Γενικά Θέματα Ενημέρωσης για τον Εκπαιδευτικό

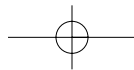
Στο εγχειρίδιο παρατίθενται «Γενικά Θέματα Ενημέρωσης για τον Εκπαιδευτικό», στα οποία ο ίδιος μπορεί να ανατρέξει για να αντλήσει πληροφορίες σχετικά με θέματα που πρόκειται να διαπραγματευτεί με τους μαθητές του στις συναντήσεις.

Κατά τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος οι μαθητές μπορεί να εκφράσουν στον εκπαιδευτικό απορίες που αφορούν προσωπικά θέματα (για παράδειγμα φίμωση, πόνο στα γεννητικά όργανα, προβλήματα συμπεριφοράς, οικογενειακά προβλήματα). Σε περίπτωση που ο εκπαιδευτικός δεν γνωρίζει και δυσκολεύεται να χειριστεί κάποιο θέμα, είναι σκόπιμο, αφού συζητήσει με το σύλλογο των διδασκόντων, να προτρέψει το μαθητή ώστε να ενημερωθούν οι γονείς του για να γίνει παραπομπή σε ειδικό. Για το σκοπό αυτό παρατίθεται ο κατάλογος Κέντρων Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΚΔΑΥ). Σε περίπτωση που τα ερωτήματα αφορούν οργανικά θέματα, ο εκπαιδευτικός είναι καλό να παραπέμψει τους γονείς σε έναν παιδίατρο.

Συνοπτική παρουσίαση των Συναντήσεων

- **1η Συνάντηση: Η γνωριμία μας**
Εισαγωγή στο πρόγραμμα «Σεξουαλική αγωγή και Διαφυλικές σχέσεις», γνωριμία και σύναψη συμβολαίου.
- **2η Συνάντηση: Μια ιστορία για το πώς συναντήθηκαν οι άντρες και οι γυναίκες...**
Συζήτηση για τις διαφυλικές σχέσεις και τη διαφυλική επικοινωνία.
- **3η Συνάντηση: Είμαι ο... Είμαι η...**
Εξοικείωση των παιδιών με τους επιστημονικούς όρους, που αφορούν στα γεννητικά όργανα του αγοριού και του κοριτσιού. Κατανόηση της σημασίας της υγιεινής του σώματος. Έκφραση των συναισθημάτων των παιδιών για το φύλο τους και το αντίθετο φύλο.
- **4η Συνάντηση: Πώς ήρθα στον κόσμο; I (Η οικογένειά μου)**
Η δυναμική των σχέσεων της οικογένειας και η έννοια της διαφυλικότητας μέσα από την οικογένεια.
- **5η Συνάντηση: Πώς ήρθα στον κόσμο; II (Τα πρότυπά μου)**
Τα πρότυπα και ο ρόλος τους στη ζωή των παιδιών.
- **6η Συνάντηση: Πώς ήρθα στον κόσμο; III (Αναπαραγωγική διαδικασία)**
Εξοικείωση με τη διαδικασία της αναπαραγωγής. Συζήτηση για τη συντροφικότητα και την αγάπη, έννοιες οι οποίες συνδέονται με τη γέννηση ενός παιδιού. Έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων για τον εαυτό τους μέσα από την εξέλιξή τους, από τη γέννηση μέχρι σήμερα.
- **7η Συνάντηση: Ποιος κοιμάται πού...**
Ανάδειξη της σημασίας του προσωπικού χώρου, του σεβασμού των ορίων, του αυτοσεβασμού και του αλληλοσεβασμού.

- **8η Συνάντηση: Επικοινωνώ και αισθάνομαι I (Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων)**

Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων στις διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις.

- **9η Συνάντηση: Επικοινωνώ και αισθάνομαι II (Θετικά και αρνητικά συναισθήματα)**

Κατανόηση της ύπαρξης ποικίλων συναισθημάτων (θετικών και αρνητικών) και της σημασίας της αγάπης. Έκφραση και διαχείριση αρνητικών συναισθημάτων.

- **10η Συνάντηση: Η παρέα μας I (Διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις)**

Οι διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις και η σημασία τους. Η έννοια της φιλίας, οι δεξιότητες επικοινωνίας και τρόποι επίλυσης προβλημάτων.

- **11η Συνάντηση: Η παρέα μας II (Μοναδικότητα - Διαφορετικότητα)**

Συζήτηση για κοινωνικά στερεότυπα. Ανάδειξη της μοναδικότητας και της διαφορετικότητας του καθενός.

- **12η Συνάντηση: Συζητάμε στην τάξη μας**

Ανασκόπηση και κλείσιμο των 12 συναντήσεων.

Συναντήσεις Εκπαιδευτικού - Γονέων

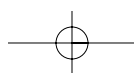
- **1η Συνάντηση Εκπαιδευτικού - Γονέων**

Ενημέρωση και παρουσίαση των στόχων, του περιεχομένου και της σημασίας του προγράμματος και ενίσχυση της συνεργατικής σχέσης γονέων - εκπαιδευτικού.

- **2η Συνάντηση Εκπαιδευτικού - Γονέων**

Ενημέρωση για την πορεία και την ολοκλήρωση του προγράμματος.

Το πρόγραμμα «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές Σχέσεις» προσεγγίζει την ανθρώπινη σεξουαλικότητα μέσα από όλες τις διαστάσεις της, τη βιολογική, τη γνωστική, την ψυχοσυναισθηματική και την κοινωνική. Το εγχειρίδιο του εκπαιδευτικού είναι δομημένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να προσεγγιστούν όλες οι παραπάνω πλευρές με επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο και με το κατάλληλο υλικό για την ηλικία των μαθητών που απευθύνεται. Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός που επιλέγει το συγκεκριμένο πρόγραμμα να αισθάνεται άνετα με τη θεματική που πραγματεύεται, έτσι ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά στην προαγωγή της ψυχικής και σεξουαλικής υγείας των παιδιών.

1η Συνάντηση

Η γνωριμία μας

ΣΤΟΧΟΙ

- Γνωριμία της ομάδας.
- Σύναψη του «συμβολαίου».
- Να εκφράσουν ελεύθερα οι μαθητές τις σκέψεις τους σχετικά με το πρόγραμμα «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές Σχέσεις».
- Εξοικείωση με τη μέθοδο διεξαγωγής του προγράμματος.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Παρουσίαση της μεθόδου διεξαγωγής των συναντήσεων.
- Γνωριμία της ομάδας.
- Συμβόλαιο ομάδας.
- Παρουσίαση και συζήτηση βασικών θεμάτων.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1½ ώρα

1η Συνάντηση

Η γνωριμία μας

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

Οι μαθητές και ο εκπαιδευτικός τοποθετούν τα θρανία στην άκρη της αίθουσας και κάθονται κυκλικά, είτε σε καρέκλες είτε στο πάτωμα (σε μαξιλάρια), έτσι ώστε να έχουν καλύτερη επαφή (βλεμματική και ακουστική), σύμφωνα με την προτεινόμενη τεχνική που είναι «η ώρα του κύκλου» (circle time).

Η κυκλική διάταξη στο χώρο βοηθάει στην κοινωνικοποίηση, στη λήψη αποφάσεων και στην αλληλεπίδραση. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά συμμετέχουν, συζητούν και μαθαίνουν να διαχειρίζονται τις διαπροσωπικές τους σχέσεις από μικρή ηλικία.

Παρουσίαση της μεθόδου διεξαγωγής των συναντήσεων

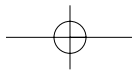
Αρχικά, ο εκπαιδευτικός είναι χρήσιμο να ενημερώσει τους μαθητές για το σκοπό αυτής της συνάντησης (έναρξη του προγράμματος «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές Σχέσεις»). Στη συνέχεια, παρουσιάζει τον τρόπο που θα πραγματοποιούνται οι συναντήσεις, καθώς και τον τρόπο λειτουργίας της ομάδας. Είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στη μέθοδο διεξαγωγής του προγράμματος, που στηρίζεται στη μάθηση μέσω της ενεργούς συμμετοχής των μαθητών και σε βιωματικές ασκήσεις. Πιο συγκεκριμένα, μπορούν να αναφερθούν τα παρακάτω σημεία:

- Σε κάθε συνάντηση ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές κάθονται σε κύκλο, προκειμένου να υπάρχει καλύτερη βλεμματική επαφή μεταξύ τους και να διευκολύνεται η συμμετοχή όλων.
- Η επεξεργασία των θεμάτων των συναντήσεων γίνεται με ομαδικό τρόπο.
- Είναι σημαντική η συνεργασία και η συμμετοχή των μαθητών.
- Μεγάλο μέρος των συναντήσεων καλύπτουν οι βιωματικές δραστηριότητες, όπως ασκήσεις που περιλαμβάνουν ζωγραφική, παντομίμα, παιχνίδι ρόλων κτλ. Οι βιωματικές δραστηριότητες αξιοποιούν την εμπειρία, τη φαντασία του κάθε παιδιού και στηρίζονται στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών.
- Στόχος είναι η εξοικείωση με τα διάφορα θέματα που διαπραγματεύονται στις συναντήσεις και όχι η απομνημόνευση πληροφοριών.

Γνωριμία της ομάδας

Ο εκπαιδευτικός παροτρύνει κάθε μέλος της ομάδας να παρουσιάσει τον εαυτό του, λέγοντας το μικρό του όνομα και κάτι που του αρέσει, προκειμένου να «σπάσει ο πάγος» και να εμπλακούν από την αρχή όλα τα παιδιά στη διαδικασία που θα ακολουθήσει.

Συμβόλαιο ομάδας

 10 ΛΕΠΤΑ

Για να διευκολυνθεί και να ενισχυθεί η ενεργός συμμετοχή των μαθητών στις ομαδικές αυτές συναντήσεις είναι σκόπιμο ο εκπαιδευτικός να κάνει ένα «συμβόλαιο», δηλαδή μια συμφωνία, από κοινού με τους μαθητές του. Αυτό το «συμβόλαιο» περιλαμβάνει τους κανόνες λειτουργίας της ομάδας αυτής, τους οποίους δεσμεύονται όλοι να τηρήσουν, ώστε να επιτευχθεί η ομαλή διεξαγωγή των δραστηριοτήτων και η εποικοδομητική επικοινωνία μεταξύ όλων των μελών. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να σκεφτούν και να προτείνουν τις προϋποθέσεις που χρειάζονται να ισχύουν στην ομάδα, ώστε να νιώθουν άνετα να εκφράζουν τη γνώμη τους και τα συναισθήματά τους. Αφού συμφωνηθούν αυτά που προτείνουν τα παιδιά, ο εκπαιδευτικός μπορεί, αν κρίνει σκόπιμο, να προτείνει και ο ίδιος με τη σειρά του όρους που θεωρεί απαραίτητο να περιλαμβάνονται στο συμβόλαιο. Είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στον αλληλοσεβασμό, την εχεμύθεια, τη συνεργασία, την ειλικρίνεια και την αποδοχή της διαφορετικής άποψης του άλλου. Όλα αυτά συμβάλλουν στη συνοχή της ομάδας και στη δημιουργία κλίματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να διευκρινιστεί ότι πρέπει να αποφευχθούν επικριτικά ή κλευαστικά σχόλια προς τους άλλους, σεβόμενοι τις προσωπικές τους απόψεις και τα συναισθήματά τους. Σκοπός της συζήτησης όλων των παραπάνω είναι να συμφωνήσει ο εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές του, τους όρους του δικού τους «συμβολαίου» και να τους γράψει σε ένα χαρτόνι, το οποίο θα είναι τοποθετημένο στην αίθουσα καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος.

Ορισμένα παραδείγματα των όρων του «συμβολαίου» μπορεί να είναι:

- Συμφωνούμε να σεβόμαστε τη γνώμη των άλλων.
- Συμφωνούμε να ακούμε με προσοχή τους άλλους.
- Συμφωνούμε να μιλάει ένας κάθε φορά.
- Συμφωνούμε να εκφράζουμε ελεύθερα την άποψή μας.
- Συμφωνούμε να μένουν μεταξύ μας όσα αφορούν προσωπικά θέματα των άλλων.

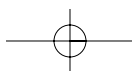
Παρουσίαση και συζήτηση βασικών θεμάτων

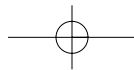
 30 ΛΕΠΤΑ

Υλικά: Χαρτί του μέτρου, χαρτόνι πράσινου χρώματος, μαρκαδόροι, κόλλα

Μετά το συμβόλαιο, ακολουθεί η παρουσίαση των βασικών θεμάτων, τα οποία θα διαπραγματευτούν κατά τη διάρκεια των 12 συναντήσεων. Βασικά θέματα των συναντήσεων είναι «ο εαυτός μου», «το φύλο μου», το «σώμα μου», «το άλλο φύλο», «πώς ήρθα στον κόσμο», «τα συναισθήματα», «η επικοινωνία», «η οικογένεια», «οι φίλοι», «η παρέα» κ.α. Για την παρουσίαση, προτείνεται η εξής βιωματική δραστηριότητα:

Σε χαρτί του μέτρου τα παιδιά και ο εκπαιδευτικός ζωγραφίζουν ένα μεγάλο δέντρο. Ο εκπαιδευτικός μοιράζει στα παιδιά με τυχαίο τρόπο σχεδιασμένα φύλλα δέντρου, όπου αναγράφονται τα βασικά θέματα των συναντήσεων, τα οποία έχει προηγουμένως προετοιμάσει. Τα φύλλα μπορεί να είναι τοποθετημένα σε ένα κουτί και τα παιδιά να επιλέξουν τυχαία από ένα φύλλο. Στη συνέχεια, κάθε παιδί κολλάει το φύλλο του στο δέντρο.

Οι μαθητές χωρίζονται σε μικρές μεικτές ομάδες και ορίζουν έναν εκπρόσωπο. Κάθε ομάδα παρατηρεί το δέντρο και τα παιδιά συζητούν για «τη διαδρομή που θα ακολουθήσουν στο ταξίδι των 12 συναντήσεων». Συγκεκριμένα, παρατηρώντας το δέντρο, καλούνται να εκφράσουν στη μικρή ομάδα τις σκέψεις τους για το πώς φαντάζονται και τι περιμένουν από τις συναντήσεις του προγράμματος. Στη συνέχεια, ο εκπρόσωπος της κάθε ομάδας μεταφέρει στον κύκλο όσα συζητήθηκαν. Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να ρωτήσει τα υπόλοιπα παιδιά αν αισθάνονται ότι ο εκπρόσωπος της ομάδας τους κάλυψε τα βασικά σημεία όσων εκφράστηκαν. Τέλος, ο εκπαιδευτικός, αξιοποιώντας τις σκέψεις και αυτά που οι μαθητές ανέφεραν, κάνει μια παρουσίαση των βασικών θεμάτων.

Στόχος είναι να παρουσιαστούν τα βασικά θέματα του προγράμματος, καθώς και να φανταστούν τα παιδιά τι θα διαπραγματευτούν κατά τη διάρκεια του προγράμματος, αλλά και να διατυπώσουν τις προσδοκίες τους για τις συναντήσεις που θα ακολουθήσουν. Έχει αξία να ενισχυθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών και το «μοίρασμα» διαφορετικών σκέψεων και συναισθημάτων. Σε αυτό το σημείο ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να εισάγει τα παιδιά στο πνεύμα του «Τετραδίου του Μαθητή», αναφέροντάς τους ότι η ιστορία διαδραματίζεται με βασικούς ήρωες δύο αδέρφια, τον Γιώργο και την Άννα, την οικογένειά τους και τους φίλους τους.

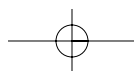
Κλείσιμο

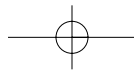

Στο κλείσιμο, αρχικά, ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να παρατηρήσουν τον τρόπο που κάθονται στον κύκλο, για παράδειγμα ποιοι κάθονται δίπλα τους, εάν έχουν καθίσει τυχαία ή ήταν επιλογή τους. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός προτρέπει τα παιδιά να εκφράσουν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους, δίνοντάς τους έτσι την ευκαιρία να μιλήσουν για τις διαφολικές τους σχέσεις.

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές αναφέρουν τα βασικά σημεία της συνάντησης, κάνοντας μια ανακεφαλαίωση. Τέλος, ζητάει να εκφράσουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους για αυτή τη συνάντηση.

Το κλείσιμο κάθε συνάντησης είναι σημαντικό, γιατί επιτρέπει την ανατροφοδότηση και την ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων που τα παιδιά βίωσαν κατά τη διάρκειά της, αλλά και γιατί συμβάλλει στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και στην ενίσχυση του δεσμού μεταξύ των μελών της ομάδας.

2η Συνάντηση

Μια ιστορία για το πώς συναντήθηκαν οι άντρες και οι γυναίκες..

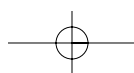
ΣΤΟΧΟΙ

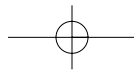
- Να μιλήσουν για το πώς φαντάζονται τη γνωριμία και τη σχέση δύο ανθρώπων, που γίνονται ζευγάρι.
- Να συζητηθούν θέματα που αφορούν στις διαφυλικές σχέσεις, στη διαφυλική επικοινωνία, καθώς και στις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των δύο φύλων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Συζήτηση.
- Βιωματική δραστηριότητα.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1^{1/2} ώρα

2η Συνάντηση

Μια ιστορία για το πώς συναντήθηκαν οι άντρες και οι γυναίκες...

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

Μετά την προετοιμασία της αίθουσας, ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει τις ιστορίες «Μια ανοιξιιάτικη μέρα...» και «Μια ιστορία για το πώς συναντήθηκαν οι άντρες και οι γυναίκες...», που υπάρχουν στο «Τετράδιο του Μαθητή».

Συζήτηση

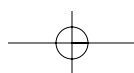
Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να χωριστούν σε μικρές μεικτές ομάδες και να ορίσουν εκπρόσωπο. Στη συνέχεια, εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα και προβληματισμούς σχετικά με την ιστορία που διαβάστηκε. Στόχος είναι να συζητηθούν θέματα που προκύπτουν από αυτή, όπως η γνωριμία, η συναναστροφή, η επικοινωνία και οι προσδοκίες του ενός φύλου από το άλλο, καθώς και οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ τους. Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να κάνει στα παιδιά διευκολυντικές ερωτήσεις, ώστε να βοηθήσει τη ροή της συζήτησης, όπως για παράδειγμα: «Γιατί θέλουν να συναντηθούν οι άντρες και οι γυναίκες;», «Ποιες προσπάθειες κάνουν για να συναντηθούν;», «Πώς άλλαξε η ζωή τους μετά τη γνωριμία τους;». Είναι καλό οι ερωτήσεις να δίνονται σταδιακά και όχι όλες μαζί, έτσι ώστε να υπάρχει χρόνος για να συζητηθούν. Ο εκπρόσωπος της κάθε ομάδας μεταφέρει στον κύκλο όσα συζητήθηκαν στη μικρή ομάδα. Τέλος, ο εκπαιδευτικός συνοψίζει όσα ειπώθηκαν από τα παιδιά, γράφοντας στον πίνακα τα βασικά σημεία.

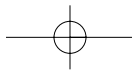
Βιωματική δραστηριότητα

Τα παιδιά καλούνται να συμπληρώσουν την άσκηση «Συνεχίστε την ιστορία...». Ο εκπαιδευτικός προτρέπει τα παιδιά να χωριστούν σε ομάδες και η κάθε ομάδα να φτιάξει ένα πιθανό σενάριο για το πώς γνωρίστηκαν οι γονείς του Γιώργου και της Άννας. Προτείνει στα παιδιά να εκφράσουν πώς φαντάζονται τη γνωριμία δύο ανθρώπων και τη δημιουργία μιας σχέσης. Επιλέγουν ένα μαθητή ως εκπρόσωπο, ο οποίος παρουσιάζει το σενάριο της ομάδας του στον κύκλο.

Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να μιλήσουν και να μοιραστούν τις σκέψεις τους γύρω από την έννοια της σχέσης ανάμεσα στα δύο φύλα. Ο εκπαιδευτικός συνοψίζει τις διαφορετικές απόψεις που ακούστηκαν μέσα από τα σενάρια των παιδιών. Στόχος είναι τα παιδιά, χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους και εκφράζοντας τις σκέψεις τους, να διαπραγματευτούν την έννοια της διαφυλικότητας.

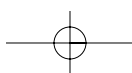
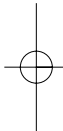
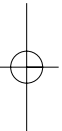

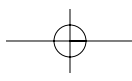
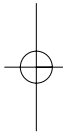
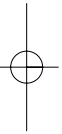
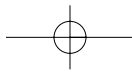
Κλείσιμο

10 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να εκφράσουν σκέψεις, συναισθήματα και εντυπώσεις από αυτή τη συνάντηση. Κλείνοντας, παροτρύνει τα παιδιά να ανακεφαλαιώσουν τα θέματα που συζητήθηκαν σχετικά με τη γνωριμία, την επικοινωνία και τις σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων. Η ανακεφαλαίωση μπορεί να γίνει με τον εξής τρόπο: ο εκπαιδευτικός μοιράζει σε κάθε ομάδα (όπως ήταν χωρισμένοι από την προηγούμενη δραστηριότητα) ένα κομμάτι από χαρτόνι, το οποίο έχει προηγουμένως κόψει σε σχήμα παζλ και ζητάει να σκεφτούν και να γράψουν σε αυτό τα θέματα που διαπραγματεύτηκαν στη συνάντηση. Εάν τα παιδιά δεν είναι ακόμη εξοικειωμένα με τη γραφή, ο εκπαιδευτικός βοηθάει την κάθε ομάδα να γράψει τα θέματα, αναλαμβάνοντας τον ρόλο του «γραμματέα». Τέλος, ενώνουν τα κομμάτια του παζλ στο κέντρο του κύκλου και συζητούν πάνω σε αυτό που δημιούργησαν όλοι μαζί.

3η Συνάντηση

Είμαι ο...

Είμαι η...

ΣΤΟΧΟΙ

- Να εξοικειωθούν με τους επιστημονικούς όρους που αφορούν στα γεννητικά όργανα του αγοριού και του κοριτσιού.
- Να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους για το φύλο τους και το αντίθετο φύλο.
- Να συζητήσουν για τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, αλλά και μεταξύ παιδιών του ίδιου φύλου.
- Να κατανοήσουν τη σημασία της υγιεινής του σώματός τους.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Συζήτηση.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1½ ώρα

3η Συνάντηση

Είμαι ο...

Είμαι η...

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

10 ΛΕΠΤΑ

Μετά την προετοιμασία της αίθουσας, ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

20 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει στους μαθητές τις ιστορίες «Είμαι ο...», «Φροντίζω το σώμα μου (αγόρι)», «Είμαι η...», «Φροντίζω το σώμα μου (κορίτσι)». Στις ενότητες «Είμαι ο...» και «Είμαι η...» υπάρχουν δύο βιωματικές δραστηριότητες, όπου τα παιδιά καλούνται να εκφράσουν με ελεύθερους συνειρμούς πώς φαντάζονται το φύλο τους, στο σημείο όπου ο Γιώργος και η Άννα αντίστοιχα σκέφτονται «Πώς φαντάζομαι το φύλο μου;». Στη συνέχεια, καταγράφει στον πίνακα όσα τα παιδιά εκφράζουν ελεύθερα για το φύλο τους σε δύο στήλες, μια για κάθε φύλο. Μετά τις παραπάνω δραστηριότητες, ο εκπαιδευτικός συνεχίζει την αφήγηση της ιστορίας που ακολουθεί.

Συζήτηση

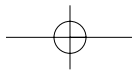

20 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να χωριστούν σε τρεις μεικτές ομάδες και να ορίσουν εκπρόσωπο. Μοιράζει ένα θέμα στην κάθε ομάδα από τα παρακάτω: «Ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα», «Τι μας κάνει να ξεχωρίζουμε;» και «Η σημασία της υγιεινής του σώματος». Στόχος είναι τα παιδιά της κάθε ομάδας να εκφράσουν και να ανταλλάξουν σκέψεις, συναισθήματα, προβληματισμούς σχετικά με τον εαυτό τους, τη μοναδικότητά τους, το φύλο τους, το αντίθετο φύλο, τις διαφορές μεταξύ τους και τη σημασία της υγιεινής του σώματος τους. Ο εκπρόσωπος της κάθε ομάδας μεταφέρει στον κύκλο όσα συζητήθηκαν στη μικρή ομάδα και ο εκπαιδευτικός ανακεφαλαιώνει όσα διαπραγματεύτηκαν τα παιδιά στις ομάδες.

Ο εκπαιδευτικός είναι χρήσιμο να αναφέρει στα παιδιά ότι «όπως όλα τα μέρη του σώματος δεν είναι ίδια μεταξύ των ανθρώπων, έτσι μπορεί να υπάρχουν και μικρές διαφορές στα γεννητικά όργανα».

Έχει σημασία τα παιδιά να εξοικειωθούν με τους επιστημονικούς όρους που αφορούν στα γεννητικά όργανα του αγοριού και του κοριτσιού, ώστε να μη νιώθουν αμήχανα στο άκουσμά τους. Στόχος, λοιπόν, δεν είναι η απομνημόνευση της επιστημονικής ορολογίας. Τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία πολλές φορές ξεχνούν νέες πληροφορίες που λαμβάνουν και ενδέχεται να ζητήσουν την επανάληψή τους. Μια τέτοιου είδους συμπεριφορά σκόπιμο είναι να μη θεωρηθεί απαραίτητα προκλητική. Στην περίπτωση εμφάνισης μιας προκλητικής συμπεριφοράς, ο χειρισμός μπορεί να είναι η οριοθέτησή της και η ρεαλιστική απόδοση των εννοιών.

Βιωματικές Δραστηριότητες

 30 ΛΕΠΤΑ

Δραστηριότητα (α): Ζωγραφική

Υλικά: Λευκές κόλλες Α4, έγχρωμοι μαρκαδόροι.

Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να ζωγραφίσουν ένα ανθρωπάκι. Αφού το ολοκληρώσουν, τους ζητάει να ζωγραφίσουν ένα ανθρωπάκι του αντίθετου φύλου από το πρώτο. Στη συνέχεια κάθε παιδί παρουσιάζει τις ζωγραφιές του στην ομάδα και τις περιγράφει. Στόχος της δραστηριότητας είναι να συζητηθούν οι διαφορές και οι ομοιότητες μεταξύ των δύο φύλων και να εκφραστούν σκέψεις και συναισθήματα. Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να αποφεύγει ερμηνείες που αφορούν στις ζωγραφιές των παιδιών.

Δραστηριότητα (β): Ομοιότητες και διαφορές

Υλικά: 3 μεγάλα χαρτόνια, μαρκαδόροι

Τα παιδιά χωρίζονται σε τρεις μεγάλες μεικτές ισάριθμες ομάδες. Ο εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε ομάδα από ένα μεγάλο χαρτόνι και έγχρωμους μαρκαδόρους. Πριν την έναρξη αυτής της δραστηριότητας έχει γράψει σε κάθε χαρτόνι την ανάλογη κατηγορία παιχνιδιών, «παιχνίδια αγοριών», «παιχνίδια κοριτσιών» και «παιχνίδια αγοριών και κοριτσιών».

Η πρώτη ομάδα αναλαμβάνει να ζωγραφίσει όσα παιχνίδια πιστεύει ότι παίζουν αποκλειστικά τα αγόρια. Η δεύτερη ομάδα αναλαμβάνει να ζωγραφίσει όσα παιχνίδια πιστεύει ότι παίζουν αποκλειστικά τα κορίτσια και η τρίτη ομάδα αναλαμβάνει να ζωγραφίσει όσα παιχνίδια πιστεύει ότι παίζουν και τα αγόρια και τα κορίτσια. Στο τέλος αυτής της δραστηριότητας και πριν καθίσουν όλοι σε κύκλο, ο εκπαιδευτικός ζητάει από την κάθε ομάδα να επιλέξει έναν εκπρόσωπο, ο οποίος στην επόμενη φάση θα παρουσιάσει τα παιχνίδια που ζωγράρισαν.

Αφού ολοκληρώσουν τη δραστηριότητα αυτή, ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας περιγράφει τα παιχνίδια που ζωγράρισαν και πώς επέλεξαν και αποφάσισαν να τα εντάξουν στην ανάλογη κατηγορία «παιχνίδια αγοριών / παιχνίδια κοριτσιών / παιχνίδια αγοριών και κοριτσιών».

Στόχος είναι να συζητηθούν τα κοινά χαρακτηριστικά των παιδιών του ίδιου φύλου, οι διαφορές των δύο φύλων, καθώς και οι ομοιότητες που υπάρχουν μεταξύ τους, με αφορμή τα παιχνίδια. Τα παιχνίδια αποτελούν σημαντικές δραστηριότητες των παιδιών αυτής της ηλικίας και συμβάλλουν ιδιαίτερα στη διαμόρφωση της ταυτότητας του φύλου του παιδιού, καθώς και στην κοινωνικοποίησή του, την ψυχοσυναισθηματική του εξέλιξη, την καλλιέργεια του ομαδικού πνεύματος και της συνεργασίας και στην ανάπτυξη των διαφυλικών σχέσεων.

Δραστηριότητα (γ): Κούκλες

Υλικά: Κούκλες, σφουγγάρια, πετσέτες.

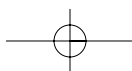
Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές μεικτές ομάδες. Η κάθε ομάδα με την ενεργό συμμετοχή όλων των μελών αναπαριστά με τις κούκλες τη σωστή φροντίδα και υγιεινή του σώματος. Στη συνέχεια γίνεται συζήτηση σε κύκλο, με στόχο την κατανόηση της σημασίας της υγιεινής του σώματος, όπου ο εκπαιδευτικός συνοψίζει τα βασικά σημεία.

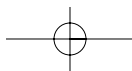
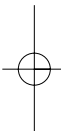
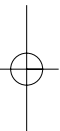
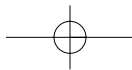
Κλείσιμο

 10 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να εκφράσουν σκέψεις, συναισθήματα και εντυπώσεις από αυτή τη συνάντηση. Στη συνέχεια, μαζί με ένα ή δύο μαθητές γράφουν στον πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου τα βασικά θέματα που επεξεργάστηκαν σε αυτή τη συνάντηση, όπως αυτά διατυπώνονται από το σύνολο των μαθητών.

Στο τέλος, ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές του να φέρουν στην επόμενη συνάντηση μια οικογενειακή τους φωτογραφία.

4η Συνάντηση

Πώς ήρθα στον κόσμο; I

(Η οικογένειά μου)

ΣΤΟΧΟΙ

- Να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα για την οικογένειά τους, τον εαυτό τους μέσα σε αυτήν και να μοιραστούν διαφορετικές εμπειρίες.
- Να συζητηθεί η δυναμική των σχέσεων μιας οικογένειας.
- Οι μαθητές να προβάλλουν τις σκέψεις τους γύρω από την έννοια της διαφυλικότητας, με αφορμή τη συζήτηση για την οικογένειά τους.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1^{1/2} ώρα

4η Συνάντηση

Πώς ήρθα στον κόσμο; I

(Η οικογένειά μου)

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

10 ΛΕΠΤΑ

Μετά την προετοιμασία της αίθουσας, ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

5 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά την ιστορία «Πώς ήρθα στον κόσμο;», μέχρι τα λόγια της Άννας «...και θα κάνω πολλά παιδιά».

Βιωματικές Δραστηριότητες

65 ΛΕΠΤΑ

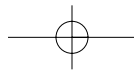
Δραστηριότητα (α): «Η οικογένειά μου»

Υλικά: Κόλλες Α4, έγχρωμοι μαρκαδόροι, κόλλα, οικογενειακή φωτογραφία.

Με αφορμή τους ήρωες της ιστορίας, οι οποίοι κοιτάζουν οικογενειακές φωτογραφίες, ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τους μαθητές να κάνουν την ακόλουθη βιωματική δραστηριότητα: μοιράζει στα παιδιά από μια κόλλα Α4 και ζητάει από το κάθε παιδί αρχικά να ζωγραφίσει στο πάνω μέρος την οικογένειά του και στη συνέχεια να κολλήσει την οικογενειακή φωτογραφία, που έχει φέρει, στο κάτω μέρος.

Το κάθε παιδί παρουσιάζει στην ομάδα την οικογένειά του μέσα από τη ζωγραφιά και τη φωτογραφία. Στόχος είναι να εκφράσουν τα παιδιά τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους για τη δική τους οικογένεια, αλλά και να ακούσουν διαφορετικές οικογενειακές εμπειρίες, που ο κάθε μαθητής θα μοιραστεί στην ομάδα. Είναι σημαντικό τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με τα συναισθήματα που τους δημιουργούν πιθανές αλλαγές στην οικογένεια, όπως η γέννηση ενός παιδιού, η απώλεια ενός προσώπου ή ο χωρισμός των γονέων.

Κάθε παιδί μπορεί να μιλήσει για τα πρόσωπα που απεικονίζονται στη ζωγραφιά και στη φωτογραφία και εάν απουσιάζει κάποιο/α μέλη της οικογένειάς του από αυτές. Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά να περιγράψουν τα μέλη της οικογένειάς τους (π.χ. χαρακτηριστικά, εργασία, ασχολίες μέσα στην οικογένεια). Στο τέλος, το κάθε παιδί μπορεί να μοιραστεί με την ομάδα ποια είναι τα συναισθήματα που του δημιουργούνται, κοιτώντας τη ζωγραφιά και τη φωτογραφία.

Μέσα από την παραπάνω συζήτηση μπορούν να εκφραστούν απόψεις των παιδιών για τη διαφυλικότητα, καθώς η οικογένεια αποτελεί πρότυπο και διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των διαφυλικών σχέσεων. Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να διευκολύνει τη συζήτηση γύρω από τη διαφυλικότητα κάνοντας ερωτήσεις, όπως για παράδειγμα «Πώς δείχνουν την αγάπη τους οι γονείς μεταξύ τους;»

Εάν κάποιο παιδί δεν επιθυμεί να μιλήσει για την οικογένειά του, ο εκπαιδευτικός σέβεται την επιθυμία του και δεν επιμένει. Είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι δεν υπάρχουν καλές ή κακές οικογένειες, αλλά οικογένειες διαφορετικές.

Δραστηριότητα (β): Γενεαλογικό Δέντρο

Υλικά: Λευκές κόλλες Α4, έγχρωμοι μαρκαδόροι.

Το κάθε παιδί, καλείται να ζωγραφίσει το «οικογενειακό του δέντρο», όπου θα αναφέρονται τα ονόματα των μελών της οικογένειας και οι δεσμοί μεταξύ τους (γονείς, αδέρφια, παππούδες, γιαγιάδες). Στη συνέχεια, τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές μεικτές ομάδες, όπου το κάθε παιδί, με κεντρικό άξονα τον εαυτό του, μπορεί να μιλήσει για το κάθε μέλος της οικογένειάς του, για τη σχέση του μαζί του και να εκφράσει τα συναισθήματά του. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να προσδιορίσει τον εαυτό του μέσα στην οικογένειά του και να αντιληφθεί τη διαφορετικότητά του, αλλά και τις ομοιότητές του με τα άλλα παιδιά της ομάδας.

Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να έχει επαφή και επικοινωνία με όλες τις ομάδες και να παρέχει τη βοήθειά του, όπου χρειάζεται, για την ομαλή και αποτελεσματική πορεία της ομαδικής αυτής συζήτησης.

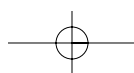
Δραστηριότητα (γ): Ζευγάρια

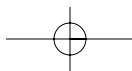
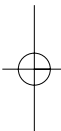
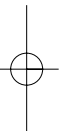
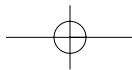
Ο εκπαιδευτικός μπορεί να χωρίσει τα παιδιά σε ζευγάρια. Κάθε μέλος του ζευγαριού εναλλάξ μπαίνει στον ρόλο του «δημοσιογράφου» και καλείται να πάρει συνέντευξη από το άλλο μέλος. Το θέμα της συνέντευξης είναι οι σχέσεις του με κάποιο πρόσωπο της οικογένειας, που το κάθε παιδί επιλέγει σύμφωνα με τα προσωπικά του κριτήρια, όπως η εγγύτητα που νιώθει ή η ταύτιση μαζί του. Για παράδειγμα, μπορούν να αναφέρουν δραστηριότητες που κάνουν μαζί με το πρόσωπο που έχουν επιλέξει, πώς νιώθουν γι' αυτό ή/και τι θα ήθελαν να κάνουν μαζί του. Στόχος είναι τα παιδιά να μιλήσουν και να εκφράσουν τα συναισθήματά τους για τους δεσμούς που αναπτύσσονται ανάμεσα στα ίδια και σε κάποιο μέλος της οικογένειάς τους.

Κλείσιμο

Στο κλείσιμο, οι μαθητές εκφράζουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους για αυτή τη συνάντηση. Στη συνέχεια, κάθε παιδί κολλά σε χαρτί του μέτρου το οικογενειακό δέντρο από την βιωματική δραστηριότητα (β). Τα οικογενειακά δέντρα θα μπορούσαν να κολληθούν σε κυκλική διάταξη, έτσι ώστε να απεικονίζεται η ομάδα τους. Παρατηρώντας αυτό που δημιούργησαν όλοι μαζί, ανακεφαλαιώνουν τα βασικά θέματα της συνάντησης σε σχέση με την οικογένεια. Τέλος, ο εκπαιδευτικός πλαισιώνει θετικά όσα συζητήθηκαν, δίνοντας στα παιδιά την ευκαιρία να κατανοήσουν τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα κάθε οικογένειας.

5η Συνάντηση

Πώς ήρθα στον κόσμο; II

(Τα πρότυπά μου)

ΣΤΟΧΟΙ

- Οι μαθητές να συζητήσουν για τα πρότυπά τους και τα πρόσωπα με τα οποία ταυτίζονται.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1½ ώρα

5η Συνάντηση

Πώς ήρθα στον κόσμο; II

(Τα πρότυπά μου)

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

10 ΛΕΠΤΑ

Μετά την προετοιμασία της αίθουσας, ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

5 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαβάσει στα παιδιά την ιστορία «Πώς ήρθα στον κόσμο;», μέχρι τα λόγια της Άννας «...και θα κάνω πολλά παιδιά», για να τη θυμηθούν, εάν το κρίνει σκόπιμο.

Βιωματικές δραστηριότητες

65 ΛΕΠΤΑ

Δραστηριότητα (α): «Με ποιον ταυτίζομαι»

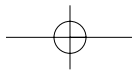
Ο εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές σε μικρές μεικτές ομάδες και τους ζητάει να περιγράψει ο καθένας στην ομάδα του «ποιες εργασίες κάνει ο μπαμπάς του και ποιες η μαμά του μέσα και έξω από το σπίτι».

Θέματα που διευκολύνουν τη συζήτηση και αποτελούν στόχους της δραστηριότητας:

- Ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στους γονείς των μελών της κάθε ομάδας.
- Με ποιον από τους δύο γονείς έχουν περισσότερες ομοιότητες;
- Ποια πράγματα τους αρέσει να κάνουν περισσότερο;
- Ποιες δραστηριότητες κάνουν μαζί με τον γονέα του ίδιου φύλου;

Κρίνεται σκόπιμο τα παραπάνω θέματα να δίνονται σταδιακά και όχι όλα μαζί σε κάθε ομάδα, έτσι ώστε να δοθεί ο απαραίτητος χρόνος για να συζητηθούν επαρκώς.

Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να έχει επαφή και επικοινωνία με όλες τις ομάδες και να παρέχει τη βοήθειά του, όπου χρειάζεται, για την ομαλή και αποτελεσματική πορεία της ομαδικής αυτής συζήτησης.

Δραστηριότητα (β): Ζωγραφική

Υλικά: Κόλλες Α4, μαρκαδόροι.

Ο εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να ζωγραφίσουν, χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους, ένα πρόσωπο στο οποίο θα ήθελαν να μοιάσουν. Στη συνέχεια, παρουσιάζουν και συζητούν για τα πρόσωπα που επέλεξαν να ζωγραφίσουν.

Στόχος είναι τα παιδιά να μιλήσουν για τον εαυτό τους και τα δικά τους πρότυπα.

Είναι σημαντικό να δοθεί «χώρος» στην έκφραση προτύπων, χωρίς απαραίτητως να έχουν θετικό χαρακτήρα, ώστε το παιδί, το οποίο ενδεχομένως έχει αρνητικό πρότυπο, να αναπλαισιωθεί από την ομάδα. Για παράδειγμα, ένα παιδί που μπορεί να έχει ως πρότυπο μια βίαιη φιγούρα, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι είναι επιθετικό. Θεωρούμε χρήσιμο να γίνει μια συζήτηση, ώστε να το διευκολύνουμε να μιλήσει για αυτό που αισθάνεται. Χρησιμοποιώντας το υλικό που δίνει το παιδί και χωρίς να ακυρώνει το αρχικό του πρότυπο, ο εκπαιδευτικός ζητάει από το παιδί να σκεφτεί άλλα πρόσωπα που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν σαν πρότυπα για εκείνο, ώστε να αισθανθεί με τον ίδιο τρόπο. Για παράδειγμα:

Μαθητής: «Θέλω να γίνω δυνατός σαν... (αρνητικό-βίαιο πρότυπο)»

Εκπαιδευτικός: «Ποια άλλα πρότυπα συμβολίζουν τη δύναμη, αλλά δεν χρησιμοποιούν τη βία για να δείξουν τη δύναμή τους;»

Η συζήτηση δεν εστιάζεται απαραίτητα στο συγκεκριμένο παιδί, αλλά μπορεί να επεκταθεί σε όλη την ομάδα και να προτείνουν και τα υπόλοιπα παιδιά εναλλακτικά πρότυπα.

Δραστηριότητα (γ): «Πώς θα ήθελα να γίνω;»

Τα παιδιά ζωγραφίζουν σε κόλλα Α4 τον εαυτό τους, όπως τον φαντάζονται ιδεατά. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να παρουσιάσουν τις ζωγραφιές τους στον κύκλο και να μιλήσουν για τον ιδεατό εαυτό τους και τα χαρακτηριστικά που θα ήθελαν να έχουν. Για παράδειγμα, ένα παιδί μπορεί να φαντάζεται τον εαυτό του ψηλό και δυνατό. Στη συνέχεια, εξηγεί για ποιο λόγο επέλεξε να αποτυπώσει τον εαυτό του με αυτά τα χαρακτηριστικά. Στόχος είναι να μιλήσουν τα παιδιά για γνωρίσματα, που θα ήθελαν να έχουν και αν αυτά σχετίζονται με χαρακτηριστικά προσώπων τα οποία θαυμάζουν. Για παράδειγμα, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να κάνει την εξής ερώτηση: «Υπάρχει κάποιο πρόσωπο που έχει αυτά τα στοιχεία και το θαυμάζεις;»

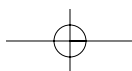
Ο εκπαιδευτικός μπορεί να συνοψίσει αυτά που τα παιδιά εξέφρασαν και να κλείσει τη δραστηριότητα αυτή, μιλώντας για τα διαφορετικά ιδανικά και πρότυπα που έχει ο καθένας.

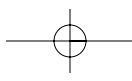
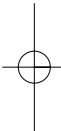
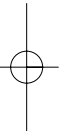
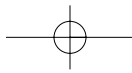
Κλείσιμο

Τα παιδιά εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους για αυτή τη συνάντηση, κατά την οποία διαπραγματεύτηκαν την έννοια των προτύπων. Ο εκπαιδευτικός με έναν ή δύο μαθητές γράφουν σε χαρτί του μέτρου τα βασικά θέματα της συνάντησης αυτής, όπως αναφέρονται από όλη την ομάδα, κάνοντας έτσι μια ανακεφαλαίωση.

Για την επόμενη συνάντηση ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να φέρουν μαζί τους 3 φωτογραφίες: από τη βρεφική ηλικία, από τη νηπιακή ηλικία (3-4 έτη) και μια πρόσφατη φωτογραφία.

6η Συνάντηση

Πώς ήρθα στον κόσμο; III

(Αναπαραγωγική διαδικασία)

ΣΤΟΧΟΙ

- Να έρθουν σε επαφή με τις έννοιες της αναπαραγωγής, της κύησης και του τοκετού.
- Να φανταστούν και να μιλήσουν για τη συντροφικότητα και την αγάπη, έννοιες οι οποίες συνδέονται με τη γέννηση ενός παιδιού.
- Να μιλήσουν για το πώς αντιλαμβάνονται και αισθάνονται για τον εαυτό τους μέσα από την εξέλιξή τους, από τη γέννηση μέχρι σήμερα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Ελεύθερος συνειρμός.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Συζήτηση.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1^{1/2} ώρα

6η Συνάντηση

Πώς ήρθα στον κόσμο; III

(Αναπαραγωγική διαδικασία)

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

 10 ΛΕΠΤΑ

Μετά την προετοιμασία της αίθουσας, ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Ελεύθερος συνειρμός

 10 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα τη φράση: «Πώς ήρθα στον κόσμο;» και προτρέπει τα παιδιά να πουν τι σκέφτονται και τι περνάει απ' το μυαλό τους για το θέμα αυτό. Καταγράφει όσα λένε στον πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου. Στόχος είναι να εκφράσουν τα παιδιά ελεύθερα τις σκέψεις τους και να ακούσουν τις σκέψεις των άλλων παιδιών για τον τρόπο με τον οποίο έρχεται στον κόσμο ένας άνθρωπος. Μέσω της ελεύθερης έκφρασης των σκέψεων, τα παιδιά ενισχύονται να μιλήσουν για όσα φαντάζονται. Επιπλέον, οι ελεύθεροι συνειρμοί των παιδιών βοηθούν τον εκπαιδευτικό να συλλέξει πληροφορίες για τις εικόνες που έχουν τα παιδιά για το θέμα αυτό και να τις αξιοποιήσει, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης, στη συνέχεια της συνάντησης αυτής.

Αφήγηση της ιστορίας

 10 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά τη συνέχεια της ιστορίας «Πώς ήρθα στον κόσμο;»

Συζήτηση

 20 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να χωριστούν σε μικρές μεικτές ομάδες και να ορίσουν εκπρόσωπο. Στη συνέχεια, στην ομάδα τους εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα και προβληματισμούς σχετικά με την αναπαραγωγική διαδικασία, την εγκυμοσύνη και τον τοκετό, καθώς και πώς φαντάζονται την αγάπη που νιώθουν δύο σύντροφοι που φέρνουν μια νέα ζωή στον κόσμο. Έπειτα, ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας μεταφέρει όσα εκφράστηκαν στον κύκλο -σκέψεις, απορίες- και με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού τα συζητούν.

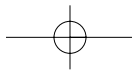
Βιωματικές Δραστηριότητες

 30 ΛΕΠΤΑ

Δραστηριότητα (α): Κουκλοθέατρο

Υλικά: Κούκλες

Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές μεικτές ομάδες και καλούνται να φτιάξουν μια ιστορία και να παίξουν κουκλοθέατρο στον κύκλο, αναπαριστώντας τη σχέση ανάμεσα σε δύο συντρόφους και την αγάπη μεταξύ τους, έννοιες οι οποίες συνδέονται με τον ερχομό ενός παιδιού. Στόχος είναι να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους, ώστε να εκφράσουν συναισθήματα, όπως η αγάπη, η συντροφικότητα, η τρυφερότητα.

Δραστηριότητα (β): Εγώ, εκθές και σήμερα...

Υλικά: 3 Φωτογραφίες από τον κάθε μαθητή, χρωματιστά μικρά χαρτόνια, κόλλα, έγχρωμοι μαρκαδόροι.

Για τη διεξαγωγή αυτής της δραστηριότητας χρειάζονται 3 φωτογραφίες από κάθε παιδί: μία από τη βρεφική ηλικία, μία από τη νηπιακή ηλικία (3-4 έτη) και μία πρόσφατη φωτογραφία.

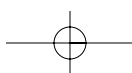
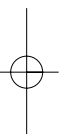
Το κάθε παιδί κολλάει τις φωτογραφίες του στο χαρτόνι και γράφει το όνομά του. Στη συνέχεια, παρουσιάζει τον εαυτό του από τη γέννησή του μέχρι σήμερα στην ομάδα. Στόχος είναι τα παιδιά να μιλήσουν για το πώς αντιλαμβάνονται και αισθάνονται για τον εαυτό τους μέσα από την εξέλιξή τους, όπως για παράδειγμα τις διαφορές που εντοπίζουν και έχουν βιώσει στις ηλικιακές φάσεις που απεικονίζονται στις φωτογραφίες. Για παράδειγμα, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να διευκολύνει τα παιδιά ρωτώντας: «Πώς βλέπετε τον εαυτό σας σε αυτές τις τρεις διαφορετικές ηλικίες;», «Τι έχει αλλάξει;», «Πώς νιώθετε για αυτές τις αλλαγές;». Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα έχουν τη δυνατότητα να συζητήσουν για την εξελικτική τους πορεία από το «πώς ήρθαν στον κόσμο», μέχρι σήμερα. Είναι καλό οι ερωτήσεις να δοθούν σταδιακά και όχι όλες μαζί, έτσι ώστε να υπάρχει χρόνος για να συζητηθούν.

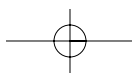
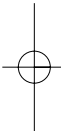
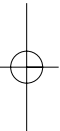
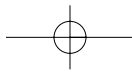
Κλείσιμο

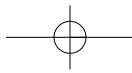

10 ΛΕΠΤΑ

Στο κλείσιμο, ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να εκφράσουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους για αυτή τη συνάντηση, στην οποία διαπραγματεύτηκαν θέματα που αφορούν στην αναπαραγωγική διαδικασία, στη συντροφικότητα και στην αγάπη. Καλεί τους μαθητές να ζωγραφίσουν σε μια κόλλα χαρτί τι αποκόμισαν από τη συνάντηση αυτή. Οι ζωγραφίες των παιδιών παρουσιάζονται στην ομάδα και όλοι μαζί συνοψίζουν τα βασικά θέματα που επεξεργάστηκαν.

7η Συνάντηση

Ποιος κοιμάται πού...

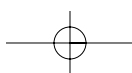
ΣΤΟΧΟΙ

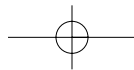
- Να αντιληφθούν τη σημασία του προσωπικού χώρου.
- Να αντιληφθούν τη σημασία των ορίων του εαυτού τους και των άλλων.
- Να κατανοήσουν την αξία του αυτοσεβασμού.
- Να μιλήσουν για την έννοια του αλληλοσεβασμού στις διαπροσωπικές και διαφυλικές τους σχέσεις.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Συζήτηση.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1^{1/2} ώρα

7η Συνάντηση

Ποιος κοιμάται πού...

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

Μετά την προετοιμασία της αίθουσας, ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά την ιστορία με τίτλο «Ποιος κοιμάται πού».

Συζήτηση

Ο εκπαιδευτικός προτείνει στα παιδιά να χωριστούν σε μικρές μεικτές ομάδες και να ορίσουν εκπρόσωπο. Τα παιδιά κάθε ομάδας καλούνται να εκφράσουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τους προβληματισμούς τους σε σχέση με την ιστορία του «Τετραδίου του Μαθητή». Στόχος είναι τα παιδιά να αντιληφθούν και να μιλήσουν για τη σημασία του προσωπικού χώρου – πού κοιμάται ο καθένας, δεν παραβιάζεται ο «προσωπικός χώρος», σέβομαι τον «χώρο» που βρίσκομαι - και της οριοθέτησης συμπεριφορών, ώστε να ενισχυθεί ο αυτοσεβασμός και ο αλληλοσεβασμός. Στα πλαίσια αυτής της συζήτησης, ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να μιλήσουν για τις συμπεριφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών και πώς θα μπορούσαν να δείξουν τον σεβασμό τα δύο φύλα μεταξύ τους (οι μαθητές προτείνουν τρόπους). Για παράδειγμα, μπορεί να διευκολύνει τη συζήτηση ρωτώντας: «Πώς συμπεριφέρονται τα δύο φύλα μεταξύ τους; Υπάρχουν διαφορές;», «Με ποιους τρόπους θα μπορούσαν να δείξουν ότι σέβονται το ένα το άλλο;». Θα ήταν καλό οι ερωτήσεις να δίνονται σταδιακά και όχι όλες μαζί, έτσι ώστε να υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος για να συζητηθούν.

Στη συνέχεια, ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας μεταφέρει στον κύκλο αυτά που συζητήθηκαν και προτάθηκαν στην ομάδα του. Ο εκπαιδευτικός μαζί με ένα ή δύο μαθητές συνοψίζουν τα βασικά σημεία, καταγράφοντάς τα στον πίνακα.

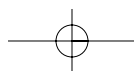
Σημείωση: Η λέξη «χώρος» προτιμάται αντί για τη λέξη δωμάτιο, καθώς υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν δικό τους δωμάτιο.

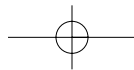
Βιωματικές δραστηριότητες

Δραστηριότητα (α): Παιχνίδι ρόλων

Ο εκπαιδευτικός ζητάει εθελοντές-ηθοποιούς για να παίξουν στα παρακάτω παιχνίδια ρόλων. Ο εκπαιδευτικός αφήνει ελεύθερη τη φαντασία των παιδιών να δημιουργήσουν μόνοι τους τη σκηνή στην οποία θα εντάξουν το κάθε σενάριο. Μετά από κάθε σενάριο θα συζητήσουν αυτό που έγινε σε μικρές μεικτές ομάδες και θα εκφράσουν τις σκέψεις τους και συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν. Στη συνέχεια, ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας μεταφέρει αυτά τα συμπερά-

οματα στον κύκλο και συνοψίζουν μαζί με τον εκπαιδευτικό τα κυριότερα σημεία.

• **Σενάριο 1ο (τρεις ηθοποιοί):**

Δύο παιδιά υποδύονται τους γονείς οι οποίοι βρίσκονται στο δωμάτιό τους. Το άλλο παιδί υποδύεται το παιδί της οικογένειας, το οποίο βρίσκεται έξω από την πόρτα του δωματίου των γονέων και θέλει να μπει μέσα για κάποιο λόγο. Το παιδί παριστάνει τον τρόπο που θα μπει στο δωμάτιο.

Στόχος είναι η οριοθέτηση και η κατανόηση του σεβασμού του προσωπικού χώρου.

• **Σενάριο 2ο (δύο ηθοποιοί):**

Δύο παιδιά υποδύονται τα αδέρφια, τα οποία μοιράζονται το ίδιο δωμάτιο. Το ένα παιδί παριστάνει ότι κάνει φασαρία, ενώ το άλλο ότι διαβάζει και ενοχλείται. Πώς μπορούν τα δύο παιδιά να διαχειριστούν αυτή την κατάσταση;

Στόχος είναι ο αλληλοσεβασμός των δύο παιδιών που μοιράζονται τον ίδιο χώρο.

• **Σενάριο 3ο (δύο ηθοποιοί):**

Δύο παιδιά υποδύονται ότι κάθονται στο ίδιο θρανίο. Τους ζητάμε να δείξουν πώς μπορούν να χρησιμοποιήσουν ο ένας τα πράγματα του άλλου και πώς μοιράζονται το ίδιο θρανίο.

Στόχος είναι τα παιδιά να εκφράσουν ελεύθερα πώς αντιλαμβάνονται τον προσωπικό τους χώρο, το χώρο του άλλου, τα όρια και τον σεβασμό.

Δραστηριότητα (β): Κόκκινο-πράσινο

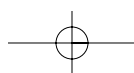
Υλικά: χρωματιστά χαρτόνια.

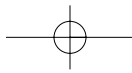
Στα χαρτόνια θα υπάρχει σχεδιασμένο ένα κόκκινο κι ένα πράσινο φανάρι. Το κόκκινο φανάρι σημαίνει «δεν επιτρέπεται» και το πράσινο «επιτρέπεται». Ο εκπαιδευτικός προτρέπει τα παιδιά να σκεφτούν τι «επιτρέπεται» και τι «δεν επιτρέπεται», όσον αφορά στην επικοινωνία, στο ντύσιμο και στη συμπεριφορά στις εξής καταστάσεις:

- Όταν βρίσκομαι στον προσωπικό μου χώρο.
- Όταν βρίσκομαι στους κοινούς χώρους του σπιτιού.
- Όταν βρίσκομαι σε φιλικό ή συγγενικό σπίτι.
- Όταν βρίσκομαι στο σχολείο.
- Όταν βρίσκομαι έξω, όπως στην παιδική χαρά, στο δρόμο, στα μαγαζιά.

Τα παιδιά συζητούν και αποφασίζουν «τι επιτρέπεται» και «τι δεν επιτρέπεται» και ο εκπαιδευτικός τα γράφει στο χαρτόνι με τα φανάρια, το οποίο μπορεί να τοποθετηθεί στην τάξη. Κρίνεται σκόπιμο τα παραπάνω θέματα να δίνονται σταδιακά και όχι όλα μαζί, έτσι ώστε να δοθεί ο απαραίτητος χρόνος για να συζητηθούν επαρκώς.

Στόχος είναι τα παιδιά να εκφράσουν τις σκέψεις τους σε σχέση με την οριοθέτηση συμπεριφορών, τον αυτοσεβασμό και τον αλληλοσεβασμό.

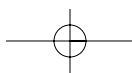
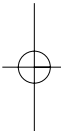
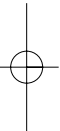

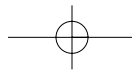
Κλείσιμο

10 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να εκφράσουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους για αυτή τη συνάντηση, όπου διαπραγματεύτηκαν την οριοθέτηση συμπεριφορών, τον σεβασμό του προσωπικού χώρου, τον αυτοσεβασμό και τον αλληλοσεβασμό. Ο εκπαιδευτικός προτείνει σε ένα παιδί να γράψουν μαζί, στον πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου, προτάσεις που όλοι οι μαθητές συμφωνούν ότι αποτελούν μηνύματα αυτής της συνάντησης.

8η Συνάντηση

Επικοινωνώ και Αισθάνομαι I

(Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων)

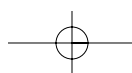
ΣΤΟΧΟΙ

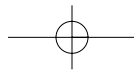
- Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων.
- Ενίσχυση της έκφρασης των συναισθημάτων με λεκτικούς και εξωλεκτικούς τρόπους.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1^{1/2} ώρα

8η Συνάντηση

Επικοινωνώ και Αισθάνομαι I

(Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων)

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

Ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Βιωματικές δραστηριότητες

Δραστηριότητα (α): Αποτυπώνοντας συναισθήματα

Υλικά: Χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι

Ο εκπαιδευτικός προτρέπει τα παιδιά να χωριστούν σε μικρές μεικτές ομάδες και να σκεφτούν συναισθήματα, τα οποία καταγράφονται σε ένα χαρτόνι. Εάν τα παιδιά δεν είναι ακόμη εξοικειωμένα με τη γραφή, ο εκπαιδευτικός βοηθάει την κάθε ομάδα να γράψει τα συναισθήματα, αναλαμβάνοντας τον ρόλο του «γραμματέα».

Σε περίπτωση που τα παιδιά δυσκολευτούν να ονομάσουν κάποια συναισθήματα, ο εκπαιδευτικός με διευκολυντικές ερωτήσεις προσπαθεί να τα εκμαιεύσει. Για παράδειγμα, «Πώς νιώθετε όταν παίρνετε ένα δώρο;», «Πώς νιώθετε όταν παίζετε με τους φίλους σας ένα αγαπημένο σας παιχνίδι;», «Πώς νιώθετε όταν κάποιος σας πει ψέματα;», «Πώς νιώθετε όταν κάποιος σας κοροϊδέψει;», «Πώς νιώθετε όταν μαλώσετε με ένα φίλο σας;». Είναι καλό να δοθούν οι ερωτήσεις σταδιακά και όχι όλες μαζί, ώστε να υπάρχει ο χρόνος να συζητηθούν.

Στη συνέχεια, ζωγραφίζουν μια εικόνα κάτω από το κάθε συναίσθημα που να το αποτυπώνει. Στόχος είναι να σκεφτούν ελεύθερα όσα συναισθήματα τους έρχονται στο μυαλό, να τα ονομάσουν και να τα αναγνωρίσουν μέσα από τη ζωγραφική.

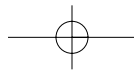
Ο εκπρόσωπος, που έχει οριστεί από κάθε ομάδα, παρουσιάζει στον κύκλο τα συναισθήματα που κατέγραψαν και τις ζωγραφιές της ομάδας του και ο εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές συνοψίζουν τα συναισθήματα που εκφράστηκαν.

Δραστηριότητα (β): Εκφράζοντας συναισθήματα

Υλικά: Χρωματιστά μαντίλια ή χρωματιστά χαρτόνια

Ο εκπαιδευτικός μοιράζει τυχαία σε όλα τα παιδιά μαντίλια ή χαρτόνια πέντε ή έξι χρωμάτων. Κάθε μαντίλι αντιστοιχεί σε ένα συναίσθημα, το οποίο έχει συμφωνηθεί μέσα στην τάξη. Τα παιδιά με το μαντίλι ή χαρτόνι ίδιου χρώματος εκφράζουν με παντομίμα ο ένας στον άλλο το συναίσθημα που αντιστοιχεί στο χρώμα αυτό.

Στόχος είναι να εκφράσουν τα παιδιά συναισθήματα μέσω της εξωλεκτικής επικοινωνίας και του σώματός τους.

Δραστηριότητα (γ): Κουκλοθέατρο

Υλικά: Γαντόκουκλες (αν δεν υπάρχουν έτοιμες, μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα δάχτυλα των παιδιών ή κούκλες από πλαστελίνη και άλλα εύχρηστα υλικά).

Τα παιδιά χωρίζονται σε δυάδες ή τριάδες και εκφράζουν συναισθήματα μέσα από μια ιστορία που έχουν φανταστεί, χρησιμοποιώντας τις κούκλες. Στη συνέχεια, η κάθε ομάδα παρουσιάζει το δικό της κουκλοθέατρο στον κύκλο. Κάθε ομάδα έχει ορίσει έναν εκπρόσωπο, ο οποίος παρουσιάζει τα συναισθήματα που εκφράστηκαν μέσα από την ιστορία τους.

Στόχος είναι η έκφραση των συναισθημάτων των παιδιών, χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους και τη δημιουργικότητά τους.

Δραστηριότητα (δ): «Νιώθω...»

Υλικά: χαρτί A4, μαρκαδόροι

Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να γράψουν μια δική τους πρόταση με όποιο συναίσθημα επιλέξουν και να την απεικονίσουν με μια ζωγραφιά. Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα ένα παράδειγμα π.χ., «χαίρομαι όταν παίζω με τους φίλους μου». Ο καθένας μοιράζεται την πρότασή του στον κύκλο. Ο εκπαιδευτικός συνοψίζει τα συναισθήματα που εκφράστηκαν.

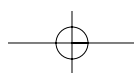
Στόχος είναι η ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων, αξιοποιώντας πραγματικά ή φανταστικά βιώματα.

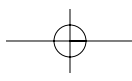
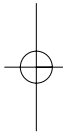
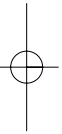
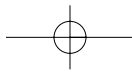
Κλείσιμο

10 ΛΕΠΤΑ

Στο κλείσιμο, ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να εκφράσουν τι αποκόμισαν από τη συνάντηση αυτή. Τα παιδιά φτιάχνουν «το λουλούδι των συναισθημάτων»: ζωγραφίζουν σε χαρτί του μέτρου ένα μεγάλο λουλούδι και στα πέταλά του γράφουν συναισθήματα ή τα αποτυπώνουν με κάποιο σχέδιο (π.χ. κάνοντας προσωπάκια). Αφού ολοκληρωθεί το λουλούδι, ο εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να δείξουν με ποιους τρόπους μπορούν να εκφραστούν αυτά τα συναισθήματα, π.χ. «όταν είμαι χαρούμενος, χαμογελάω», «όταν νιώθω λυπημένος, κλαίω» κτλ. Με τον τρόπο αυτό ανακεφαλαιώνουν τα θέματα που επεξεργάστηκαν σε αυτή τη συνάντηση.

9η Συνάντηση

Επικοινωνώ και Αισθάνομαι II

(Θετικά και αρνητικά συναισθήματα)

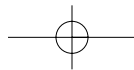
ΣΤΟΧΟΙ

- Να μιλήσουν οι μαθητές για τη σημασία της αγάπης στις σχέσεις των ανθρώπων.
- Έκφραση και διαχείριση συναισθημάτων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Συζήτηση.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1½ ώρα

9η Συνάντηση

Επικοινωνώ και Αισθάνομαι II

(Θετικά και αρνητικά συναισθήματα)

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

Μετά την προετοιμασία της αίθουσας, ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

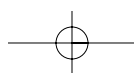
Ο εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά την ιστορία: «Επικοινωνώ και αισθάνομαι».

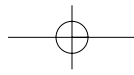
Συζήτηση

Ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τους μαθητές να χωριστούν σε τέσσερις μικρές μεικτές ομάδες και να ορίσουν εκπρόσωπο. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να συζητήσει για ένα από τα παρακάτω θέματα σχετικά με την ιστορία που άκουσαν:

- Η αγάπη που αναπτύσσεται στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων (αδερφικές, γονέα-παιδιού, συντροφικές). Διευκολυντικές ερωτήσεις: «Πώς νιώθει ο άντρας της ιστορίας για τη γυναίκα;», «Πώς νιώθει η γυναίκα της ιστορίας για τον άντρα;», «Πώς εκφράζουν την αγάπη τους ο άντρας και η γυναίκα της ιστορίας;», «Πώς δείχνουν την αγάπη τους δύο σύντροφοι;», «Πώς δείχνουν την αγάπη τους τα αδέρφια μεταξύ τους;», «Πώς εκφράζεται η αγάπη ανάμεσα σε έναν γονέα και το παιδί του;», «Ποιες διαφορές παρατηρείτε στα διαφορετικά αυτά είδη αγάπης;»
- Η ύπαρξη διαφορετικών απόψεων και διαφωνιών μέσα στις ανθρώπινες σχέσεις. Διευκολυντικές ερωτήσεις: «Οι ήρωες της ιστορίας διαφωνούν μεταξύ τους. Πώς το δείχνει ο καθένας;», «Πώς νιώθει ο καθένας για αυτό;», «Συμφωνούμε πάντα με αυτούς που αγαπάμε;», «Όταν διαφωνούμε, τι κάνουμε, πώς εκφράζουμε τη διαφορετική μας άποψη;»
- Η έκφραση και η διαχείριση αρνητικών συναισθημάτων, όπως ο θυμός. Διευκολυντικές ερωτήσεις: «Πώς νιώθουν οι ήρωες της ιστορίας;», «Πώς δείχνουν αυτό που νιώθουν;», «Όταν νιώθουμε με αυτόν τον τρόπο (π.χ. θυμωμένοι), τι κάνουμε;», «Πώς αλλιώς θα μπορούσαμε να εκφράσουμε αυτό που νιώθουμε;» «Πώς θα μπορούσαμε να νιώσουμε καλύτερα;»
- Η επίλυση συγκρούσεων και προβλημάτων. Διευκολυντικές ερωτήσεις: «Πώς οι ήρωες της ιστορίας ξεπερνάνε το πρόβλημα που δημιουργήθηκε μεταξύ τους;», «Υπάρχουν άλλοι τρόποι που θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν να το επιλύσουν;», «Σκεφτείτε αν έχετε κι εσείς διαφωνήσει με κάποιον και συζητήστε τι κάνατε για να λύσετε τη διαφωνία σας», «Προτείνετε μεταξύ σας άλλους τρόπους που θα σας βοηθούσαν να λύσετε αυτή τη διαφωνία». Κρίνεται σκόπιμο οι ερωτήσεις να δίνονται σταδιακά και όχι όλες μαζί, ώστε να υπάρχει ο χρόνος να συζητηθούν επαρκώς.

Αφού ολοκληρώσουν τη συζήτηση στις μικρές ομάδες, ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας μεταφέρει στον κύκλο όσα συζητήθηκαν στην ομάδα του. Ο εκπαιδευτικός προτείνεται να ρωτήσει τις ομάδες μέσα από τους εκπροσώπους «πώς ένιωσαν για τη συνεργασία τους στην ομάδα, πώς συνεργάστηκαν τα αγόρια με τα κορίτσια και εάν εκφράστηκαν διαφορετικές απόψεις στην ομάδα και πώς τις χειρίστηκαν».

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός συνοψίζει τα βασικά σημεία της συζήτησης και μπορεί να κλείσει λέγοντας ότι «η αγάπη είναι ένα συναίσθημα που φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά, τους γεμίζει χαρά και όνειρα. Αγαπάω σημαίνει σκέφτομαι το καλό του άλλου και μαθαίνω να συγχωρώ. Είναι σημαντικό να αγαπάμε τον εαυτό μας, για να μπορούμε να αγαπάμε και τους άλλους ανθρώπους και όσο περισσότερο μάθουμε να αγαπάμε τους άλλους, τόσο καλύτεροι άνθρωποι θα γινόμαστε».

Βιωματικές δραστηριότητες

40 ΛΕΠΤΑ

Δραστηριότητα (α): Παιχνίδι με κάρτες

Υλικά: 6 κάρτες συναισθημάτων (χαρά, λύπη, θυμός, φόβος, ντροπή και έκπληξη)

Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές μεικτές ομάδες και ορίζουν εκπρόσωπο. Ο εκπαιδευτικός δείχνει μία μία τις κάρτες στα παιδιά και τους ζητάει να συζητήσουν στην ομάδα τους «πώς νιώθει το πρόσωπο που απεικονίζεται στην κάρτα». Αφού αναγνωρίσουν τα συναισθήματα, τα παιδιά κάθε ομάδας καλούνται:

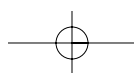
- α) να φανταστούν τι έχει προηγηθεί από αυτό που απεικονίζεται στην κάρτα και να φτιάξουν μια μικρή ιστορία
- β) να σκεφτούν τι κάνουν συνήθως, όταν νιώθουν αυτό το συναίσθημα
- γ) να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης και καλύτερης διαχείρισης των αρνητικών συναισθημάτων

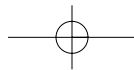
Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να έχει επαφή και επικοινωνία με όλες τις ομάδες και να παρέχει τη βοήθειά του, όπου χρειάζεται, για την ομαλή και αποτελεσματική πορεία της ομαδικής αυτής συζήτησης. Η κάθε ομάδα θα μπορούσε να καταγράψει τις σκέψεις της. Εάν τα παιδιά δεν είναι ακόμη εξοικειωμένα με τη γραφή, ο εκπαιδευτικός βοηθάει την κάθε ομάδα, αναλαμβάνοντας τον ρόλο του «γραμματέα».

Στόχος είναι να αναγνωρίσουν και να εκφράσουν συναισθήματα, να περιγράψουν συμπεριφορές που ακολουθούν το αντίστοιχο συναίσθημα και να σκεφτούν εναλλακτικούς τρόπους διαχείρισης των αρνητικών συναισθημάτων.

Στη συνέχεια, ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας μεταφέρει στον κύκλο τις σκέψεις των παιδιών της ομάδας του και ο εκπαιδευτικός, έχοντας ένα συντονιστικό ρόλο, εάν χρειαστεί βοηθάει τα παιδιά, ώστε να εκφράσουν εναλλακτικούς τρόπους διαχείρισης συναισθημάτων.

Για παράδειγμα, εάν δηλωθεί ότι «όταν θυμώνω, χτυπάω ή σπάω πράγματα», ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να εκφράσουν τις ιδέες τους και να καταλήξουν σε εναλλακτικούς τρόπους συμπεριφοράς, όπως για παράδειγμα: «Απομακρύνομαι από το χώρο και ακούω μουσική,

που με βοηθά να ηρεμώ». Μια ερώτηση που θα μπορούσε να διευκολύνει την εκμείωση εναλλακτικών τρόπων είναι η εξής: «Ποιες συνέπειες θα μπορούσε να έχει αυτή η αντίδραση θυμού; (π.χ. να τραυματιστούμε, να πληγωθεί ένας άλλος άνθρωπος)» και στη συνέχεια «Τι άλλο θα μπορούσαμε να κάνουμε όταν νιώθουμε αυτό το συναίσθημα, ώστε να μην έχουμε αυτές τις συνέπειες;»

Μια επιπρόσθετη άσκηση για την έκφραση των συναισθημάτων είναι η εξής: διαχείριση των αρνητικών συναισθημάτων και συμπεριφορών των άλλων ανθρώπων.

Στο προηγούμενο παράδειγμα του θυμού, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να ρωτήσει τους μαθητές: «Όταν κάποιος άλλος άνθρωπος είναι θυμωμένος και μας μιλάει άσχημα, πώς νιώθουμε και τι θα μπορούσαμε να κάνουμε για αυτό; Πώς θα μπορούσαμε να το σταματήσουμε ή να το αποφύγουμε;»

Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να συζητήσουν και πάλι στις ομάδες τους για αυτό και οι εκπρόσωποι μεταφέρουν τις σκέψεις των παιδιών. Αφού ακουστούν όλες οι απόψεις, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να κλείσει τη δραστηριότητα συνοψίζοντας τα βασικά σημεία της.

Δραστηριότητα (β): Ζωγραφίζω τα συναισθήματά μου για το άλλο φύλο

Υλικά: Κόλλες Α4, μαρκαδόροι

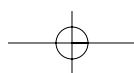
Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να κάνουν μια ζωγραφιά που να απεικονίζει ένα ή περισσότερα συναισθήματα για το άλλο φύλο. Αφού ολοκληρώσουν τις ζωγραφιές τους, χωρίζονται σε μικρές μεικτές ομάδες. Στη συνέχεια, κάθε παιδί παρουσιάζει τη δική του ζωγραφιά στην ομάδα του και μιλούν για το πώς νιώθουν για το άλλο φύλο και πώς αντιλαμβάνονται τα συναισθήματα του άλλου φύλου για το δικό τους. Ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας μεταφέρει τα διαφορετικά συναισθήματα που εκφράστηκαν στην ομάδα του. Τέλος, ο εκπαιδευτικός συνοψίζει τα κοινά και διαφορετικά σημεία που ακούστηκαν για τα συναισθήματα μεταξύ των δύο φύλων. Στόχος είναι να εκφραστούν για το αντίθετο φύλο, αλλά και να ακούσουν πώς νιώθει το άλλο φύλο για το δικό τους.

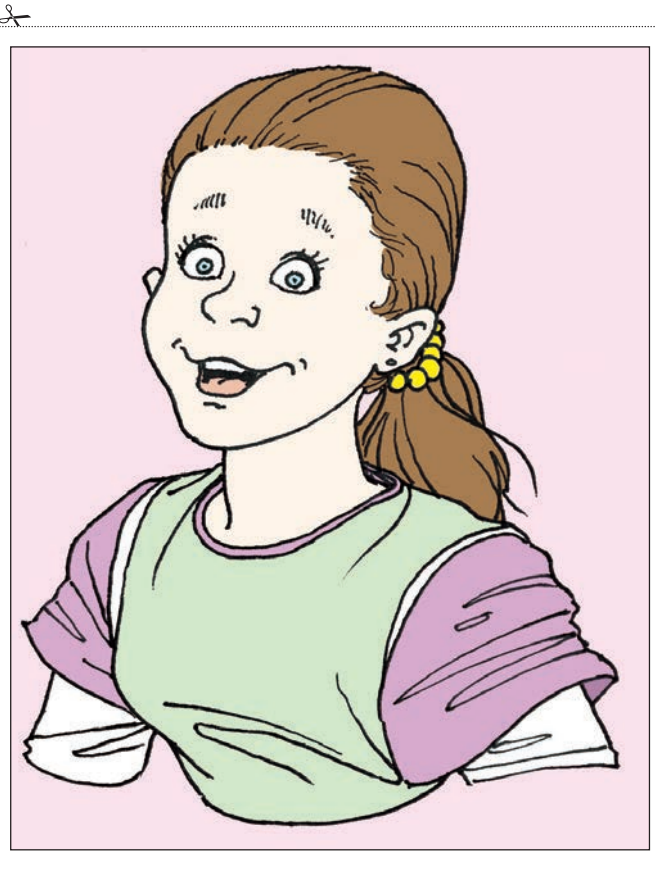
Κλείσιμο

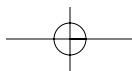
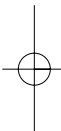
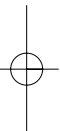
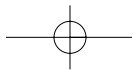

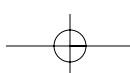
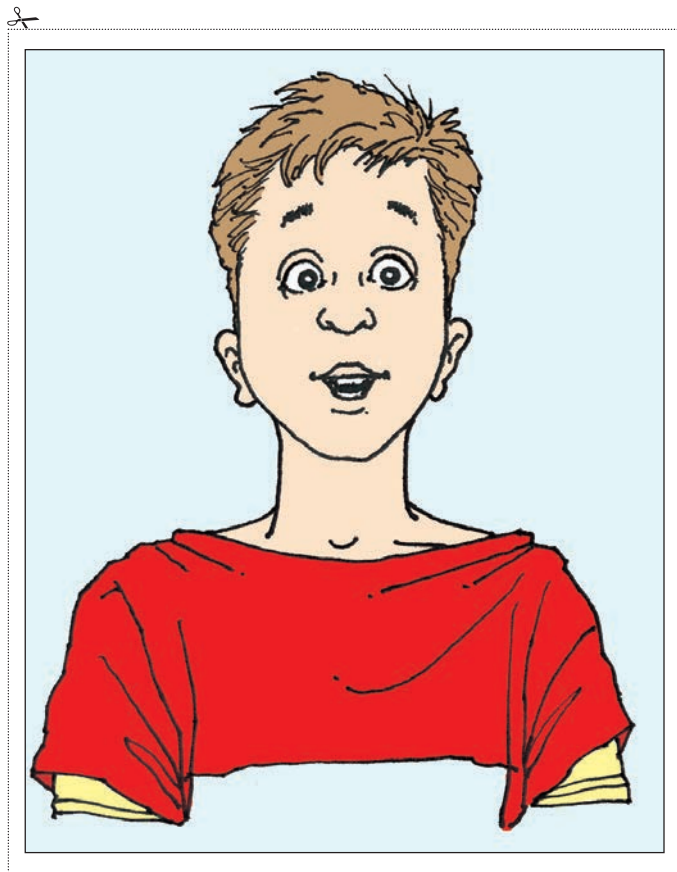
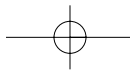
10 ΛΕΠΤΑ

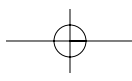
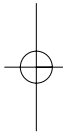
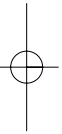
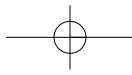
Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να εκφράσουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους για τη συνάντηση. Ο εκπαιδευτικός προτείνει σε ένα παιδί να γράψουν μαζί, στον πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου, προτάσεις που όλοι οι μαθητές συμφωνούν ότι αποτελούν μηνύματα αυτής της συνάντησης. Μέσα από την ανακεφαλαίωση της συνάντησης, ο εκπαιδευτικός δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να αντιληφθούν την ύπαρξη ποικίλων συναισθημάτων (θετικών και αρνητικών), διαφορετικών απόψεων και διαφωνιών στις σχέσεις των ανθρώπων. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να πει ότι «όλοι οι άνθρωποι νιώθουμε θετικά και αρνητικά συναισθήματα. Κάθε άνθρωπος, όμως, είναι μοναδικός και έχει τον δικό του τρόπο να τα εκφράζει. Στις σχέσεις μας με τους άλλους μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και κάποιες φορές μπορεί να διαφωνούμε. Έχει σημασία ο τρόπος με τον οποίο εκφράζουμε τη δική μας άποψη και το πώς χειριζόμαστε καταστάσεις που μας δυσκολεύουν στις σχέσεις μας».

10η Συνάντηση

Η παρέα μας Ι

(Διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις)

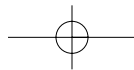
ΣΤΟΧΟΙ

- Να μιλήσουν οι μαθητές για τις διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις και τη σημασία τους.
- Να μοιραστούν οι μαθητές τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους, όσον αφορά στην έννοια της φιλίας.
- Να αναπτύξουν οι μαθητές δεξιότητες επικοινωνίας και επίλυσης προβλημάτων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Συζήτηση.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1^{1/2} ώρα

10η Συνάντηση

Η παρέα μας I

(Διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις)

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

Ο εκπαιδευτικός, μετά την προετοιμασία της αίθουσας, αφιερώνει χρόνο στα παιδιά για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά την ιστορία «Η παρέα μας».

Συζήτηση

Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να χωριστούν σε μικρές μεικτές ομάδες και να ορίσουν εκπρόσωπο. Στη συνέχεια, καλεί τα παιδιά να σχολιάσουν στην ομάδα τους την ιστορία και να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους όσον αφορά στις διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις, που αναπτύσσονται μεταξύ των παιδιών αυτής της ηλικίας. Ο εκπαιδευτικός για να διευκολύνει τη συζήτηση μπορεί να κάνει ερωτήσεις του τύπου: «Τι συμβαίνει στην παρέα των ηρώων;», «Πώς είναι οι σχέσεις των παιδιών αυτής της παρέας;», «Πώς επιλύουν τις διαφορές τους;». Είναι καλό να δοθούν οι ερωτήσεις σταδιακά και όχι όλες μαζί, ώστε να υπάρχει ο χρόνος να συζητηθούν.

Επίσης, χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους και τις προσωπικές τους εμπειρίες, καλούνται να μιλήσουν για το πώς αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους μέσα σε μια παρέα, καθώς και πώς αντιλαμβάνονται τους άλλους. Παραδείγματα διευκολυντικών ερωτήσεων: «Εσείς πώς νιώθετε μέσα σε μία παρέα;», «Πώς αισθάνεστε για τα άλλα παιδιά της παρέας σας;», «Ποιες δραστηριότητες μοιράζεστε μαζί τους;», «Υπάρχουν στιγμές που διαφωνείτε μαζί τους;», «Πώς νιώθετε όταν συμβαίνει αυτό; Πώς το αντιμετωπίζετε εσείς και τα άλλα παιδιά της παρέας σας;»

Στη συνέχεια, ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας μεταφέρει στον κύκλο τις απόψεις που εκφράστηκαν στην ομάδα του και ο εκπαιδευτικός μαζί με ένα ή δύο μαθητές σημειώνουν σε χαρτί του μέτρου τα βασικά σημεία όσων αναφέρθηκαν.

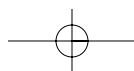
Βιωματικές δραστηριότητες

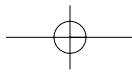

Δραστηριότητα (α): Το λουλούδι της φιλίας

Υλικά: χρωματιστά χαρτόνια, μαρκαδόροι

Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να εκφράσουν ελεύθερα τι τους έρχεται στο μυαλό, όταν ακούν τη λέξη «φιλία». Στη συνέχεια φτιάχνουν το «λουλούδι της φιλίας»: ζωγραφίζουν στο χαρτόνι ένα λουλούδι, στο κέντρο του οποίου γράφεται η λέξη φιλία και στα πέταλα γράφονται, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, ο ελεύθερος συνειρμός των παιδιών για το τι σημαίνει φιλία.

Δραστηριότητα (β): «Σκηνοθετούμε»

Ο εκπαιδευτικός αναθέτει σε 2-3 παιδιά, «εθελοντές-ηθοποιούς», να υποδυθούν στο κέντρο του κύκλου μια σκηνή διαφωνίας μεταξύ φίλων. Τα υπόλοιπα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και επιλέγουν έναν εκπρόσωπο. Κάθε ομάδα συζητά τρόπους επίλυσης της διαφωνίας. Χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους και την ευρηματικότητα τους, τα παιδιά προτείνουν εναλλακτικές λύσεις και επιλέγουν μία από αυτές, την οποία θα υποδείξουν στους «ηθοποιούς» για να τη δραματίσουν στον κύκλο. Το ρόλο του «σκηνοθέτη» αναλαμβάνει ο εκπρόσωπος της κάθε ομάδας, όπου καλείται να μεταφέρει στους ηθοποιούς τη σκηνή που έχουν επιλέξει να παίξουν. Αφού ολοκληρωθούν τα παιχνίδια ρόλων κάθε ομάδας, ο εκπαιδευτικός συνοψίζει τα βασικά σημεία.

Στόχος είναι τα παιδιά να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες και στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων, οι οποίες συμβάλλουν στην ενίσχυση μιας καλής επικοινωνίας, λεκτικής και μη λεκτικής, στις διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις.

Δραστηριότητα (γ): Ο ιδανικός φίλος

Υλικά: Κάρτες

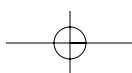
Ο εκπαιδευτικός μοιράζει στα παιδιά από μια κάρτα και το καθένα επιλέγει και γράφει ένα χαρακτηριστικό του ιδανικού φίλου, όπως για παράδειγμα ευγενικός, αστείος, θαρραλέος. Έπειτα, κάθε παιδί «υιοθετεί» το χαρακτηριστικό που έχει επιλέξει και το αναπαριστά στο διπλανό του. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός τους προτρέπει να σκεφτούν και να συζητήσουν με το «ταίρι» τους πώς ένωσαν αναπαριστώντας το ιδανικό αυτό χαρακτηριστικό. Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να έχει επαφή και επικοινωνία με όλα τα ζευγάρια και να παρέχει τη βοήθειά του, όπου χρειάζεται, για την ομαλή και αποτελεσματική πορεία της δραστηριότητας.

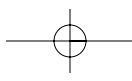
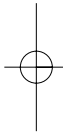
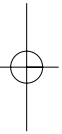
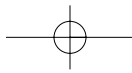
Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν τα ιδανικά τους «πιστεύω» για τη φιλία και τις προσδοκίες τους από τους άλλους, αλλά και να βάλουν τον εαυτό τους στη θέση αυτή.

Κλείσιμο

Στο κλείσιμο, οι μαθητές εκφράζουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους για αυτή τη συνάντηση. Γίνεται ανακεφαλαίωση για τη φιλία, την παρέα, την επικοινωνία και την επίλυση προβλημάτων. Ο εκπαιδευτικός δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να μιλήσουν για αυτά που αποκόμισαν από τη συνάντηση αυτή. Η ανακεφαλαίωση μπορεί να γίνει με τον εξής τρόπο: τα παιδιά φτιάχνουν τον «δρόμο της φιλίας». Σε χαρτί του μέτρου τα παιδιά ζωγραφίζουν έναν δρόμο, όπως τον φαντάζονται. Στη συνέχεια, φτιάχνουν π.χ. σπίτια, πινακίδες, δέντρα και άλλα, από τα οποία περνάει αυτός ο δρόμος. Πάνω σε κάθε τι που σχεδιάζουν γράφουν λέξεις ή φράσεις για αυτά που αποκόμισαν από τη συνάντηση αυτή. Η ζωγραφιά των παιδιών μπορεί να αναρτηθεί σε μια γωνιά στην τάξη.

11η Συνάντηση

Η παρέα μας II

(Μοναδικότητα - διαφορετικότητα)

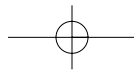
ΣΤΟΧΟΙ

- Να συζητήσουν οι μαθητές για τα κοινωνικά στερεότυπα ως προς τα δύο φύλα και να εκφράσουν τα συναισθήματά τους για αυτά.
- Να αντιληφθούν οι μαθητές τη μοναδικότητά τους και τη διαφορετικότητά τους.
- Να αντιληφθούν και να κατανοήσουν οι μαθητές τους διαφορετικούς τρόπους αντίδρασης του κάθε ατόμου σε μια δεδομένη κατάσταση.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Συζήτηση.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1½ ώρα

11η Συνάντηση

Η παρέα μας II

(Μοναδικότητα - διαφορετικότητα)

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

Μετά την προετοιμασία της αίθουσας, ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να διαβάσει την ιστορία «Η παρέα μου», ώστε τα παιδιά να τη θυμηθούν.

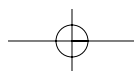
Συζήτηση

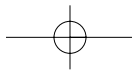

Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να χωριστούν σε μικρές μεικτές ομάδες και να ορίσουν εκπρόσωπο. Προτρέπει τα παιδιά να φανταστούν «πόσο μοιάζουν και πόσο διαφέρουν μεταξύ τους οι ήρωες της ιστορίας» και με αφορμή αυτό να συζητήσουν ως προς το κατά πόσο οι ίδιοι μοιάζουν και διαφέρουν από τους δικούς τους φίλους και πώς αισθάνονται για αυτό. Επιπλέον, τα παιδιά μπορούν να συζητήσουν για το πώς αντιλαμβάνονται το αντίθετο φύλο και τις διαφορικές σχέσεις. Για παράδειγμα: «Ποιες είναι οι ομοιότητες και ποιες οι διαφορές στις συμπεριφορές των αγοριών και των κοριτσιών;», «Πώς φαντάζεστε ότι αισθάνεται το ένα φύλο για το άλλο;», «Πώς πιστεύετε ότι πρέπει να συμπεριφέρεται ένα κορίτσι;» (κοινωνικά στερεότυπα για τα κορίτσια), «Πώς πιστεύετε ότι πρέπει να συμπεριφέρεται ένα αγόρι;» (κοινωνικά στερεότυπα για τα αγόρια), «Από πού μάθατε για αυτές τις συμπεριφορές των αγοριών και των κοριτσιών;» (π.χ. ΜΜΕ, οικογένεια, σχολείο-συμμαθητές), «Επηρεάζουν την άποψή σας για το αντίθετο φύλο; Με ποιον τρόπο;» Είναι καλό να δοθούν οι ερωτήσεις σταδιακά και όχι όλες μαζί, ώστε να υπάρχει ο χρόνος να συζητηθούν.

Στη συνέχεια οι εκπρόσωποι κάθε ομάδας μεταφέρουν στον κύκλο αυτά που συζητήθηκαν στις ομάδες τους.

Στόχος είναι να συζητηθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές που αντιλαμβάνονται τα παιδιά πως υπάρχουν ανάμεσα στα μέλη μιας παρέας, αλλά και ανάμεσα στα δύο φύλα, μιλώντας και για κοινωνικά στερεότυπα. Επίσης, ο εκπαιδευτικός είναι χρήσιμο να δώσει έμφαση στη διαφορετικότητα και στη μοναδικότητα του καθενός. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να κλείσει τη συζήτηση αυτή συνοψίζοντας τα βασικά σημεία και λέγοντας ότι «όλοι οι άνθρωποι είμαστε ξεχωριστοί και μοναδικοί. Μπορεί να μοιάζουμε σε πολλά σημεία, αλλά έχουμε τον δικό μας τρόπο που σκεφτόμαστε, αισθανόμαστε και συμπεριφερόμαστε».

Βιωματικές δραστηριότητες

 45 ΛΕΠΤΑ

Δραστηριότητα (α): «Συνεχίζω την ιστορία...»

Ο εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές σε μικρές μεικτές ομάδες. Ο εκπαιδευτικός ξεκινάει μια ιστορία με βάση ένα κοινωνικό στερεότυπο για τα δύο φύλα και προτείνει στα παιδιά να τη συνεχίσουν στις ομάδες τους. Για παράδειγμα, εάν το κοινωνικό στερεότυπο με βάση το οποίο αρχίζει η ιστορία είναι «Τα κορίτσια είναι πολύ ευαίσθητα και κλαίνε εύκολα, ενώ τα αγόρια δεν κλαίνε ποτέ», θα μπορούσε η αρχή της να είναι:

«Ένα πολύ βροχερό βράδυ, δύο αδέρφια, η Ελένη και ο Κώστας, παίζανε μαζί ένα επιτραπέζιο παιχνίδι. Από το παράθυρο βλέπανε τη δυνατή βροχή και έτσι όπως ήταν σκοτεινά φαίνονταν οι αστραπές και ακούγονταν οι κεραυνοί. Η Ελένη και ο Κώστας φοβούνται πολύ τους κεραυνούς και τις αστραπές, ο Κώστας, όμως, το κρύβει, γιατί ντρέπεται. Όσο περισσότερο δυνάμωνε η βροχή και οι κεραυνοί γίνονταν πιο έντονοι, τόσο περισσότερο μεγάλωνε ο φόβος των δύο παιδιών, αλλά δεν έλεγαν τίποτα. Η Ελένη είδε τότε ένα δάκρυ να κυλάει στο πρόσωπο του αδελφού της και του είπε:

-Κώστα...(συνεχίστε την ιστορία)...».

Κάθε μικρή ομάδα συνεχίζει την ιστορία, αποφασίζοντας από κοινού τα μέλη της ομάδας για τη συνέχεια και το τέλος της ιστορίας. Στόχος είναι να αντιληφθούν τους διαφορετικούς τρόπους αντίδρασης απέναντι σε μια κατάσταση, να σκεφτούν και να προτείνουν τρόπους συμπεριφοράς, που στο παραπάνω παράδειγμα, ο Κώστας και η Ελένη θα επιλέξουν για να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους, το φόβο και τη ντροπή, που πηγάζουν από κοινωνικά στερεότυπα για τα δύο φύλα.

Ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να έχει επαφή και επικοινωνία με όλες τις ομάδες και να παρέχει τη βοήθειά του, όπου χρειάζεται, για την ομαλή και αποτελεσματική πορεία της ομαδικής αυτής συζήτησης.

Αφού ολοκληρώσουν την ιστορία, η κάθε ομάδα καλείται να επιλέξει έναν εκπρόσωπο, ο οποίος θα αφηγηθεί στη μεγάλη ομάδα την ιστορία που έφτιαξαν. Αφού παρουσιαστούν όλες οι ιστορίες, ο εκπαιδευτικός προτρέπει τα παιδιά να μιλήσουν για τις εντυπώσεις τους και τις σκέψεις τους για κάθε ιστορία, ποια τους άρεσε περισσότερο και πώς ένιωσαν φτιάχνοντας τη δική τους και ακούγοντας και τις ιστορίες των άλλων ομάδων.

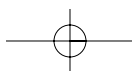
Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να καταγράψει τις διαφορετικές ιστορίες που σκέφτηκαν οι μαθητές, να τις συγκεντρώσει όλες μαζί και να τις μοιράσει στην επόμενη συνάντηση ως ενθύμιο.

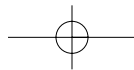
Δραστηριότητα (β): «Είμαι μοναδικός...»

Υλικά: 3 χρωματιστές κάρτες για κάθε μαθητή, μαρκαδόροι

Ο εκπαιδευτικός προτείνει στα παιδιά να σκεφτούν τα χαρακτηριστικά που τα κάνουν να ξεχωρίζουν. Στη συνέχεια, μοιράζει σε κάθε παιδί 3 κάρτες, π.χ. μία κόκκινη, μία κίτρινη και μία μπλε και συμφωνούν να γράψουν στην πρώτη «πώς είμαι;», στη δεύτερη «τι μπορώ να κάνω καλά;» και στην τρίτη «τι μου αρέσει;»

Αφού δοθεί χρόνος στα παιδιά να σκεφτούν και να συμπληρώσουν τις κάρτες τους, κάθε ένα ανταλλάσσει τις κάρτες με τον διπλανό του και εν συνεχεία τον παρουσιάζει στη μεγάλη ομάδα. Στόχος είναι να αντιληφθούν τη μοναδικότητά τους, τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στα μέλη μιας ομάδας.

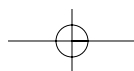
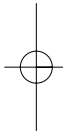
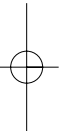
Δραστηριότητα (γ): «Τι θα έκανα, εάν...;»

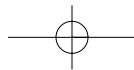
Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές μεικτές ομάδες. Ο εκπαιδευτικός προτρέπει τα παιδιά της κάθε ομάδας να σκεφτούν, να συζητήσουν και στη συνέχεια, να αναπαραστήσουν στον κύκλο τι θα έκαναν στην ακόλουθη περίπτωση: «Φανταστείτε πως κάποιο παιδάκι σας παίρνει το ποδήλατο χωρίς να σας ρωτήσει...». Στόχος είναι να αντιληφθούν ότι υπάρχουν διαφορετικές αντιδράσεις στην ίδια κατάσταση.

Κλείσιμο

10 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να εκφράσουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους για αυτή τη συνάντηση. Γίνεται ανακεφαλαίωση με τη συμμετοχή των παιδιών για τα θέματα που επεξεργάστηκαν: τη μοναδικότητα, τη διαφορετικότητα και τα κοινωνικά στερεότυπα. Ο εκπαιδευτικός προτείνει σε ένα παιδί να γράψουν μαζί, στον πίνακα ή σε χαρτί, προτάσεις που όλοι οι μαθητές συμφωνούν ότι αποτελούν μηνύματα αυτής της συνάντησης.

12η Συνάντηση

Συζητάμε στην τάξη μας

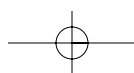
ΣΤΟΧΟΙ

- Να εκφράσουν σκέψεις, συναισθήματα και προβληματισμούς σε σχέση με τη «διαδρομή» των 12 συναντήσεων.
- Να συζητηθούν και να επιλυθούν απορίες.
- Κλείσιμο του κύκλου των 12 συναντήσεων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Προετοιμασία της αίθουσας.
- Αφήγηση της ιστορίας.
- Βιωματικές δραστηριότητες.
- Κλείσιμο: Ανασκόπηση.

Χρόνος 1½ ώρα

12η Συνάντηση

Συζητάμε στην τάξη μας

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Προετοιμασία της αίθουσας

10 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για τυχόν ερωτήσεις ή σχόλια από την προηγούμενη συνάντηση.

Αφήγηση της ιστορίας

10 ΛΕΠΤΑ

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει την ιστορία «Συζητάμε στην τάξη μας»

Βιωματικές δραστηριότητες

40 ΛΕΠΤΑ

Δραστηριότητα (α): Παιχνίδι ερωτήσεων

Υλικά: Πάνινη μπάλα

Τα ερωτήματα που σκέφτονται οι ήρωες της ιστορίας μπορούν να αξιοποιηθούν ως ερέθισμα για να μοιραστούν τα παιδιά τις δικές τους σκέψεις, συναισθήματα, απορίες και προβληματισμούς, με την εξής δραστηριότητα: ο εκπαιδευτικός κρατάει την πάνινη μπάλα και την πετάει σε έναν μαθητή. Ο μαθητής κρατώντας την μπάλα μπορεί να θέσει μια ερώτηση, να μοιραστεί μια σκέψη του ή έναν προβληματισμό του. Όποιο από τα υπόλοιπα παιδιά επιθυμεί, μπορεί να διατυπώσει τις δικές του σκέψεις σε σχέση με αυτό που εξέφρασε ο συμμαθητής του. Στη συνέχεια, το παιδί που κρατάει την μπάλα, την πετάει σε έναν συμμαθητή ή συμμαθήτριά του για να κάνει και εκείνος/η τη δική του/της ερώτηση, σκέψη κτλ και η διαδικασία συνεχίζεται με τον ίδιο τρόπο, έως ότου όλα τα παιδιά καταθέσουν τις σκέψεις τους, τους προβληματισμούς τους και τις ερωτήσεις τους. Εάν κάποιο παιδί δεν επιθυμεί να μιλήσει, έχει το δικαίωμα να πετάξει τη μπάλα σε άλλο συμμαθητή του και να προχωρήσει η διαδικασία κανονικά.

Δραστηριότητα (β): Ζωγραφική

Υλικά: Κόλλες Α4, μαρκαδόροι

Ο εκπαιδευτικός προτείνει στα παιδιά να αποτυπώσουν μέσα από μια ζωγραφιά το πώς νιώθουν τώρα που έφτασαν στο τέλος των 12 αυτών συναντήσεων.

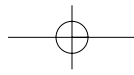
Κλείσιμο: Ανασκόπηση

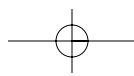
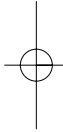
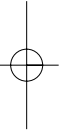
30 ΛΕΠΤΑ

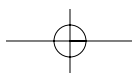
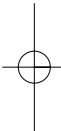
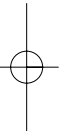
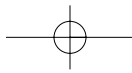
Στο κλείσιμο, ο εκπαιδευτικός προτείνει στους μαθητές να ζωγραφίσουν σε χαρτί του μέτρου, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο του κύκλου, έναν μεγάλο ήλιο. Στο κέντρο του ήλιου γράφουν «Η διαδρομή μας» και σε κάθε ακτίνα του γράφουν: «Τι μας άρεσε;», «Τι μας δυσκόλεψε;», «Πώς συνεργαστήκαμε;», «Πώς νιώθουμε;», «Τι θα θέλαμε ακόμη;»

Στόχος είναι να εκφράσουν τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους για όλη αυτή τη «διαδρομή».

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ - ΓΟΝΕΩΝ

Συναντήσεις Εκπαιδευτικού - Γονέων

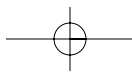
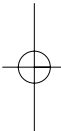
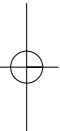
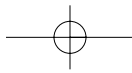
Οι συναντήσεις του εκπαιδευτικού με τους γονείς χωρίζονται σε δύο δίωρα. Η πρώτη συνάντηση προτείνεται να γίνει στην έναρξη του προγράμματος και η δεύτερη μετά την ολοκλήρωσή του. Στόχος των συναντήσεων είναι να κατανοήσει ο γονέας τη σημασία του προγράμματος «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές Σχέσεις» και να ενημερωθεί για το περιεχόμενο και την πορεία του.

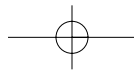
Βασικό σημείο αυτών των συναντήσεων του εκπαιδευτικού με τους γονείς των μαθητών του είναι η ενδυνάμωση της συμμαχικής τους σχέσης και η γεφύρωση του σχολείου και της οικογένειας, με απώτερο στόχο την καλύτερη διαχείριση των μηνυμάτων της σεξουαλικής και διαφυλικής αγωγής στα παιδιά τους.

Η σεξουαλική αγωγή ενισχύεται και ισχυροποιείται με τη συμβολή του εκπαιδευτικού και των γονέων, απεικονίζοντας την πραγματικότητα, την αλήθεια της ζωής και καταρρίπτοντας λανθασμένες πεποιθήσεις γύρω από τη σεξουαλικότητα. Οι στάσεις, οι πεποιθήσεις και οι εικόνες που έχουν οι γονείς για θέματα που αφορούν στο σεξ επηρεάζουν τις απόψεις που θα υιοθετήσουν τα παιδιά τους γύρω από τα θέματα αυτά και κατ' επέκταση τη στάση που θα έχουν και στο συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Η αποδοχή και η συμμετοχή των γονέων είναι απαραίτητη και πολύτιμη, ώστε να είναι μαζί με τον εκπαιδευτικό συνεκτιμητές και συνεργάτες, που θα διαμορφώνουν τις θέσεις και τις απόψεις απέναντι και δίπλα στο παιδί, το οποίο επικοινωνεί και ενθαρρύνεται και από τους δύο. Οι γονείς είναι πρωταγωνιστές όλης αυτής της προσπάθειας και είναι σημαντικό να γνωρίζουν τι διαπραγματεύεται ο εκπαιδευτικός με τους μαθητές του. Ως σύμμαχοι, ενισχύουν το έργο του εκπαιδευτικού, επικοινωνώντας με το παιδί στο σπίτι και μεταφέροντας μηνύματα. Έχει, λοιπόν, καθοριστική σημασία η συνεργασία και η συμμαχία των δύο πλευρών που περιβάλλουν το παιδί, το οποίο εισπράττει το θετικό κλίμα και την αλληλοενίσχυση που οι γονείς και ο εκπαιδευτικός εκφράζουν.

Στην περίπτωση που προκύψουν θέματα από τους γονείς τα οποία χρήζουν εξειδικευμένης παρέμβασης, ο εκπαιδευτικός είναι σκόπιμο να παραπέμψει τους γονείς στις κατάλληλες υπηρεσίες (βλ. κατάλογο ΚΔΑΥ).

1η Συνάντηση Εκπαιδευτικού - Γονέων

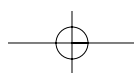
ΣΤΟΧΟΙ

- Να ενημερωθούν οι γονείς για το περιεχόμενο, τους στόχους και τη σημασία του προγράμματος «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές Σχέσεις».
- Να κατανοήσουν τη σημασία της θετικής στάσης τους και της συνεργασίας τους απέναντι στο πρόγραμμα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Υποδοχή των γονέων.
- Ενημέρωση και Συζήτηση.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1^{1/2} ώρα

1η Συνάντηση Εκπαιδευτικού - Γονέων

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Υποδοχή των γονέων

Ο εκπαιδευτικός προτείνει στους γονείς να καθίσουν σε κύκλο, ώστε να διευκολυνθεί η ενημέρωση και η συζήτηση που ακολουθεί. Γίνεται γνωριμία μεταξύ τους και στη συνέχεια τους ενημερώνει για το θέμα της πρώτης αυτής συνάντησης, το οποίο τους έχει ήδη γνωστοποιηθεί με γραπτή ανακοίνωση.

Ενημέρωση και Συζήτηση

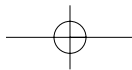

Αρχικά, προτείνεται να γίνει ενημέρωση των γονέων από τον εκπαιδευτικό για τη σημασία, τους στόχους και το περιεχόμενο του προγράμματος «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές σχέσεις» για τα παιδιά της ηλικίας 6-8 ετών.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφέρει στους γονείς τα εξής σημεία:

Στόχοι και σημασία του προγράμματος

- Η σεξουαλική αγωγή προσεγγίζει τη βιολογική, τη συναισθηματική, τη γνωστική και την κοινωνική διάσταση του ατόμου.
- Προάγει την ψυχική και σεξουαλική υγεία.
- Βοηθάει στην ομαλή ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη του παιδιού.
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας υγιούς και ολοκληρωμένης προσωπικότητας, καθώς και στην πρόληψη και υιοθέτηση μιας υγιούς και υπεύθυνης σεξουαλικής συμπεριφοράς στην ενήλικη ζωή.
- Καλλιεργεί τον αυτοσεβασμό και ευαισθητοποιεί το παιδί σε θέματα αυτοπροστασίας.
- Ένα παιδί μέσα από το πρόγραμμα αποκτά μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τον εαυτό του, τις διαπροσωπικές και διαφυλικές του σχέσεις.
- Η έννοια της σεξουαλικότητας συχνά συνδέεται με λανθασμένες και άκαμπτες πεποιθήσεις, ταμπού, προκαταλήψεις, μύθους και κοινωνικά στερεότυπα. Η σεξουαλική αγωγή στόχο έχει να συμβάλλει στη σωστή ενημέρωση και γνώση, στην απεικόνιση της πραγματικότητας, στην κατάρριψη των μύθων.

Περιεχόμενο του προγράμματος

Το πρόγραμμα, συνδυάζοντας την επιστημονική γνώση και τη βιωματική προσέγγιση, βοηθάει ένα παιδί :

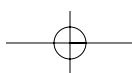
- Να γνωρίσει τον εαυτό του, το φύλο του, το σώμα του.
- Να εξοικειωθεί με την ανατομία και τη φυσιολογία των γεννητικών οργάνων.
- Να υιοθετήσει συμπεριφορές και συνήθειες υγιεινής και φροντίδας του σώματος.
- Να μάθει για την αναπαραγωγική διαδικασία.
- Να μάθει να σέβεται τον εαυτό του και τους άλλους - Αυτοσεβασμός, Αλληλοσεβασμός.
- Να μάθει να οριοθετεί τη συμπεριφορά του.
- Να μάθει να προστατεύει τον εαυτό του – Αυτοπροστασία.
- Να αναγνωρίζει, να εκφράζει και να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του.
- Να κατανοήσει τις σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στην οικογένεια.
- Να επικοινωνεί με τους άλλους - Διαπροσωπικές και Διαφυλικές Σχέσεις.
- Να κατανοήσει τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων.
- Να αναπτύξει δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων.
- Να αποδεχθεί τη μοναδικότητά του και τη διαφορετικότητα, μαθαίνοντας και κατανοώντας τον εαυτό του και τους άλλους.

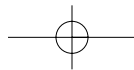
Μέθοδος διεξαγωγής του προγράμματος

Όλα τα παραπάνω επιτυγχάνονται μέσα από μεθόδους βιωματικής προσέγγισης, όπου όλα τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία της μάθησης και αλληλεπιδρούν, αξιοποιώντας τις εμπειρίες τους και τα προσωπικά τους βιώματα. Μέσα από βιωματικές, δηλαδή, δραστηριότητες μαθαίνουν με έναν τρόπο που προκαλεί το ενδιαφέρον τους και ενισχύει τη δημιουργικότητά τους. Στόχος δεν είναι η απομνημόνευση γνώσεων, αλλά η εξοικείωση με έννοιες, η κατανόησή τους και η έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων.

Το «Τετράδιο του Μαθητή», μέσα από ιστορίες με κεντρικούς ήρωες παιδιά αντίστοιχης ηλικίας, προσφέρει ερεθίσματα, ώστε να συζητηθούν και να αναπτυχθούν στις δώδεκα συναντήσεις θέματα που προσπαθούν να προσεγγίσουν τη σύνθετη έννοια της ανθρώπινης σεξουαλικότητας και της διαφυλικότητας. Κάθε συνάντηση έχει συγκεκριμένους στόχους, τους οποίους επιδιώκει να υλοποιήσει, χρησιμοποιώντας τεχνικές ενεργητικής μάθησης, όπως το παιχνίδι ρόλων, η ζωγραφική, η συγγραφή ιστοριών, η παντομίμα, το κουκλοθέατρο και άλλες δραστηριότητες που λειτουργούν κυρίως ομαδικά και προάγουν τη συνεργασία μεταξύ των παιδιών.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ο συντονισμός όλης αυτής της διαδικασίας και η διευκόλυνση της επίτευξης των στόχων του προγράμματος. Δεν παρέχει άμεσα γνώσεις με διδακτικό τρόπο, αλλά βοηθάει και κινητοποιεί τα παιδιά που έχουν κεντρικό ρόλο στην εκπαιδευτική και

βιοματική αυτή διαδικασία. Δημιουργεί ένα κλίμα ασφάλειας και εμπιστοσύνης, ώστε τα παιδιά, ως μέλη μιας ομάδας, να μοιραστούν και να κατανοήσουν όσα οι θεματικές ενότητες διαπραγματεύονται.

Σημείωση: Εάν ο εκπαιδευτικός κρίνει σκόπιμο να ενημερώσει τους γονείς σε αυτή τη συνάντηση αναλυτικά για το περιεχόμενο των δώδεκα συναντήσεων του προγράμματος, μπορεί να αξιοποιήσει το υλικό της εισαγωγής, όπου γίνεται η συνοπτική παρουσίασή τους.

Δημιουργώντας συμμαχία με τους γονείς

Ένας επιπλέον βασικός στόχος αυτής της συνάντησης του εκπαιδευτικού με τους γονείς των μαθητών του, είναι η ενδυνάμωση της συμμαχικής τους σχέσης και η γεφύρωση του σχολείου και της οικογένειας. Είναι σημαντικό οι γονείς να γνωρίζουν ότι η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η θετική στάση τους αποτελούν σημαντικές προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος.

Οι γονείς αποτελούν πρότυπα ταύτισης και φορείς γνώσεων, στάσεων και αξιών, που το παιδί τους ενστερνίζεται και υιοθετεί, διαμορφώνοντας τη δική του προσωπικότητα και ολότητα. Η θετική στάση των γονέων απέναντι στη σεξουαλική αγωγή επηρεάζει άμεσα τη στάση του παιδιού τους, τόσο στη διαδικασία διεξαγωγής του προγράμματος, όσο και στην επίτευξη των στόχων του. Η σεξουαλικότητα, πολλές φορές, συνδέεται με άγνοια, φόβο, ντροπή, παραπληροφόρηση και προκαταλήψεις. Η συνεργασία των γονέων με τον εκπαιδευτικό μέσα από τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση βοηθά στην έγκυρη πληροφόρηση και στη διαμόρφωση υγιών στάσεων ζωής.

Το σχολείο είναι η δεύτερη σημαντική για το παιδί κοινωνική ομάδα, στην οποία εντάσσεται μετά την οικογένεια. Είναι σημαντικό αυτά τα δύο υποστηρικτικά του συστήματα, δηλαδή η οικογένεια και το σχολείο, να αναπτύσσουν και να διατηρούν μια καλή και ουσιαστική επικοινωνία και επαφή. Έτσι, μαζί προετοιμάζουν το παιδί και του δίνουν τα κατάλληλα για την ηλικία του και το γνωστικό και ψυχοσυναισθηματικό του επίπεδο εφόδια, για να γίνει ένας ολοκληρωμένος και υγιής ενήλικας.

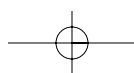
Για το πρόγραμμα «Σεξουαλική Αγωγή και Διαφυλικές Σχέσεις» είναι απαραίτητη και πολύτιμη η αποδοχή, η συνεργασία και η συμμετοχή των γονέων. Οι γονείς, σωστά ενημερωμένοι για τα θέματα που αφορούν στα παιδιά τους, μπορούν να απαντούν στις ερωτήσεις, που πολύ συχνά θέτουν τα παιδιά αυτής της ηλικίας, για να χτίσουν μια σωστή και υγιή σχέση επικοινωνίας με το παιδί τους.

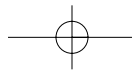
Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός προτείνεται να ενημερώσει τους γονείς για την αξία της επικοινωνίας τους με τα παιδιά τους και για τη στάση τους απέναντι σε θέματα που αφορούν στη σεξουαλικότητα.

Επικοινωνία γονέα-παιδιού

Η καλή σχέση γονέα-παιδιού χτίζεται καθημερινά και είναι πολύ σημαντικό να χαρακτηρίζεται από εγγύτητα, επικοινωνία και εμπιστοσύνη. Μέσα από μια υγιή, ειλικρινή και καλή επικοινωνία, οι γονείς βοηθούν τα παιδιά τους, ώστε να μεταβούν ομαλά στα στάδια της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης. Είναι χρήσιμο ο εκπαιδευτικός να τονίσει τα ακόλουθα σημεία:

- Οι γονείς είναι σημαντικό να είναι κοντά στο παιδί τους, πρόθυμοι και διαθέσιμοι όταν αυτό τους χρειάζεται. Να το ακούνε και να προάγουν τον διάλογο μαζί του, αποφεύγοντας την κριτική στάση και ενισχύοντας τη θετική εικόνα του παιδιού για τον εαυτό του.

- Η ανοιχτή επικοινωνία και ο διάλογος μεταξύ του παιδιού και των γονέων του θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης και ασφάλειας για το παιδί.
- Είναι σημαντικό για το παιδί να γνωρίζει ότι μπορεί να εκφράζει συναισθήματα, σκέψεις, επιθυμίες, έχοντας απέναντί του έναν αποδέκτη.
- Η επικοινωνία ενισχύει τη συμμαχική σχέση μεταξύ γονέα-παιδιού. Αυτή η σχέση δεν ταυτίζεται με τη φιλία μεταξύ τους, αλλά στηρίζεται στο γνήσιο ενδιαφέρον του γονέα για το παιδί του.
- Οι κοινές και σταθερές στρατηγικές διαπαιδαγώγησης και η θετική στάση του ενός γονέα προς τον άλλον συμβάλλουν στην υγιή ψυχοσεξουαλική ωρίμανση του παιδιού.
- Αξίζει να σημειωθεί ότι οι διαφωνίες και οι αλληλοακυρώσεις των γονέων μπροστά στο παιδί πρέπει να αποφεύγονται. Ένας τέτοιος χειρισμός έχει ως συνέπεια τη δημιουργία ενός κλίματος ανασφάλειας και αβεβαιότητας για το παιδί, το οποίο δημιουργεί λανθασμένες πεποιθήσεις και διαμορφώνει ένα αρνητικό μοντέλο συντροφικών σχέσεων.

Στάση των γονέων σε θέματα που αφορούν στη σεξουαλικότητα

Οι γονείς πολύ συχνά έρχονται αντιμέτωποι με συνεχείς και επίμονες ερωτήσεις των παιδιών τους, τα οποία μεγαλώνουν, αλλάζουν και κατ' επέκταση τους δημιουργούνται απορίες για το σώμα τους, τις λειτουργίες του, τους συνομηλικούς τους, το άλλο φύλο και τη σεξουαλικότητά τους.

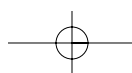
Η ενημέρωση από την πλευρά των γονέων γύρω από θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης συμβάλλει στην υιοθέτηση μιας θετικής στάσης σε αυτήν τη φυσιολογική και αναμενόμενη αναζήτηση απαντήσεων των παιδιών.

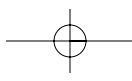
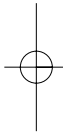
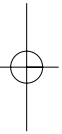
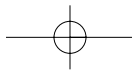
- Η σεξουαλικότητα είναι ταυτισμένη με την ίδια τη φύση της ζωής. Κατά συνέπεια, οι γονείς, όταν το παιδί εκφράσει ενδιαφέρον ή απορίες για θέματα σεξουαλικότητας, είναι σημαντικό να του απαντούν με απλά και κατανοητά λόγια για την ηλικία του. Είναι βοηθητικό να είναι δεκτικοί στην επικοινωνία και τον διάλογο γύρω από τα θέματα αυτά.
- Οι γονείς καλό είναι να δίνουν σαφείς και συγκεκριμένες απαντήσεις στις ερωτήσεις των παιδιών τους, χωρίς να παρέχονται περισσότερες πληροφορίες από αυτές που το παιδί μπορεί να ακούσει και να επεξεργαστεί.
- Είναι σημαντικό να του απαντούν με ειλικρίνεια, χωρίς να κρύβονται και χωρίς να προσπαθούν να ξεφύγουν με ασάφειες.
- Η αμηχανία, ο φόβος, η άμυνα ή ο θυμός από την πλευρά των γονέων πρέπει να αποφεύγονται, καθώς μεταδίδουν το μήνυμα στο παιδί ότι τα σεξουαλικά ζητήματα αποτελούν θέματα ταμπού, κάνοντάς το να νιώσει ντροπή, αμηχανία, ενοχή ή φόβο. Επιπλέον, μια τέτοια αντίδραση θα το αποτρέψει από το να απευθύνεται σε αυτούς, με αποτέλεσμα να στραφεί σε άλλες, λιγότερο έγκυρες πηγές (συνομήλικοι, διαδίκτυο, ΜΜΕ).
- Ακόμα κι αν το παιδί εκφράζει ενδιαφέρον για σεξουαλικά θέματα, δεν σημαίνει ότι έχει πρόθεση να αρχίσει τη σεξουαλική του ζωή.

Κλείσιμο

Οι γονείς καλούνται να εκφράσουν τις σκέψεις τους και τις εντυπώσεις τους από τη συνάντηση.

2η Συνάντηση Εκπαιδευτικού - Γονέων

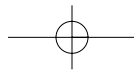
ΣΤΟΧΟΙ

- Ενημέρωση για την πορεία και την ολοκλήρωση του προγράμματος.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Υποδοχή των γονέων.
- Ενημέρωση και Συζήτηση.
- Κλείσιμο.

Χρόνος 1^{1/2} ώρα

2η Συνάντηση Εκπαιδευτικού - Γονέων

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ:

Υποδοχή των γονέων

10 ΛΕΠΤΑ

Οι γονείς κάθονται σε κυκλική διάταξη προκειμένου να υπάρχει καλύτερη βλεμματική επαφή και να διευκολυνθεί η συζήτηση.

Ενημέρωση και Συζήτηση

50 ΛΕΠΤΑ

Στο κλείσιμο του προγράμματος, ο εκπαιδευτικός κάνει μια γενική αξιολόγηση και ενημέρωση στους γονείς σε σχέση με τη συνολική πορεία του προγράμματος, όπως αυτή εξελίχτηκε κατά τη διάρκεια των δώδεκα συναντήσεων.

Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός ενημερώνει τους γονείς σχετικά με το πώς δέχτηκαν τα παιδιά το πρόγραμμα, πώς ανταποκρίθηκαν σε αυτό και τι αποκόμισαν. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι κάθε τάξη έχει τη δική της δυναμική, γεγονός που συνεπάγεται ότι ο εκπαιδευτικός θα επικεντρωθεί στα βασικά θέματα που διαπραγματεύτηκαν στην πορεία του προγράμματος και απασχόλησαν τα παιδιά της συγκεκριμένης τάξης. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να μιλήσει για τις εντυπώσεις των μαθητών, τις αντιδράσεις τους, τη συμμετοχή τους στην ομάδα, τη διάδρασή τους με τα άλλα παιδιά. Επιπλέον, μπορεί να αναφερθεί σε πιθανούς προβληματισμούς των παιδιών, αν προέκυψαν δυσκολίες και πώς αυτές αντιμετωπίστηκαν.

Στα πλαίσια της ενημέρωσης, ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρουσιάσει στους γονείς τον ήλιο που τα παιδιά ζωγράφισαν στην τελευταία συνάντηση και που αποτυπώνει τι τους άρεσε στο σύνολο των δώδεκα συναντήσεων, πώς συνεργάστηκαν, πώς ένιωσαν και τι θα ήθελαν ακόμη. Επίσης, θα μπορούσε να δείξει και άλλες ομαδικές δημιουργίες των παιδιών από τις βιωματικές δραστηριότητες, με σκοπό να δώσει μια συνολική εικόνα της πορείας του προγράμματος και να δουν οι γονείς ένα μέρος του τρόπου που τα παιδιά εργάστηκαν.

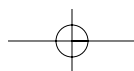
Κλείσιμο

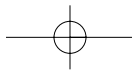

30 ΛΕΠΤΑ

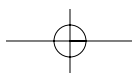
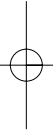
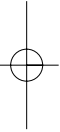
Στο κλείσιμο αυτής της ενημερωτικής συνάντησης ο εκπαιδευτικός μπορεί να καλέσει τους γονείς να εκφράσουν πώς οι ίδιοι αντιλήφθηκαν τη συμμετοχή των παιδιών τους στο πρόγραμμα, τις εντυπώσεις τους και τις σκέψεις τους για το σύνολο του προγράμματος και την αξία του.

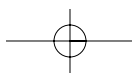
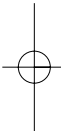
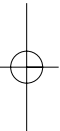
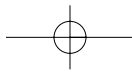
Τέλος, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να κλείσει τη συνάντηση αυτή εκφράζοντας τις σκέψεις του για το πώς τα παιδιά θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν αυτά που αποκόμισαν στο παρόν, αλλά και τα οφέλη που θα προκύψουν μακροπρόθεσμα. Ο εκπαιδευτικός σε αυτό το σημείο μπορεί να κάνει μια ανασκόπηση των στόχων και της σημασίας του προγράμματος.

ΓΕΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα Γενικά Θέματα Ενημέρωσης περιλαμβάνουν βασικά σημεία των θεματικών ενοτήτων του προγράμματος, από όπου ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να αντλήσει πληροφορίες, για να διευκολυνθεί κατά τη διεξαγωγή των συναντήσεων. Οι θεματικές ενότητες που έχουν επιλεγεί περιλαμβάνουν σημαντικές πληροφορίες που είναι χρήσιμο να λάβει ο εκπαιδευτικός όσον αφορά σε ανατομικά-οργανικά και ψυχολογικά θέματα. Αυτή η επιλογή έγινε με στόχο να διευκολύνει τον εκπαιδευτικό στο σύνολο του προγράμματος σε σχέση με τα θέματα που πρόκειται να διαπραγματευτεί με τους μαθητές του στις συναντήσεις, αλλά και με θέματα που μπορεί να προκύψουν στις συναντήσεις με τους γονείς.

Τα κεφάλαια που αφορούν στην ανατομία - φυσιολογία και υγιεινή των γεννητικών οργάνων, καθώς και στην αναπαραγωγική διαδικασία έχουν ως στόχο να δώσουν στον εκπαιδευτικό βασικές γνώσεις που θα τον βοηθήσουν να αποκτήσει μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα αυτών των θεμάτων. Οι γνώσεις αυτές αποτελούν και ένα σημαντικό εργαλείο κατά τη διάρκεια του προγράμματος, ώστε ο εκπαιδευτικός να είναι σε θέση να απαντήσει σε απορίες των μαθητών ή των γονέων, που μπορεί να τεθούν.

Επιπλέον, έχουν επιλεγεί σημαντικά θέματα, όπως «διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις», «οικογένεια», «συντροφικότητα», «προσωπικός χώρος», με σκοπό την ενημέρωση του εκπαιδευτικού και τη θεωρητική πλαισίωση των όσων διαπραγματεύεται στις συναντήσεις με τους μαθητές του.

Σε περίπτωση που ο εκπαιδευτικός επιθυμεί να αντλήσει περισσότερες πληροφορίες για τα θέματα που αναπτύσσονται, θα μπορούσε να ανατρέξει στις βιβλιογραφικές πηγές που παρατίθενται στο τέλος του εγχειριδίου.

Συστήνουμε, λοιπόν, ο εκπαιδευτικός να διαβάσει τα «Θέματα Ενημέρωσης» πριν τη διεξαγωγή του προγράμματος, προκειμένου να αξιοποιήσει καλύτερα όσα θα διαπραγματευτεί στις συναντήσεις, αλλά και να μπορέσει να διαχειριστεί πιθανές απορίες και ερωτήματα των παιδιών και των γονέων, που μπορεί να προκύψουν κατά τη διάρκεια υλοποίησής του.

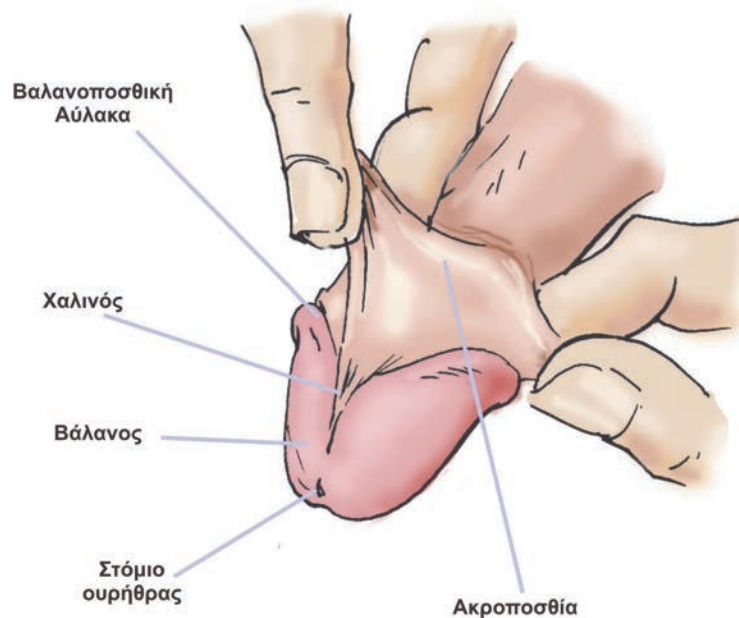
ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΓΕΝΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΑΓΟΡΙΟΥ

Α) Έξω γεννητικά όργανα

Έξω γεννητικά όργανα είναι εκείνα τα οποία είναι εξωτερικά και φαίνονται.

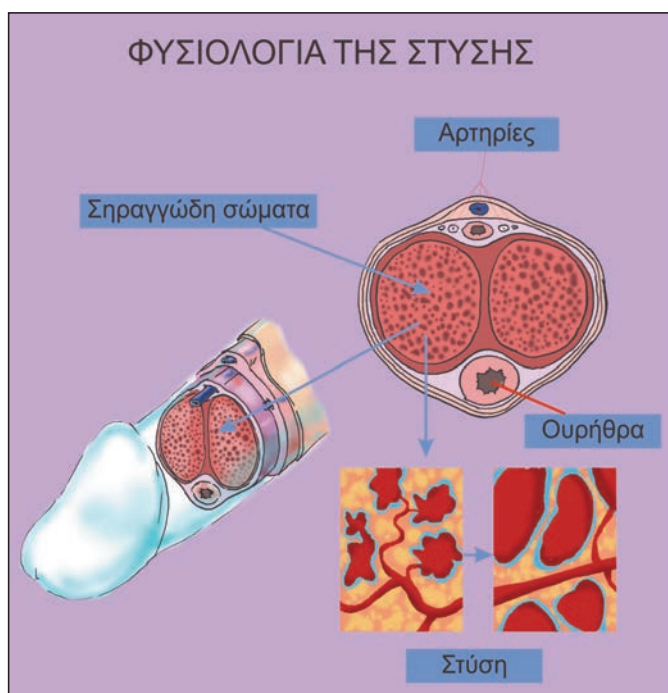
Το πέος (σχ.1) αποτελείται από το σώμα του και την κεφαλή του (βάλανος). Το όριο μεταξύ βάλανου και σώματος ονομάζεται βαλανοποσθική αύλακα. Η αύλακα αυτή είναι ορατή, όταν τραβάμε την ακροποσθία προς τα πίσω. Στην άκρη της κεφαλής και στο κέντρο αυτής υπάρχει μια μικρή τρύπα, το στόμιο της ουρήθρας, από την οποία βγαίνουν τα ούρα, αλλά αργότερα και το σπέρμα. Το σπέρμα περιέχει τα σπερματοζώαρια. Η έξοδος του σπέρματος από την ουρήθρα λέγεται εκσπερμάτιση και είναι ανεξάρτητη της ούρησης.

Σχήμα 1

Πώς προκαλείται η στύση;

Μέσα στο σώμα του πέους υπάρχουν τα δύο σπραγγώδη σώματα. Τα σπραγγώδη σώματα έχουν κυλινδρικό σχήμα και μπορούμε να τα παρομοιάσουμε με σφουγγάρια. Η στύση είναι μια πολύπλοκη οργανική διαδικασία, κατά την οποία τα σπραγγώδη σώματα του πέους γεμίζουν με αίμα, το οποίο «φυλακίζεται» μέσα τους, με αποτέλεσμα το πέος να παραμένει ευθύ και σκληρό για κάποιο χρονικό διάστημα. (σχ.2)

Σχήμα 2

Η **ουρήθρα** είναι το κανάλι, που αρχίζει από την ουροδόχο κύστη και διατρέχοντας το πέος καταλήγει στο στόμιό της. Η ουροδόχος κύστη είναι ο σάκος εκείνος, όπου μαζεύονται τα ούρα που παράγουν οι νεφροί. Όταν η ουροδόχος κύστη γεμίσει, ο άνθρωπος νιώθει ανάγκη για ούρηση. Κατά την ούρηση τα ούρα περνάνε από την ουρήθρα και βγαίνουν έξω.

Η **βάλανος** σκεπάζεται από την πόσθη ή ακροποσθία. Η πόσθη είναι ένας σωλήνας, που από την εξωτερική του πλευρά αποτελείται από δέρμα και από την εσωτερική του, δηλαδή αυτό που έρχεται σε επαφή με τη βάλανο, από βλεννογόνο. Όταν η πόσθη είναι κλειστή, η βάλανος δεν φαίνεται. Για να δούμε τη βάλανο, πρέπει να τραβήξουμε την πόσθη προς το σώμα του πέους. Αυτή ξεδιπλώνεται και η βάλανος βγαίνει έξω.

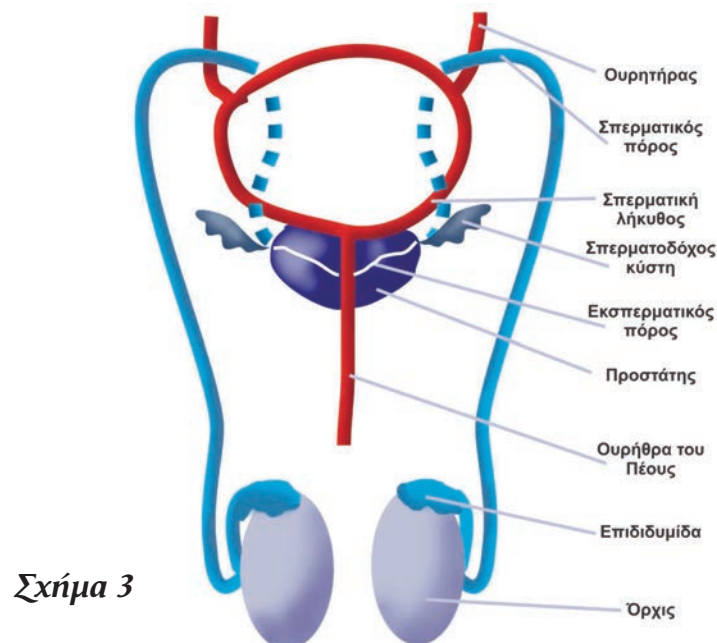
Οι **όρχεις** (σχ.3) είναι δύο σφαιρικοί σχηματισμοί, που βρίσκονται μέσα στο σακούλι που κρέμεται κάτω από το πέος, το όσχεο. Οι όρχεις βρίσκονται έξω από τον κορμό του σώματος του αγοριού, για να ζουν σε μια χαμηλή θερμοκρασία της τάξης των 34° C. Η έκθεση τους σε υψηλότερες θερμοκρασίες, π.χ. όταν το παιδί έχει κρυσορχία, εμποδίζει τη σωστή ανάπτυξη και ωρίμανση των κυττάρων τους, με αποτέλεσμα το μεθουριανό σπέρμα να είναι προβληματικό, αλλά και να αυξάνονται οι πιθανότητες καρκινογένεσης.

Όταν μεγαλώσει το αγόρι, οι όρχεις κάνουν δύο δουλειές : 1) παράγουν από την έναρξη της ήβης (ηλικία 12-14 ετών), προθαλάμου της εφηβείας, την ανδρική ορμόνη την τεστοστερόνη, η οποία εξασφαλίζει τη βιολογική και ψυχική εξέλιξη του παιδιού προς την ανδρική ωρίμανση και 2) παράγουν τα σπερματοζώαρια, τα οποία σηματοδοτούν την αναπαραγωγική ικανότητα του ανθρώπου, που εξελίσσεται από την περίοδο της ήβης και μετά.

Τα σπερματοζώαρια είναι μικροσκοπικά και δε φαίνονται με γυμνό οφθαλμό. Το σχήμα τους είναι τέτοιο, για να αυξάνεται η κινητικότητά τους, προκειμένου να είναι ικανά να φτάσουν και να εισβάλλουν μέσα στο ωάριο, το οποίο τρυπούν και γονιμοποιούν. Σε κάθε εκσπερμάτιση από την εφηβική περίοδο και μετά του νεαρού άνδρα, εξέρχονται 40-100 εκατομμύρια σπερματοζώαρια, υποψήφια να γονιμοποιήσουν ένα ωάριο. Το πιο δυνατό και ικανό φαίνεται να κυριαρχεί των άλλων και να το επιτυγχάνει.

B) Έσω γεννητικά όργανα

Τα έσω γεννητικά όργανα δεν είναι ορατά εξωτερικά, βρίσκονται στον κορμό του σώματος και είναι:

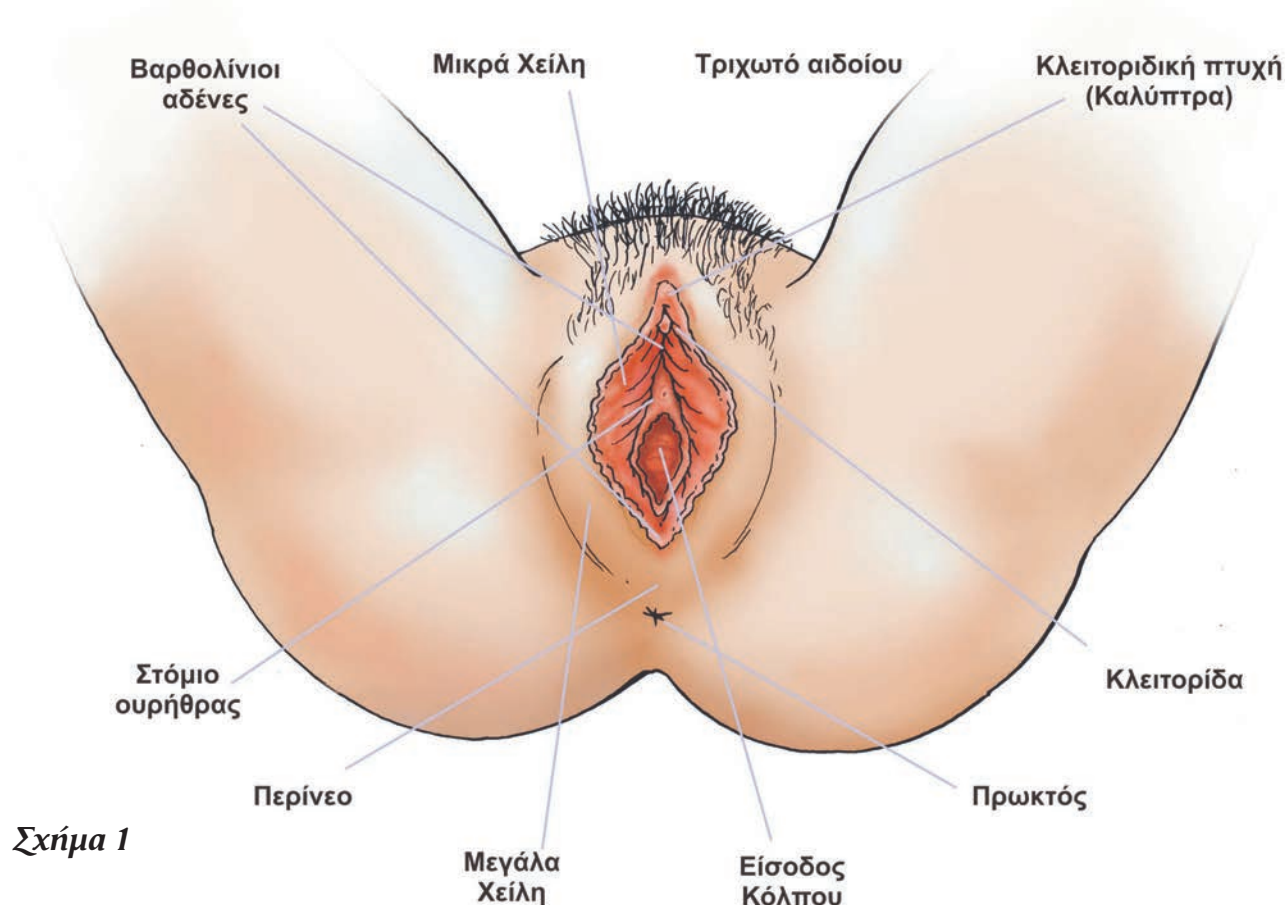

Επιδιδυμίδα - Σπερματικός πόρος - Σπερματική λήκυθος - Προστάτης

Ο **προστάτης** είναι ένα όργανο που βρίσκεται στη βάση της ουροδόχου κύστης. Από το κέντρο του προστάτη περνάει η ουρήθρα. Ο ρόλος του προστάτη είναι να παραγάγει το σπερματικό υγρό, που φτάνει μέσα από μικροσκοπικά κανάλια στις σπερματικές λήκυθους. Εκεί τα σπερματοζώαρια ανακατεύονται με το προστατικό υγρό και γίνεται το σπέρμα. Ο προστάτης είναι ένα σημαντικό όργανο για την καλή ποιότητα του σπέρματος. Το υγρό που παράγει φιλοξενεί και θρέφει τα σπερματοζώαρια, συμβάλλοντας στην καλή τους διατήρηση μέχρι την επόμενη εκσπερμάτιση (σχ. 3)

ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΓΕΝΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ

Τα γεννητικά όργανα της γυναίκας διακρίνονται σε εξωτερικά, αυτά που φαίνονται και εσωτερικά, αυτά τα οποία δεν φαίνονται.

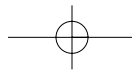
Σχήμα 1

Α) Εξωτερικά γεννητικά όργανα (σχ.1)

Όλα μαζί τα εξωτερικά γεννητικά όργανα της γυναίκας είναι γνωστά με τον όρο αιδοίο. Το αιδοίο αποτελείται από τα μεγάλα χείλη, τα μικρά χείλη, την κλειτορίδα και τον παρθενικό υμένα. Θα μπορούσαμε να το παρομοιάσουμε με μια είσοδο ή προθάλαμο προς τα έσω γεννητικά όργανα της γυναίκας. Κύριοι ρόλοι του είναι: (α) να προφυλάσσει τα έσω γεννητικά όργανα από τον έξω κόσμο και (β) να διευκολύνει τη σεξουαλική επαφή, άρα και την αναπαραγωγική διαδικασία.

Η **ουρήθρα** είναι μικρός σωλήνας, που μεταφέρει τα ούρα από την ουροδόχο κύστη προς τα έξω.

Η **κλειτορίδα** είναι ένα όργανο που σε μικρογραφία μοιάζει με το ανδρικό πέος. Η κλειτορίδα έχει πλούσιες νευρικές απολήξεις, που είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες σε ερεθίσματα. Όταν η γυναίκα ερεθιστεί σεξουαλικά, από ψυχικά ή σωματικά ερεθίσματα, τότε τα δύο σπραγγώδη σώματα της κλειτορίδας γεμίζουν με αίμα και την οδηγούν σε στύση. Αποτέλεσμα είναι να διογκώνεται και να αυξάνεται σε μήκος. Κατά τη σεξουαλική επαφή η διογκωμένη κλειτορίδα έρχεται σε επαφή με το πέος, όπου και ερεθίζεται ακόμη περισσότερο, εξασφαλίζοντας το ξεκίνημα του οργασμού στη γυναίκα (ο οργασμός είναι μια σύνθετη λειτουργία ψυχικής και σωματικής συνεργασίας, που φέρνει τη γυναίκα στην τελική κορύφωση της διέγερσής της).

Ο **παρθενικός υμένας** είναι μια μεμβράνη με μια μικρή οπή στη μέση, που καλύπτει την είσοδο του κόλπου. Αποτελεί ακόμα ένα μέτρο προστασίας των έσω γεννητικών οργάνων από τον έξω κόσμο. Μετά την πρώτη σεξουαλική επαφή γίνεται ρήξη του υμένα, με αποτέλεσμα συνήθως μικρή αιμορραγία, η οποία σταματάει μόνη της.

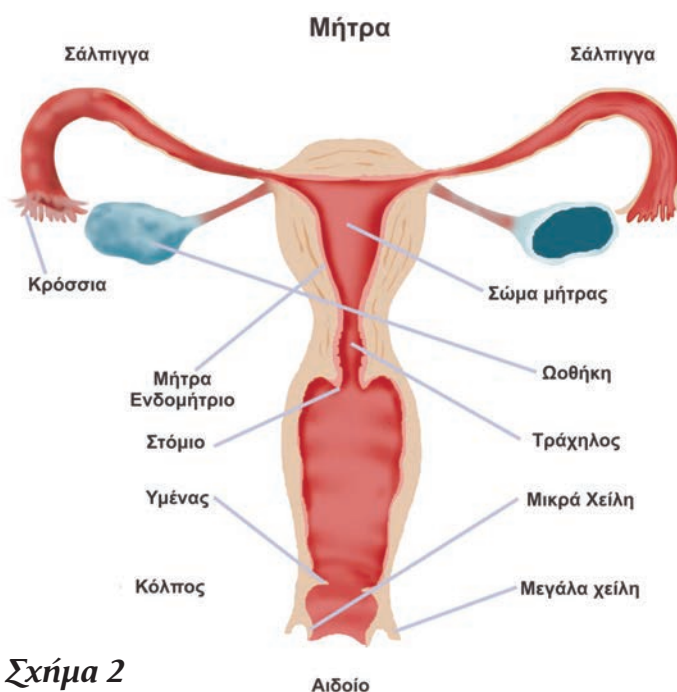
B) Εσωτερικά γεννητικά όργανα

Κόλπος - Μήτρα - Σάλπιγγες - Ωothήκες.

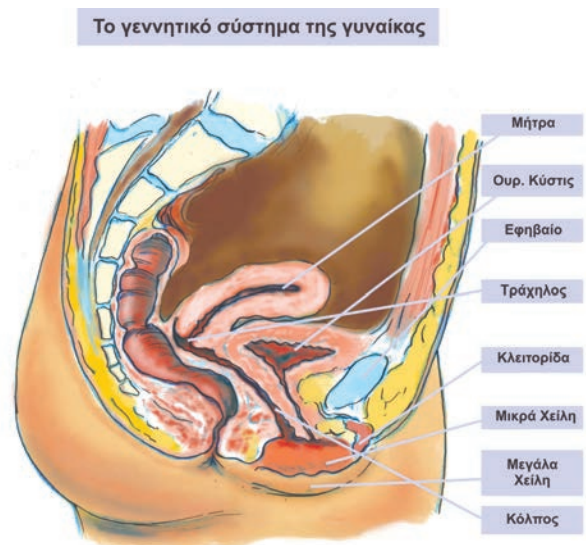
Ο **κόλπος** είναι ένας κυλινδρικός σωλήνας, μήκους 9 εκατοστών, που βρίσκεται ανάμεσα στο αιδοίο και τη μήτρα και έχει δύο στόμια. Το έξω στόμιο, όπως προαναφέραμε, βρίσκεται στο αιδοίο και σε παρθένα γυναίκα καλύπτεται από τον παρθενικό υμένα. Το έσω στόμιο επικοινωνεί με τη μήτρα. Ο κόλπος είναι ιδιαίτερα ελαστικός.

Η **μήτρα** είναι ένα κοίλο μυώδες όργανο, σε σχήμα αχλαδιού, με παχιά τοιχώματα, που βρίσκεται μέσα στην κοιλιά της γυναίκας. Αποτελείται από δύο μέρη, το σώμα, που είναι το πιο ογκώδες μέρος της και βρίσκεται προς τα πάνω και τον τράχηλο, που είναι το λεπτότερο μέρος της και βρίσκεται προς τα κάτω. Ο τράχηλος επικοινωνεί με τον κόλπο και είναι ορατός από αυτόν. Αποτελεί την ασπίδα της μήτρας. Κύριος ρόλος της μήτρας είναι η φιλοξενία, η διατροφή και η διασφάλιση της ακεραιότητας του εμβρύου μέχρι τη γέννησή του.

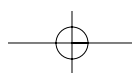
Οι **σάλπιγγες** είναι δύο κινητοί μυϊκοί σωλήνες, μήκους 10 εκατοστών, που εκτείνονται από τη μήτρα μέχρι τις ωothήκες και έχουν δύο στόμια. Το ένα βρίσκεται μέσα στη μήτρα και το άλλο έχει σχήμα κωνιού και βρίσκεται ελεύθερο μέσα στην κοιλιά της γυναίκας, κοντά στην ωothήκη. Οι σάλπιγγες είναι ο χώρος, όπου γίνεται η συνάντηση του ωαρίου με τα σπερματοζωάρια.

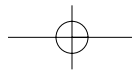

Σχήμα 2

Σχήμα 3

Οι **ωοθήκες** είναι δύο, βρίσκονται μέσα στην κοιλιά της γυναίκας και κρέμονται από το αριστερό και δεξιό πλάγιο της μήτρας. Έχουν σχήμα αμυγδάλου, με μήκος περίπου 3 εκατοστών και πλάτος 1,5 εκατοστών. Δύο είναι οι λειτουργίες τους: (α) απελευθερώνουν τα ωάρια τα οποία περιέχουν και (β) παράγουν τις γυναικείες ορμόνες (οιστρογόνα). Τα οιστρογόνα είναι ορμόνες, οι οποίες αναπτύσσουν τα γεννητικά όργανα της γυναίκας, αλλά και τα δευτερογενή χαρακτηριστικά του φύλου της, όπως είναι η ανάπτυξη των μαστών, η χαρακτηριστική γυναικεία κατανομή του σωματικού λίπους, η γυναικεία λεκάνη, η γυναικεία χροιά της φωνής, η παρουσία της εμμηνορρυσίας (περίοδος) της γυναίκας κάθε μήνα. (σx.2,3)

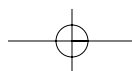
ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗ

Αναπαραγωγή εξ' ορισμού καλείται η συγκεκριμένη διαδικασία μέσω της οποίας προκύπτει ένας νέος οργανισμός.

Αναλύοντας βιολογικά τη διαδικασία της αναπαραγωγής θα πρέπει να αναφέρουμε ότι κατά τη σεξουαλική επαφή, μετά την εκσπερμάτιση μέσα στον κόλπο της γυναίκας, τα ικανότερα σπερματοζωάρια, μέσω της μήτρας, θα φθάσουν στις σάλπιγγες σε λιγότερο από μισή ώρα. Εκεί μπορούν να επιβιώσουν για 24 - 36 ώρες.

Το γονιμοποιημένο ωάριο αποτελεί το πρώτο κύτταρο ενός νέου οργανισμού που ονομάζεται έμβρυο.

Τους τρεις πρώτους μήνες της κύσεως συντελείται η οργανογένεση του εμβρύου, δηλαδή δημιουργούνται όλα τα όργανά του. Στο δεύτερο τρίμηνο γίνονται αντιληπτές οι κινήσεις του εμβρύου. Στο τρίτο τρίμηνο, το έμβρυο αναπτύσσεται σε όγκο και βάρος με γρήγορους ρυθμούς.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑ (ΑΓΟΡΙ)

Το παιδί είναι σημαντικό να μάθει να πλένεται σωστά και να φροντίζει τον εαυτό του για λόγους υγείας, αλλά και για κοινωνικούς λόγους. Οι πληροφορίες που παρατίθενται στη συνέχεια έχουν ως στόχο να διευκολύνουν τον εκπαιδευτικό σε περίπτωση που οι μαθητές ή οι γονείς τους θέσουν κάποιο συγκεκριμένο ερώτημα που αφορά στην υγιεινή και φροντίδα του σώματος.

Οι πληροφορίες αυτές αφορούν κυρίως την υγιεινή και τη φροντίδα του παιδιού ως προς τις λειτουργίες της ούρησης και της αφόδευσης, με τις οποίες αποβάλλονται τα κατάλοιπα του μεταβολισμού. Η ούρηση στο αγόρι γίνεται σε όρθια στάση, ενώ η αφόδευση γίνεται πάντα σε στάση καθιστή. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο καθένας να ουρεί και να αφοδεύει μόνος του με την πόρτα της τουαλέτας κλειστή, καθώς και να φροντίζει για την καθαριότητα του χώρου. Αυτό σημαίνει σεβασμός, τόσο απέναντι στον εαυτό του, όσο και απέναντι στους άλλους, διότι η τουαλέτα είναι ένας χώρος κοινόχρηστος για όλα τα μέλη της οικογένειας.

Μετά την αφόδευση το αγόρι οφείλει να πλένεται με άφθονο σαπούνι και νερό στην περιοχή του πρωκτού του, προκειμένου να καθαριστεί από πιθανά υπολείμματα κοπράνων, που περιέχουν παθογόνα μικρόβια, υπεύθυνα για τις περισσότερες λοιμώξεις της περιοχής.

Το αγόρι, επίσης, πρέπει να μαθαίνει να πλένει σωστά τα γεννητικά του όργανα με άφθονο σαπούνι και νερό, όπως και το υπόλοιπο σώμα του. Το αγόρι καθημερινά στο βραδινό μπάνιο πρέπει να αποκαλύπτει τη βάλανο του πέους του, να τη σαπουνίζει και να την ξεβγάζει με άφθονο νερό πριν την κλείσει. Αφού ολοκληρώσει το πλύσιμο, ξεβγάζει τη βαλανοποσθική του περιοχή και έπειτα σκουπίζεται καλά με μια στεγνή, καθαρή πετσέτα σε όλο του το σώμα και στα γεννητικά του όργανα, ώστε να μη μείνει υγρασία στη γεννητική περιοχή, η οποία ευθύνεται για την ανάπτυξη μυκητιάσεων. Ο εκπαιδευτικός είναι χρήσιμο να γνωρίζει ότι ο βλεννογόνος της ακροποσθίας παράγει το σμήγμα, το οποίο είναι ένα δύσοσμο παχύρευστο υγρό, το οποίο σε περίπτωση μη σωστής καθαριότητας εναποτίθεται στη στεφανιαία αύλακα και εκκρέμασεν του χαλινού του πέους. Το σμήγμα αναμιγνύεται με μύκητες ή μικρόβια και μπορεί να προκαλέσει τοπικές λοιμώξεις του πέους (βαλανοποσθίτιδες). Τα μικρόβια μπορούν να ανέβουν μέσω της ουρήθρας στην ουροδόχο κύστη και να προκαλέσουν ουρολοιμώξεις. Μέσω του πλυσίματος της βάλανου επιτελείται και μια άλλη σημαντική διεργασία. Το αγόρι συνθιίζει να αγγίζει τη βάλανο του πέους του, η οποία πολύ συχνά έχει μια υπερευαισθησία, με αποτέλεσμα η ψηλάφησή της να θεωρείται από πολλά παιδιά επώδυνη.

Επιπλέον, σημαντικό κομμάτι της υγιεινής που θα ήταν καλό να επισημανθεί στα παιδιά είναι η συχνή και τακτική πλύση των χεριών, αφού τα χέρια αποτελούν τον βασικότερο φορέα μετάδοσης μικροβίων και ιών, που μπορεί να προκαλέσουν μολύνσεις. Στη φροντίδα του σώματος περιλαμβάνεται και το συχνό κόψιμο των νυχιών (χεριών και ποδιών), όπου μαζεύονται κάτω από αυτά παθογόνοι οργανισμοί. Επιπρόσθετα, αναπόσπαστο κομμάτι της σωματικής φροντίδας αποτελεί και το πλύσιμο των δοντιών, που γίνεται τουλάχιστον δύο φορές την ημέρα, πρωί και βράδυ με σωστό τρόπο, που μαθαίνουμε στο παιδί.

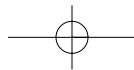
ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑ (ΚΟΡΙΤΣΙ)

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα για την υγιεινή και φροντίδα του αγοριού, οι παρακάτω πληροφορίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως απαντήσεις σε πιθανά ερωτήματα των μαθητών ή των γονέων κατά τη διάρκεια των συναντήσεων.

Η ούρηση στο κορίτσι γίνεται όπως και η αφόδευση, πάντα σε καθιστή στάση. Το αιδοίο, στο οποίο καταλήγει η ουρήθρα, βρίσκεται κρυμμένο και καλυμμένο ανάμεσα στους μηρούς του κοριτσιού, σε πολύ κοντινή απόσταση μπροστά από τον πρωκτό. Κατά την αφόδευση ο καθαρισμός της περιοχής γίνεται από τον πρωκτό προς τα πίσω. Αντίθετη κίνηση ελλοχεύει κίνδυνο μόλυνσης του αιδοίου από μικρόβια που περιέχονται στα υπολείμματα των κοπράνων. Ο εκπαιδευτικός είναι χρήσιμο να γνωρίζει ότι μια μόλυνση του αιδοίου σημαίνει πιθανή μόλυνση της ουρήθρας, με αποτέλεσμα ουρολοιμώξεις ή μόλυνση του κόλπου με συνέπεια κολπίτιδα, ενδομητρίτιδα ή και σαλπιγγίτιδες.

Όσον αφορά στη φροντίδα των γεννητικών οργάνων του κοριτσιού καθημερινά στο μπάνιο είναι σημαντικό να απομακρύνει, με τα δύο δάκτυλα του ενός χεριού, τα μεγάλα και μικρά χείλη του αιδοίου και με το άλλο χέρι να πλένει την περιοχή, χρησιμοποιώντας σαπούνι ουδέτερο ή ελαφρώς όξινο, χωρίς πολλές αρωματικές ή κοσμητικές ουσίες. Ο εκπαιδευτικός είναι καλό να γνωρίζει ότι, όπως στο αγόρι η ακροποσθία παράγει σμήγμα, έτσι και στο κορίτσι τα μεγάλα και μικρά χείλη έχουν άφθονους σμηγματογόνους αδένες και παράγουν λευκό, παχύρρευστο σμήγμα. Η κακή καθαριότητα του αιδοίου με ελλιπή απομάκρυνση των χειλέων καθημερινά, μπορεί να οδηγήσει στη συγκόλληση των χειλέων του αιδοίου μεταξύ τους, που ονομάζεται στην ιατρική ορολογία σύμψηση των χειλέων του αιδοίου. Αυτό μπορεί να προκαλέσει ουρολοιμώξεις και φλεγμονές στη γεννητική περιοχή του κοριτσιού.

Τέλος, όσον αφορά τη υγιεινή και φροντίδα του υπόλοιπου σώματος για το κορίτσι, ισχύουν οι ίδιοι κανόνες υγιεινής που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ

Το φύλο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας, της συμπεριφοράς και των διαπροσωπικών σχέσεων του ατόμου από τη γέννησή του ως το τέλος της ζωής του.

Σύμφωνα με τους W. Mischel & H. Mischel (1971) «καμία άλλη κατηγοριοποίηση δεν είναι τόσο σημαντική για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, όσο αυτή που ταξινομεί τα άτομα σε αρσενικά και θηλυκά και διχοτομεί τα χαρακτηριστικά τους με βάση την αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα».

Η ταυτότητα του φύλου είναι η εσωτερική αίσθηση «αρρενωπότητας» ή «θηλυκότητας», η αίσθηση, δηλαδή, ότι είναι αγόρι ή κορίτσι, άντρας ή γυναίκα. Η ταυτότητα του φύλου έχει δύο διαστάσεις, τη βιολογική και την ψυχοκοινωνική.

Βιολογική Ταυτότητα Φύλου

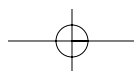
Η διαμόρφωση της βιολογικής ταυτότητας του φύλου αρχίζει από την ενδομήτρια ζωή. Ο καθορισμός του φύλου γίνεται από τη στιγμή της σύλληψης. Το ανθρώπινο κύτταρο περιέχει 46 χρωμοσώματα, διαρρυθμισμένα σε 23 ζεύγη. Τα πρώτα 22 ζεύγη είναι σε όλα τα άτομα όμοια ως προς τα χαρακτηριστικά τους, ενώ το 23ο ζεύγος είναι διαφορετικό στα δύο φύλα. Στα άτομα θηλυκού γένους, το 23ο ζεύγος αποτελείται από δύο όμοια χρωμοσώματα που συμβολίζονται με το γράμμα X (δηλαδή XX), ενώ στα άτομα αρσενικού γένους τα δύο χρωμοσώματα είναι ανόμοια, όπου το ένα είναι τύπου X και το άλλο τύπου Y (δηλαδή XY, όπου το Y χρωμόσωμα είναι μικρότερο σε μέγεθος από το X). Η διαφορετικότητα στα χρωμοσώματά μας εκφράζει ακριβώς τη διαφορετικότητα στα ανατομικά χαρακτηριστικά αρσενικού-θηλυκού στο ανθρώπινο είδος.

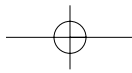
Ψυχοκοινωνική Ταυτότητα Φύλου

Η κοινωνική ταυτότητα του φύλου αφορά στα πρότυπα συμπεριφοράς, που θεωρούνται αποδεκτά από την κοινωνική ομάδα για το κάθε φύλο, για το αγόρι και για το κορίτσι. Τα πρότυπα αυτά συμπεριφοράς έχουν κοινωνικά καθοριστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να αρμόζουν και να ταιριάζουν στο κάθε φύλο. Η σπουδαιότητα του ρόλου του φύλου είναι πολύ μεγάλη για την ψυχοκοινωνική και την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και αυριανού ενήλικα.

Η ταυτότητα του φύλου διαμορφώνεται σταδιακά με την πάροδο της ηλικίας. Στην ηλικία των 6-8 χρόνων η διαμόρφωση της ταυτότητας του φύλου ενισχύεται μέσα από το άνοιγμα της κοινωνικοποίησης και της ένταξής του στην ομόφυλη ομάδα, αλλά και μέσα από τις διαφορές που αντιλαμβάνεται και δέχεται από την ετερόφυλη ομάδα. Χαρακτηριστική είναι η ομαδοποίηση και η ανάπτυξη ρόλων, που σηματοδοτούν την ομοιότητα μέσα από την συνεργασία των παιδιών του ίδιου φύλου, που προσπαθούν να επικοινωνήσουν προκειμένου να έχουν ένα κοινό αποτέλεσμα της ομάδας τους (π.χ. ένα παιχνίδι). Η μίμηση και η αντιγραφή στάσεων και χαρακτηριστικών των ομοίων του αποτελεί βασικό γνώρισμα υιοθέτησης συμπεριφορών, που ταυτίζουν το παιδί μέσα στην ομάδα των ομοίων του. Αυτό καλείται ταυτοποίηση, με αποτέλεσμα την ένταξη και την αποδοχή του μέσα στην ομάδα. Η κοινωνική οριοθέτηση της ταυτοποίησης λειτουργεί ως κριτήριο επικοινωνίας με το άλλο φύλο, που οργανώνεται ψυχικά και βιολογικά με την εξελικτική πορεία του παιδιού. Σαφής διαχωρισμός των δύο φύλων συντελείται και με την ανατομική διαφοροποίηση που το παιδί εισπράττει, όσο περισσότερο γνωρίζει και παρατηρεί τα σωματικά του χαρακτηριστικά, πρωτογενή και δευτερογενή.

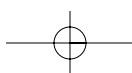
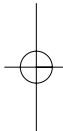
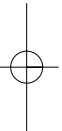
Όταν διαμορφωθεί η ταυτότητα του φύλου, αυξάνονται τόσο η γνώση του ρόλου του αγοριού ή του κοριτσιού, όσο και η τάση τους να συμμετέχουν στον κόσμο με τρόπους που είναι κατάλληλοι για το ρόλο του φύλου τους, να ασχολούνται δηλαδή με αντικείμενα και δραστηριότητες που ταιριάζουν στο φύλο τους.

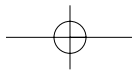

Σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεωρία (Freud), ο κύριος μηχανισμός, με τον οποίο το παιδί αποκτά το ρόλο που αντιστοιχεί στο φύλο του, είναι η ταύτιση. Η ταύτιση είναι μια ψυχολογική διεργασία, μέσα από την οποία τα παιδιά προσπαθούν να μοιάζουν, να ενεργούν, να αισθάνονται και να είναι σαν κάποιους σημαντικούς ανθρώπους στο κοινωνικό τους περιβάλλον. Η ταύτιση είναι θεμελιώδης για τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Το παιδί ταυτίζεται με το γονέα του ίδιου φύλου και υιοθετώντας χαρακτηριστικά και συμπεριφορές του. Μέσω του μηχανισμού της ταύτισης επιτυγχάνεται η υιοθέτηση ανδρικών χαρακτηριστικών για το αγόρι και η υιοθέτηση γυναικείων χαρακτηριστικών για το κορίτσι.

Σύμφωνα με την κοινωνικογνωστική θεωρία (Bandura, Mischel), ο κύριος μηχανισμός διαμόρφωσης του ρόλου του φύλου είναι η μάθηση μέσω παρατήρησης και μίμησης προτύπων και η ενίσχυση. Οι συμπεριφορές στα παιδιά αποκτώνται μέσω άμεσης παρατήρησης και ενίσχυσης. Τα παιδιά παρατηρούν την αρσενική και τη θηλυκή συμπεριφορά, τις διαφορές τους και μιμούνται τις αντίστοιχες με το φύλο τους συμπεριφορές, μαθαίνοντας, ότι η επιλογή κατάλληλων για το φύλο τους συμπεριφορών, ενισχύεται και ανταμείβεται.

ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΥΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι διαπροσωπικές σχέσεις και ειδικότερα οι διαφυλικές σχέσεις είναι μια εξελικτική διαδικασία, που συντελείται καθ' όλη τη διάρκεια της αναπτυξιακής πορείας ενός ατόμου. Με τον όρο διαφυλικές σχέσεις εννοούμε τις διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια, ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες. Οι διαφυλικές σχέσεις συμβάλλουν σημαντικά στη γνωστική, κοινωνική και ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη ενός παιδιού και επηρεάζουν τον τρόπο που οργανώνεται και προετοιμάζεται για την ενηλικίωση και ωρίμανσή του, για τις συντροφικές, φιλικές και κοινωνικές του σχέσεις στο μέλλον. Οι σχέσεις μεταξύ των παιδιών του αντίθετου φύλου αποτελούν βασικό παράγοντα ένταξης του παιδιού σε κοινωνικά σύνολα και συνεισφέρουν στην ύπαρξη ενός καλύτερου κλίματος στην οικογένεια, το σχολείο και αργότερα σε κοινωνικά πλαίσια, εργασίας και ομάδων γενικότερα, ως ενήλικες, άντρες και γυναίκες.

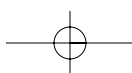
Οι πιο σημαντικοί παράγοντες που συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των διαπροσωπικών και διαφυλικών σχέσεων του παιδιού 6-8 χρόνων είναι το οικογενειακό και το σχολικό περιβάλλον.

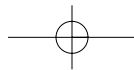
Οι γονείς θέτουν όρια, ενισχύουν θετικές συμπεριφορές και αποθαρρύνουν τις αρνητικές. Με αυτόν τον τρόπο παρέχουν κλίμα ασφάλειας και προστασίας. Έναν παρόμοιο ρόλο έχει και το σχολείο, όπου ο εκπαιδευτικός, αλλά και η ομάδα των συμμαθητών, σε μικρότερο βαθμό, οριοθετούν συμπεριφορές, οι οποίες μπορεί να μην είναι κατάλληλες και αποδεκτές. Το σχολείο αποτελεί σημαντικό μέσο διαμόρφωσης της προσωπικότητας ενός παιδιού και της κοινωνικοποίησής του. Με ανάλογο τρόπο λειτουργεί και η κοινωνία, επιβραβεύοντας ή αποθαρρύνοντας συμπεριφορές.

Το παιδί της ηλικίας 6-8 χρόνων περνάει τη ζωή του ανάμεσα στο σπίτι και το σχολείο. Το σχολικό περιβάλλον (εκπαιδευτικοί, συμμαθητές) αποκτά δεσπόζουσα θέση στη ζωή του παιδιού. Ο εκπαιδευτικός κατέχει έναν σπουδαίο ρόλο για τους μαθητές του. Είναι το πρόσωπο αναφοράς μέσα στη σχολική κοινότητα, ο άνθρωπος που τους δίνει μάθηση, όχι μόνο παρέχοντάς τους γνώσεις των σχολικών μαθημάτων, αλλά και μάθηση συμπεριφοράς, κοινωνικού «φέρεσθαι» και αποτελεί πρότυπο για τους μικρούς μαθητές του.

Ακόμη πιο σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της κοινωνικότητας ενός παιδιού παίζει η ομάδα των συνομηλίκων συμμαθητών του. Η σημασία της ομάδας αυτής είναι μεγάλη, καθώς προσφέρει στο κάθε παιδί αισθήματα ένταξης, αποδοχής, φιλίας και αναγνώρισης. Αισθάνεται, δηλαδή, ότι ανήκει κάπου, ότι επικοινωνεί και μοιράζεται σκέψεις, συναισθήματα, κοινές αξίες και δραστηριότητες, συμμετέχει και δρα όχι μόνο ως μονάδα, αλλά και ως μέλος μιας ομάδας.

Η κοινωνική αξία της ομάδας των συνομηλίκων έχει ακόμη μια σημαντική παράμετρο, τη συμμόρφωση σε κανόνες λειτουργίας μιας ομάδας. Το παιδί μαθαίνει μέσω αυτής της διαδικασίας να δημιουργεί σχέσεις που στηρίζονται στη συνεργασία, την αμοιβαιότητα και την ομαδικότητα. Έτσι, περνάει από τον εγωκεντρισμό που το χαρακτήριζε στις προηγούμενες ηλικίες, στο άνοιγμα της κοινωνικότητάς του και τις συναναστροφές με άλλα άτομα πέρα από το οικογενειακό του περιβάλλον (σχολείο, γειτονιά, εξωσχολικές δραστηριότητες). Από την άλλη όμως πλευρά, το κάθε παιδί επιθυμεί και επιδιώκει να έχει προσωπική αναγνώριση και επιβεβαίωση από τους γύρω του. Οι φιλίες που δημιουργεί είναι πρόσκαιρες, δεν στηρίζονται σε σταθερούς και δυνατούς συναισθηματικούς δεσμούς, ενώ δεν υπάρχει πολλές φορές ομοιογένεια. Παρουσιάζεται μια εικόνα ομάδας ελάχιστα δομημένη, ασταθής και ελαστική, με αποτέλεσμα να μην έχει μεγάλη συνοχή. Τα παιδιά αυτής της ηλικίας βρίσκονται στο μεταίχμιο μεταξύ της εγωκεντρικής συμπεριφοράς και της συνεργασίας. Στην ηλικία των 6-7 ετών αρχίζουν και μοιράζονται όχι μόνο παιχνίδια, αλλά και συναισθήματα, αναπτύσσεται η εμπιστοσύνη και η αποδοχή στις σχέσεις τους με τους άλλους.

Οι ομάδες είναι ομόφυλες αλλά και ετερόφυλες, με κεντρικό άξονα τη συναισθηματική εγγύτητα. Όμως, με την πάροδο της ηλικίας, η ομόφυλη ταύτιση γίνεται πιο έντονη, όπου τα αγόρια μεταξύ τους και τα κορίτσια μεταξύ τους σχηματίζουν μικρές ομόφυλες ομάδες, συνεργάζονται, αλλά και συναγωνίζονται. Τα παιδιά μέσα στην ομόφυλη ομάδα μιμούνται και αντιγράφουν συμπεριφορές και εικόνες, που ενισχύουν τον ομόφυλο ρόλο τους.

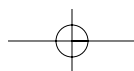
Σύμφωνα με τον Freud το παιδί της ηλικίας των 6 ετών βρίσκεται στο φαλλικό στάδιο (3ο-7ο έτος) της ψυχοσεξουαλικής του ανάπτυξης, όπου η ερωτογενής ζώνη είναι τα γεννητικά όργανα και αποκτά επίγνωση των ανατομικών διαφορών των γεννητικών οργάνων ανάμεσα στα δύο φύλα. Στην ηλικία αυτή των 6 - 7 χρόνων λύνεται και το οιδιπόδειο σύμπλεγμα (αγόρια) - σύμπλεγμα της Ηλέκτρας (κορίτσια) και επιτυγχάνεται η ταύτιση του παιδιού με τον γονέα του ίδιου φύλου.

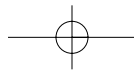
Το επόμενο στάδιο είναι αυτό της λανθάνουσας σεξουαλικότητας (7ο-11ο έτος). Στο στάδιο αυτό το παιδί επικεντρώνεται στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων μέσα από τα πρόσωπα όχι μόνο του ευρύτερου οικογενειακού του περιβάλλοντος, αλλά κυρίως από τη μαθησιακή διαδικασία που συντελείται στο σχολικό περιβάλλον.

Ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια υπάρχουν και βιολογικές-σωματικές και κοινωνικές διαφορές. Όσον αφορά στις κοινωνικές διαφορές, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ως προς το είδος των δραστηριοτήτων, με τις οποίες ασχολούνται τα αγόρια και τα κορίτσια. Συγκεκριμένα, τα αγόρια επιλέγουν παιχνίδια περισσότερο ομαδικά και ενεργητικά που απαιτούν μυϊκή δύναμη, δράση και σκληρότητα, όπου η σωματική επιβολή κυριαρχεί. Τα κορίτσια από την άλλη, προτιμούν πιο ήρεμα παιχνίδια σε μικρές ομάδες με μεγαλύτερη χρήση της φαντασίας και της δημιουργικότητας και λιγότερη δράση.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι διαφορές ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια είναι πολύ λιγότερες από τις ομοιότητες που έχουν μεταξύ τους. Οι διαφορές αυτές τονίζονται περισσότερο και δίνονται μεγαλύτερη έμφαση, λόγω των κοινωνικών στερεοτύπων που υπάρχουν για τα δύο φύλα. Η κάθε εποχή και η κάθε κοινωνία αποδίδει συγκεκριμένα και διαφορετικά χαρακτηριστικά, τρόπους συμπεριφοράς, ικανότητες, δεξιότητες, ενδιαφέροντα (προσωπικά, επαγγελματικά, κοινωνικά) και στάσεις στα δύο φύλα.

Τα στερεότυπα των δύο φύλων έχουν αρνητικές επιπτώσεις, που αφορούν στη διαφορετική συμπεριφορά και αντιμετώπιση των αγοριών και των κοριτσιών από την οικογένεια, το σχολείο, την κοινωνία ευρύτερα. Υπάρχουν, δηλαδή, συμπεριφορές που θεωρούνται κατάλληλες και αποδεκτές για τα δύο φύλα, που ως ένα σημείο αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την ανάπτυξη της κοινωνικής ταυτότητας του ρόλου του φύλου. Όμως, είναι πιθανό, εάν δεν υπάρχει σωστή οριοθέτηση και γνώση, να οδηγούμαστε σε κοινωνικά στερεότυπα για τους άντρες και τις γυναίκες, που παρεμποδίζουν την πλήρη συναισθηματική, γνωστική και κοινωνική έκφραση του ατόμου και εγκλωβίζουν την προσωπικότητά του.

ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ

Μια σημαντική πλευρά της κατανόησης της αγάπης και της συντροφικότητας είναι αυτή που το παιδί αντιλαμβάνεται, όπως εκπέμπεται από τη στάση και συμπεριφορά των γονέων μεταξύ τους. Βιώνει την αλληλοκατανόηση, την εκτίμηση, το σεβασμό, την τρυφερότητα, το ενδιαφέρον και κυρίως τη στοργή που προσφέρει ο ένας στον άλλο μέσα από τη λεκτική και εξωλεκτική επικοινωνία. Δηλαδή, το παιδί βλέπει, αντιλαμβάνεται και αισθάνεται ότι ο ένας γονέας αγαπάει τον άλλο, ότι ο ένας χρειάζεται τον άλλο, ενώ ουσιαστικά χαίρεται μέσα από τη ζεστή εικόνα που παρουσιάζουν οι δύο γονείς του και σύντροφοι μεταξύ τους, εξασφαλίζοντάς του την καλύτερη συναισθηματική κάλυψη και ασφάλεια.

Η γονεϊκή αγάπη είναι ένα σπουδαίο εργαλείο για τη συναισθηματική ωρίμανση του παιδιού, έτσι ώστε να μαθαίνει να εκφράζει τα δικά του συναισθήματα και να αντιλαμβάνεται την αξία της συντροφικότητας, βιώνοντας την καλύτερη εικόνα που ασφαλώς θα αναζητήσει αύριο στη δική του ζωή μέσα από ένα σύντροφο. Είναι μεγάλη παρακαταθήκη ζωής η γονεϊκή αγάπη και η ταύτιση του παιδιού μέσα από αυτήν ως ορόσημο της εξελικτικής ανάγκης του να αγαπήσει και να αγαπηθεί. Τα παιδιά κουβαλούν ως μήνη αλλά και ανάμνηση το γονεϊκό ερωτισμό και καλλιεργούν ανεξίτηλα βιώματα ψυχικής ολοκλήρωσης και συντροφικής διεκδίκησης.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ

Οι επικρατέστερες μορφές οικογένειας είναι οι εξής:

- **Παραδοσιακή μορφή οικογένειας (εκτεταμένη)**

Αποτελείται από τους δύο γονείς, πατέρα και μητέρα, τα παιδιά και άλλα συγγενικά πρόσωπα (παππούς, γιαγιά, θείοι, θείες, ξαδέλφια κ.α.), τριών δηλαδή ή και περισσότερων γενεών, που συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς καταγωγής και κατοικούν στο ίδιο σπίτι.

- **Πυρηνική μορφή οικογένειας**

Αποτελείται από τους δύο γονείς (πατέρα και μητέρα) και τα παιδιά τους, οι οποίοι ζουν στο ίδιο σπίτι ή διαμέρισμα.

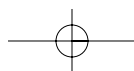
- **Μονογονεϊκή μορφή οικογένειας**

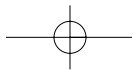
Αποτελείται από έναν γονέα, πατέρα ή μητέρα και τα παιδιά. Η μορφή αυτή οικογένειας αποτελείται από εναλλακτικά σχήματα: μπορεί να είναι αποτέλεσμα απουσίας (λόγω νοητικής ανεπάρκειάς του ή ψυχικής νόσου ή παραίτησής του από το γονεϊκό ρόλο) ή θανάτου του ενός εκ των δύο γονέων. Επίσης, ένα σχήμα μονογονεϊκής οικογένειας είναι αυτή που αποτελείται από την άγαμη μητέρα και το(α) παιδί(ά) της. Ο ένας γονέας (συνηθέστερα η μητέρα) προσπαθεί να υπερκαλύψει την απουσία του άλλου γονέα, αντισταθμίζοντάς την με υπερπροστασία και έχοντας πολλές συναισθηματικές απαιτήσεις από τα παιδιά.

- **Ανασυσταμένη μορφή οικογένειας**

Η μορφή αυτή οικογένειας, προέρχεται από επόμενο γάμο (δεύτερο, τρίτο, κ.τ.λ.) του ενός εκ των δύο, ή και των δύο συζύγων. Μπορεί να υπάρχουν παιδιά από προηγούμενους γάμους του ενός ή και των δύο συντρόφων/συζύγων ή/και παιδιά που έρχονται από το δικό τους τωρινό γάμο.

Αυτό που έχει σημασία σε όλες τις παραπάνω μορφές οικογένειας είναι η επικοινωνία και η ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των μελών, προκειμένου ένα παιδί να μεγαλώσει σωστά και να εξελιχθεί σε υγιή ενήλικα.

ΔΙΑΖΥΓΙΟ – ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ

Η σεξουαλικότητα του παιδιού και η μελλοντική σεξουαλική του ζωή συνδέονται άμεσα με την ψυχική και συναισθηματική του ισορροπία κατά την παιδική ηλικία. Ο χωρισμός των γονέων μπορεί να επιδράσει αρνητικά στην ψυχική υγεία του παιδιού, όταν γίνεται κάτω από αρνητικές και έντονα φορτισμένες συνθήκες. Επιπλέον, αλλαγές στο περιβάλλον του παιδιού, που ενδεχομένως συνοδεύουν ένα διαζύγιο, μπορεί να του προκαλέσουν έντονα συναισθήματα ανασφάλειας και μελαγχολίας.

Είναι σημαντικό, όταν δύο άνθρωποι χωρίζουν, να θυμούνται ότι δεν παύουν να παραμένουν γονείς και ότι η ζωή με το παιδί τους δεν σταματά με το διαζύγιο.

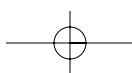
Τα παιδιά της ηλικίας 6-8 ετών δεν έχουν αποκτήσει ακόμη την ικανότητα να αντιλαμβάνονται και να ερμηνεύουν πλήρως τις συμπεριφορές, τα συναισθήματα και τα αίτια που σχετίζονται με το χωρισμό των γονέων τους. Οι αντιδράσεις τους ποικίλουν σε ένα φάσμα που περιλαμβάνει: έντονη στενοχώρια και θλίψη, απόσυρση, φόβο, άγχος, θυμό, εκδηλώσεις θρήνου, πτώση της σχολικής τους επίδοσης, αλλαγές στη συμπεριφορά τους στο σχολείο, επιθετικότητα, αισθήματα απόρριψης, σκέψεις ενοχοποίησης του εαυτού τους, φαντασιώσεις για συμφιλίωση των γονέων, ντροπή και εσωτερικές συγκρούσεις για τους δύο γονείς τους που δεν είναι πια μαζί ως σύντροφοι.

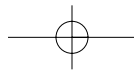
Οι καλές σχέσεις και η ποιοτική επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς, καθώς και η κοινή στάση και συμμαχία των γονέων στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους είναι σημαντικοί παράγοντες για τη θετική προσαρμογή των παιδιών στο διαζύγιο.

ΑΠΩΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ο θάνατος ενός μέλους της οικογένειας, αποτελεί μια πολύ σημαντική απώλεια για ένα παιδί. Αποτελεί ένα τραυματικό γεγονός στη ζωή του. Το παιδί αφομοιώνει πλήρως την έννοια του θανάτου στην ηλικία των 7-8 ετών, όπου γνωστικά μπορεί να συνειδητοποιεί τις έννοιες της ολότητας και της μη αναστρεψιμότητας.

Το παιδί που έχει χάσει ένα μέλος της οικογένειάς του έρχεται αντιμέτωπο με ποικίλα και πρωτόγνωρα για το ίδιο συναισθήματα. Στο πρώτο στάδιο του πόνου, δεν μπορεί καθόλου να δεχτεί το γεγονός ότι κάποιος που αγαπά έχει πραγματικά πεθάνει. Ελπίζει ότι θα συμβεί κάτι που θα αλλάξει το πραγματικό συμβάν. Αρχικά νιώθει έντονο φόβο και θυμό, όμως με την πάροδο του χρόνου, τα συναισθήματα αυτά γίνονται λιγότερο οδυνηρά. Αισθάνεται, σε επόμενο στάδιο, λύπη και δυστυχία. Σε κάποιες περιπτώσεις τα συναισθήματα αυτά μπορεί να συνεχίζουν να υφίστανται για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, που το παιδί δεν μπορεί να αντέξει, επηρεάζοντας τη συμπεριφορά του σε οποιαδήποτε καθημερινή δραστηριότητα. Όταν συμβαίνει κάτι τέτοιο, τότε είναι απαραίτητη η βοήθεια ενός ειδικού ψυχικής υγείας.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ο προσωπικός χώρος αποτελεί σημαντική ανάγκη τόσο για τους γονείς όσο και για το παιδί. Το γονεϊκό υπνοδωμάτιο πρέπει με την πάροδο του χρόνου να αποτελεί κριτήριο οριοθέτησης για το παιδί, το οποίο στην ηλικία αυτή αρχίζει να αντιλαμβάνεται τη σημασία του προσωπικού χώρου. Το παιδί θα πρέπει να αρχίσει να κατανοεί ότι το δωμάτιο των γονέων του αποτελεί έναν οριοθετημένο χώρο, όπου εκείνοι ξεκουράζονται, αναπαύονται και ενισχύουν το ρόλο τους ως σύντροφοι. Μέσα από τη σωστή οριοθέτηση του χώρου οι γονείς προστατεύουν την προσωπική τους ζωή, σεβόμενοι τον εαυτό τους και το παιδί τους. Το δωμάτιο των γονέων είναι ο προσωπικός τους χώρος που το παιδί πρέπει να σέβεται, όπως για παράδειγμα να χτυπάει την πόρτα πριν μπει. Αντίστοιχα και οι γονείς, λειτουργώντας ως πρότυπα συμπεριφοράς, είναι σημαντικό να σέβονται τον προσωπικό χώρο του παιδιού τους.

Οι γονείς θα πρέπει να μεριμνήσουν, ώστε κάθε παιδί να έχει τον προσωπικό του χώρο, όπου εκεί θα μπορεί να ξεκουράζεται, να μελετά και να παίζει. Όταν οι συνθήκες του σπιτιού δεν επιτρέπουν την ύπαρξη ξεχωριστών δωματίων για κάθε παιδί της οικογένειας και τα αδέρφια μοιράζονται ένα δωμάτιο, τότε είναι αναγκαίο να βρεθούν εναλλακτικοί τρόποι διαμόρφωσης του χώρου, ώστε να διαχωρίζεται ο προσωπικός χώρος του κάθε παιδιού (για παράδειγμα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ένα παραβάν). Όταν τα αδέρφια, που μοιράζονται το ίδιο δωμάτιο, είναι διαφορετικού φύλου είναι πιο επιτακτική η ανάγκη να έχει το καθένα τον δικό του προσωπικό χώρο.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

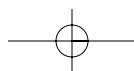
Ένα παιδί σχολικής ηλικίας μπορεί να εμφανίσει αντιδραστικού τύπου συμπεριφορές μέσα στον παιδοκεντρικό χαρακτήρα της ψυχοσύνθεσής του, αντίστοιχα με ενδεχόμενα προβλήματα που μπορεί να βιώνει στο οικογενειακό του περιβάλλον. Σε αρκετές περιπτώσεις το παιδί κουβαλάει στο σχολείο παθητική ή επιθετική συμπεριφορά, ενώ δεν μπορεί να διαχειριστεί ώριμα καταστάσεις και γεγονότα που πιθανά να επιδρούν στην εύθραυστη και ευάλωτη συναισθηματική του πορεία. Η ομάδα που ζει και βιώνει το παιδί μέσα στη σχολική κοινότητα μπορεί να ενισχύσει συμπεριφορές αντίδρασης, πρόκλησης και ανατροπής ή να απομονώσει το παιδί που θα προκαλέσει τέτοιες συμπεριφορές.

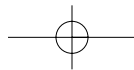
Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει συμπεριφορές που θα φέρουν σε δύσκολη θέση τόσο τον ίδιο, όσο και την τάξη ή ακόμη και ολόκληρη τη σχολική κοινότητα. Είναι, επίσης, απαραίτητο να γνωρίζει ποιες είναι οι πιθανές αντιδράσεις ενός παιδιού, που με τη στάση του θα επιδιώξει να φέρει ένταση και αντίδραση στην ομάδα της τάξης αλλά και στον εκπαιδευτικό του.

Γ' αυτό και θα περιγραφούν αντιδράσεις και συμπεριφορές που ο εκπαιδευτικός ενδεχόμενα θα κληθεί να διαχειριστεί και να ελέγξει, αποσβένοντας, όσο γίνεται πιο αθόρυβα και ανώδυνα, τέτοιου είδους καταστάσεις.

Χαρακτηριστικές συμπεριφορές του μαθητή ή ομάδας μαθητών με σκοπό την πρόκληση, τη λεκτική χυδαιοποίηση, τη σωματική βιαιότητα και τον χλευασμό σε βάρος άλλων παιδιών, τόσο του ίδιου όσο και του άλλου φύλου, περιγράφονται παρακάτω:

- α)** Το παιδί προκαλεί λεκτικού παρορμητικού τύπου χυδαιότητα, αναζητώντας τον εντυπωσιασμό και τον θαυμασμό από τους συνομηλίκους του, πιστεύοντας ότι αυτός ξεχωρίζει και είναι πιο δυνατός από τους άλλους.

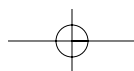

- β)** Η στάση του σώματός του και οι κινήσεις των χεριών του είναι άσεμνες και χυδαίες συμπεριφορές, τόσο προς τον εαυτό του, όσο όμως και προς τα άλλα παιδιά του ίδιου ή του άλλου φύλου.
- γ)** Το παιδί φέρνει μαζί του άσεμνο και απαγορευμένο για την ηλικία του έντυπο υλικό, το επιδεικνύει προκλητικά και επιθετικά στους άλλους, προβάλλοντας τον εαυτό του στους άλλους ως «προχωρημένο».
- δ)** Μια ομάδα παιδιών της τάξης προκαλούν με τη συμπεριφορά τους και πολλά λεκτικά υπονοούμενα αλλά και υποκοριστικά, ένα παιδί ή κάποια παιδιά που δεν συμμετέχουν στις επιθετικές δραστηριότητες της ομάδας, έχοντας παθητικό ρόλο και στάση που παρεξηγείται ως μη αγορίστικη και πολλές φορές θηλυπρεπής.
- ε)** Ένα αγόρι και ένα κορίτσι εκφράζουν τον ενθουσιασμό τους μεταξύ τους με το να φιληθούν στο στόμα.
- στ)** Ένα παιδί ή μια ομάδα παιδιών με επιθετικότητα παρορμητικού τύπου, αφαιρεί μέρος των ρούχων κάποιου άλλου παιδιού του ίδιου ή του αντίθετου φύλου.

Σε όλες τις αναφερόμενες ενδεικτικές περιπτώσεις που μπορεί ο εκπαιδευτικός να βρεθεί αντιμέτωπος στη σχολική κοινότητα, πρέπει να γνωρίζει ότι η πρώτη του ενέργεια είναι να μην προσβάλλει το παιδί παρουσία των άλλων συμμαθητών του, γιατί έτσι ουσιαστικά του δίνει κύρος και το κάνει να πετυχαίνει αυτό που εκείνο ζητάει με τη συγκεκριμένη πράξη του. Χωρίς να χάσει χρόνο, πρέπει να απομονώσει το παιδί στο γραφείο των δασκάλων και να το ρωτήσει γιατί φέρεται έτσι και αν πιστεύει ότι αυτή η συμπεριφορά του είναι σωστή και το εκφράζει. Παράλληλα, οφείλει να επικοινωνήσει με το γονεϊκό περιβάλλον του παιδιού και να τους γνωστοποιήσει τη συμπεριφορά, ζητώντας τους να έρθουν σε άμεση επαφή μαζί του (με τον εκπαιδευτικό).

Αντίστοιχα με την πράξη και τη βαρύτητα που έχει αυτή σε βάρος κάποιου παιδιού ή της σχολικής ομάδας, οι συνέπειες και η τιμωρία θα είναι ανάλογης εκτίμησης από τους κανόνες που εφαρμόζει το σχολείο. Η έννοια της οριοθέτησης μιας συμπεριφοράς που εκλύει σεξουαλική χυδαιότητα και ανεπίτρεπτου τύπου προκλητικότητα του ηθικού κώδικα, ξεκινάει κατά βάση από την οικογένεια και τους τρόπους που οι ίδιοι οι γονείς φέρονται μεταξύ τους. Προς τούτο, σε αυτές τις περιπτώσεις, που ένα παιδί ή μια ομάδα παιδιών παραφέρονται, ξεπερνώντας τα όρια της κοινωνικής ηθικής και του πολιτισμικού κώδικα της οικογένειας και του σχολείου, η άμεση συνεργασία εκπαιδευτικού και γονέα είναι απόλυτα επιβεβλημένη. Ο εκπαιδευτικός οφείλει με ξεκάθαρες κουβέντες, να ενημερώσει τους γονείς για τη συμπεριφορά του παιδιού που εκθέτει το ίδιο τον εαυτό του και την ομάδα του, ζητώντας την άμεση συμμόρφωση και διόρθωση αυτής της συμπεριφοράς, ενώ σε πολλές περιπτώσεις και η εμπλοκή του παιδοψυχολόγου κρίνεται αναγκαία.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Κ.Δ.Α.Υ.

1. **ΚΔΑΥ ΑΘΗΝΑΣ** Θηβών 250 (3° Ενιαίο Λύκειο Αιγάλεω) 12241 ΑΘΗΝΑ
2. **ΚΔΑΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ** Τριφυλλίας & Αργοστολίου (Θυρίδα) 15344 ΓΛΥΚΑ ΝΕΡΑ
3. **ΚΔΑΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ** Αλκιβιάδου & Αρκαδίου (Ειδ. Δημ. Σχολ. Ελευσίνας) 19200 ΕΛΕΥΣΙΝΑ
4. **ΚΔΑΥ ΠΕΙΡΑΙΑ** Τζαβέλλα 88 (ΝΕΛΕ Πειραιά) 18533 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
5. **ΚΔΑΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ** Κύτταρου 80 (Ειδ. Δημ. Σχολ. Μεσολογγίου) 30200 ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ
6. **ΚΔΑΥ ΑΡΚΑΔΙΑΣ** Πλατεία Αγ. Δημητρίου 4 (Δ/νση Π. Ε. Αρκαδίας) 22100 ΤΡΙΠΟΛΗ
7. **ΚΔΑΥ ΑΧΑΙΑΣ** Ιππολύτης 8 (Ειδικό Δημοτικό Σχολείο) 26334 ΠΑΤΡΑ
8. **ΚΔΑΥ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ** Αντ. Δαμασκηνού 102 85100 ΡΟΔΟΣ
9. **ΚΔΑΥ ΕΒΡΟΥ ΝΕΛΕ** Αλεξανδρούπολης 68100 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ
10. **ΚΔΑΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ** Μονοφατίου 3 (1° Γραφείο Δ. Ε. Ηρακλείου) 71201 ΗΡΑΚΛΕΙΟ
11. **ΚΔΑΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ** Αλεξ. Συμεωνίδου 36 54638 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
12. **ΚΔΑΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ** Γ. Παπανδρέου 4-6 (2° Γυμνάσιο Ιωαννίνων) 45444 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
13. **ΚΔΑΥ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ** Κέντρο Αποθεραπείας, Αποκατάστασης & Υποστήριξης Περιοχή Αεροδρομίου-ΑΡΓΟΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟ 52200 ΚΑΣΤΟΡΙΑ
14. **ΚΔΑΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ** Δημ. Καββάδα 22 49100 ΚΕΡΚΥΡΑ
15. **ΚΔΑΥ ΚΟΖΑΝΗΣ** Νηπιαγωγείο Πρωτοχωρίου 50100 ΚΟΖΑΝΗ
16. **ΚΔΑΥ ΚΥΚΛΑΔΩΝ** Λιβάδια Μάνα (Δ/νση Δ.Ε. Κυκλάδων) 84100 ΣΥΡΟΣ
17. **ΚΔΑΥ ΛΑΡΙΣΑΣ** Αντώνη Φασούλα 18 (18° Δημ. Σχολείο Λάρισας) 41335 ΛΑΡΙΣΑ
18. **ΚΔΑΥ ΛΕΣΒΟΥ** Γ. Μούρα 10 (Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Μυτιλήνης) 81100 ΜΥΤΙΛΗΝΗ
19. **ΚΔΑΥ ΞΑΝΘΗΣ** 11° Δημοτικό Σχολείο Ξάνθης-ΝΕΑΠΟΛΗ 67100 ΞΑΝΘΗ
20. **ΚΔΑΥ ΠΕΛΛΑΣ** Κων/πόλεως 72 (Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Έδεσσας) 58200 ΕΔΕΣΣΑ
21. **ΚΔΑΥ ΡΟΔΟΠΗΣ** Δημοκρατίας 1 (Δ/νση Π. Ε. Ροδόπης) 69100 ΚΟΜΟΤΗΝΗ
22. **ΚΔΑΥ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ** Παπασιοπούλου 2 (2° Ειδικό Δημοτικό Σχολείο) 35100 ΛΑΜΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adaski, Rock, & Rosenwaks, (1996). *Reproductive endocrinology, surgery, technology*. Linnincott.

Αραβαντινός, Δ. (1982). *Φυσιολογία της γυναίκας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παρισιάνος.

Ασκητής, Θ. (2006). *Γονείς και Παιδί, Απαντήσεις σε Κρίσιμα Ερωτήματα*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.

Ασκητής, Θ. (2000). *Η σεξουαλική αφύπνιση της Εφηβείας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Ασκητής, Θ. (1997). *Σεξ: ο Μύθος, τα Προβλήματα και η Προσέγγισή του σήμερα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Βαϊδάκης, Ν. (2005). *Η σεξουαλική συμπεριφορά του ανθρώπου*. Αθήνα: Εκδόσεις ΒΗΤΑ.

Beck, R. (1990). *Motivation, theories and principles*, 3rd edition. New Jersey: Prentice Hall.

Bee, H. (1999). *The growing child, an applied approach*, 2nd edition. New York: Longman.

Bashford, A., Strange, K. (2004). *Public Pedagogy: Sex Education and Mass Communication in the Mid-Twentieth Century*, *Journal of History of Sexuality*, vol. 13, No 1, 71-99.

Brown, J. (2002). *Mass Media Influences on Sexuality*. *Journal of Sex Research*, 39, 42-45.

Brown, J., & Steel, J. (1996). *Sexuality and the Mass Media: An Overview*. *SIECUS Report*, 24(4), 3-9.

Γεώργα, Δ. (1995). *Κοινωνική Ψυχολογία*, 1ος τόμος, δ' έκδοση, Αθήνα.

Γεώργα, Δ. (1995). *Κοινωνική Ψυχολογία*, 2ος τόμος, δ' έκδοση, Αθήνα.

Γιωτάκος, Ο., Πρεκατέ, Β. (2005). *Οδηγός Εκπαιδευτικών και Γονέων για την Ανίχνευση της Παιδικής Κακοποίησης*. Αθήνα: Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις.

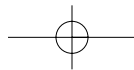
Cichetti, D., & Carlson, V. (eds) (1998). *Child maltreatment: Theory and Research on the Causes and Consequences of child Abuse and Neglect*. New York: Cambridge University Press.

Cole, M., & Cole, S.R. (2002). *Η ανάπτυξη των παιδιών*, β' τόμος. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Coustan, D. Hunning, R., & Singer, D. (eds) (1995). *Human Reproduction: Growth and Development*. Boston Little, Brown and Co.

Δεδούλη, Μ. (2002). *Βιωματική μάθηση - Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης*. Από την ιστοσελίδα <http://www.pischools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos6/deloudi.PDF>

Francescato D.&, Putto A., (1995). *Stare Meglio Insieme, Oltre l'individualismo: imparare a crescere e a collaborare con gli altri*, *Psichologia oscar saggi mondadori*, I edizione Saggi Settembre.

Gootman, M. (1993). Reaching and Teaching Abused Children. *Childhood Education*, 70, 15-19.

Gordon, D., & Schroeder, C. (1995). *Sexuality: A Developmental Approach to Problems*. New York : Plenum Press.

Hyde, J., & Delamater, J. (2003). *Understanding Human Sexuality*, 8TH edition. Boston: McGraw Hill.

Kahle W., Leonard H., & Platzer W. (1985). *Εγχειρίδιο Ανατομικής του ανθρώπου με έγχρωμο Άτλαντα*. Αθήνα: Εκδόσεις Λίτσας.

Kelly, G. (2001). *Sexuality Today, The Human Perspective*, 7th edition. Boston: McGraw Hill.

Kurtz, D., Gaudin, J., Wodarski, J., & Howing, P. (1993). Maltreatment and the School-Aged Child, School Performance Consequences. *Child Abuse and Neglect*, 17, 581-589.

Kyman, W. (1995). The First Step: Sexuality Education for Parents, *Journal for Sex Education and Therapy*, 21, No 3, 153-157.

Letts, W., & Sears, J. (1999). *Sexualities and Schooling*. MD: Rowman and Littlefield.

Lewellyn, D. (1992). *Σεξουαλικά Μεταδιδόμενες Ασθένειες*. Αθήνα: Εκδόσεις Λύχνος.

Λώζης Δ.(1995). *Γυναικολογία και Μαιευτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παρισιάνος.

Μπρακόνιε, Α. & Μαρτσέλι, Ν. (2002). *Τα χίλια πρόσωπα της εφηβείας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Παπαγεωργίου, Β. Α.(2001). *Παιδιά και Έφηβοι, Προβλήματα Ψυχικής Υγείας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Παρασκευόπουλος, Ι. (1992) *Εξελικτική Ψυχολογία, 1ος τόμος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παρασκευόπουλος, Ι. (1992) *Εξελικτική Ψυχολογία, 2ος τόμος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παρασκευόπουλος, Ι. (1992) *Εξελικτική Ψυχολογία, 3ος τόμος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

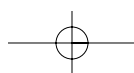
Παρασκευόπουλος, Ι. (1992) *Εξελικτική Ψυχολογία, 4ος τόμος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

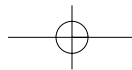
Παρασκευόπουλος, Ι., Μπεζεβέγκης, Η., Γιαννίτσας, Ν., & Καραθανάση, Α. (1995). *Διαφυλικές Σχέσεις, 1ος τόμος, 2η έκδοση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παρασκευόπουλος, Ι., Μπεζεβέγκης, Η., Γιαννίτσας, Ν., & Καραθανάση, Α. (1995). *Διαφυλικές Σχέσεις, 2ος τόμος, 2η έκδοση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Pervin, L. A., & John, O. P. (2001). *Θεωρίες προσωπικότητας, Έρευνα και Εφαρμογές*. Αθήνα: Εκδόσεις Γιώργος Δαρδανός.

Pomeroy, W. (1970). *Boys and Sex*. London: Penguin Editions.

Πρεκάτε, Β. & Γιωτάκος, Ο. (2005). Οδηγός Εκπαιδευτικών και Γονέων για την Ανίχνευση της Παιδικής Κακοποίησης. Αθήνα: Εκδόσεις Βήτα.

Rathus, S., Nevid, J., & Fichner- Rathus, L., (2002). Human Sexuality, In a World of Diversity, 5th edition. Boston: Allyn and Bacon.

Salkind, N. J. (1985). Θεωρίες της ανθρώπινης ανάπτυξης. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Σέγκος Χ.(1990). Γυναικολογική και ενδοκρινολογία. Αθήνα: Εκδόσεις Λίτσας.

Shaffer, R. D. (2000). Social and personality development, 4th ed. Australia: Wadsworth Thomson Learning

Siegler, R. S. (2002). Πώς σκέφτονται τα παιδιά. Αθήνα: Gutenberg.

Steele, J. (1999). Teenage Sexuality and Media Practise: Factoring in the Influences of Family, Friends and Family. Journal of Sex Research, 36 (4), 331-341.

Swartz, P. (2003). Bridging Multicultural Education: Bringing Sexual Orientation into the Children's and Young Adult Literature Classrooms. Radical Teachers, 66, 11-16.

